

Ungdom på jakt

Kulturelle mønstre i utmarka

Olav Årstad Borgen

Masteroppgave ved institutt for sosiologi og
samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

15.10.2010

Ungdom på jakt

Kulturelle mønstre i utmarka

En etnografisk studie av jaktungdom på Østlandet

Olav Årstad Borgen

Masteroppgave ved institutt for sosiologi og
samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

15.10.2010

© Olav Årstad Borgen

År: 2010

Tittel: Ungdom på jakt

Forfatter: Olav Årstad Borgen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Jakt er i dag en utbredt fritidsaktivitet, og for enkelte fungerer også jakt som en livsstil. Jakta blir ofte sett på som noe tradisjonelt, og en måte å kople av fra det moderne liv på. Jakt fortsetter å være en mannsdominert aktivitet, selv om det i Norge stadig blir flere kvinner som jakter. På mange måter signaliserer jakt noe maskulint. Det er en aktivitet som utøves innen alle sosiale lag, men forskning viser at jakt er særlig populært blant menn fra arbeiderklassen. I det moderne samfunn er det mange jegere som føler at jakta har kommet i en utsatt posisjon, blant annet fordi miljø- og dyrevernsorganisasjoner sår tvil om de etiske og moralske aspektene ved jakt. En del jegere har som følge av dette inntatt en forsvarsposisjon.

Denne studien tar for seg to ungdomsmiljøer på Østlandet som driver aktivt med jakt. Prosjektet skrives som en del av Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) sin deltakelse i et større EU-finansiert prosjekt kalt "HUNT". NINA sitt bidrag dreier seg om jaktas kulturelle betydning i vår tid; om nordmenns holdninger til jakt. Dette er et relativt uutviklet forskningsområde, og det foreligger svært lite forskning som eksplisitt tar for seg ungdom på jaktarenaen. Denne undersøkelsen dreier seg hovedsakelig om å kartlegge kulturelle mønstre i de to jaktmiljøene. Dette gjelder både på jakt og (ikke minst) i de sammenhengene der ungdommene er samlet, og utvekslet erfaringer og historier.

Deltakende observasjon har vært den viktigste metoden for datainnsamling. I tillegg har det blitt utført et gruppeintervju innen hvert jaktmiljø. Feltarbeidene har foregått både på jakt og på ungdomsmøter. Funnene viser blant annet at jakt i ungdomsmiljøene ble sett på som noe mandig, og for flere av deltakerne som noe tradisjonelt. Å være barsk var en bevisst måte å uttrykke seg på for mange av jegerne. Dessuten var jakt en meget viktig aktivitet i livene deres; de var alle dedikerte jegere, og de hadde et høyt kunnskapsnivå om jakt. I tråd med dette var det ofte en utbredt mistillit til noen av reglene som innvirker på jakta. Noen av disse ble nemlig ansett for å være fastsatt av personer som ikke hadde tilstrekkelige kunnskaper om jakt. Deltakerne gav gjennomgående uttrykk for at det var jegere selv som visste hva som var best for jakta.

Ungdommene så på jakt som et rom der de kunne, og *skulle*, slippe unna hverdagens mas og kjas. På mange områder innebar et slikt syn at jakta ofte stod i en intendert kontrast til normer

og forventninger som preget hverdagslivet. En slik holdning medførte at det på jakt så ut til å være lett å falle for fristelsen til å bryte noen regler. At mange betraktet disse som fastsatt av inkompetente personer, bidro til denne tilbøyeligheten. Men det dreide seg sjelden om uetiske handlinger. Poenget er at jegerne selv mente å vite best hva som var hensiktsmessig på jakt. Flere av regelbruddene handlet ikke om at ungdommene ikke brydde seg, snarere tvert i mot. De fremstod i all hovedsak som dedikerte og etiske jegere, men på sine egne premisser.

Innbakt i flere av kulturelementene som bidro til å forme ungdommenes jaktvirksomhet, lå det en spire av opposisjon, men mot hvem var ikke alltid lett å si. Mye av det som viste seg å være betegnende for ungdommenes jaktkultur kunne knyttes til typiske trekk ved arbeiderklassekultur. Ungdommenes bakgrunn blir viktig å ta med i bildet. Slik vil nemlig de klassekulturelle aspektene ved jakta bli mer forståelig. Nesten alle ungdommene gikk i lære eller på yrkesfaglig studieretning. Denne utdanningsformen, samt jaktinteressen, vitnet om sosial reproduksjon, og fedre viste seg å ha en særlig betydningsfull rolle i ungdommenes liv.

Det er kulturelle aspekter ved ungdommenes jaktvirksomhet som har vært hovedfokuset. I forbindelse med dette vokser arbeiderklassekultur fram som en tydelig dimensjon. Gjennom dataanalysen ble det stadig mer åpenbart at jakta gav ungdommene mulighet til å leve ut sider ved arbeiderklassekultur som var viktige for dem.

Forord

Noe av det som er fascinerende med sosiologi er at man kan benytte lærdom herfra til å analysere, og til å skrive om, nesten hva som helst. Jeg har vært heldig her. Med bakgrunn i kulturstudier falt det seg naturlig å følge dette sporet på masternivå, og nærmest som en tilfeldighet ramlet jeg over jakt som et samfunnsvitenskapelig studiefelt. Jeg syntes det var fengslende at man kunne benytte sosiologi på et slikt utradisjonelt område, og samtidig på et felt jeg selv har erfaring med. Heldigvis var det ledig studieplass til å bli med på NINA sin forskning om jaktas kulturelle betydning i Norge.

Å skrive mastergrad har vært en lang og seig prosess med oppturer og nedturer, og det er utvilsomt det mest omfattende, og utmattende, jeg noen gang har involvert meg i. Jeg har lært mye, og jeg har lært mye om meg selv, både på godt og på vondt. Som et alt for turbulent kjærlighetsforhold er også denne eskapaden nødt til å ta slutt, og det er først og fremst med glede, men også et snev av vemod, at jeg avslutter dette kapitlet.

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til hovedveileder Ketil Skogen. Han har under hele prosessen involvert seg mer enn man skal kunne forvente. Takk også til biveileder Olve Krange for verdifulle innspill. Jeg ønsker også å takke jeger- og fiskerforeningene som hjalp meg til å komme i kontakt med ungdom som jaktet, og ikke minst en stor takk til deltakerne som lot meg komme inn på deres arena, slik at jeg fikk lære dem å kjenne.

Takk til min nærmeste familie som har støttet meg, og kommet med bidrag, under en lang og strabasiøs ferd. Jeg ønsker også å rette en spesiell takk til Heidi Grundetjern, Jari Niklas Olsen, Erik Dieset og Gudrun Kolderup for gode samtaler underveis. Takk også til alle venner, dere er gode å ha.

Rykkinn, oktober 2010

Olav Årstad Borgen

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Om jakt – fakta, forestillinger og myter.	4
1.2	Jakt – en omstridt aktivitet.....	8
1.3	Forsvar av jakt.....	9
1.4	Jaktetikk.....	12
2	Datainnsamling.....	14
2.1	Deltakende observasjon.....	14
2.2	Hvordan etablere kontakt?.....	15
2.3	Jakta på informanter – ”sjekkemetaforen”	16
2.4	Feltøktene.....	18
2.5	Feltnotater	20
2.6	Intervjuene	21
2.7	Noen hendelser som berører forskerrollen	22
2.8	Avslutning av samarbeidet – refleksjoner	23
3	Demografi	25
3.1	Gruvebygda.....	25
3.2	Østvika.....	26
4	Etnografi.....	27
4.1	Gruvebygda.....	27
4.1.1	Informantenes bakgrunn	27
4.1.2	Jakt	33
4.2	Østvika.....	43
4.2.1	Ungdomsmøtene	44
4.2.2	Informantenes bakgrunn.....	45
4.2.3	Jakt	52
5	Analyse.....	60
5.1	Kultur.....	61
5.2	Fremtredende mønstre ved ungdommenes jaktkultur	64
5.2.1	Jakt – en aktivitet som konnoterer manndom	65
5.2.2	Jakt – en arena i intendert kontrast til hverdagslige normer, regler og rutiner ...	70
5.2.3	Jakt – en viktig og misforstått aktivitet i dagens samfunn	74

5.3	Opposisjon – en gjennomgående faktor	76
5.3.1	Kulturell motstand.....	77
5.4	Arbeiderklassekultur – en gjennomgående kontekst.....	80
5.4.1	Kjennetegn på arbeiderklassekultur – idealtyper	83
6	Konklusjon	90
	Litteraturliste.....	96
	Vedlegg 1 – Intervjuguide	100
	Vedlegg 2 – Informasjonsskriv fra NINA	105
	Vedlegg 3 – Sikring av anonymitet.....	107

1 Innledning

Jakt er en virksomhet som blant annet kjennetegnes av distinkte kulturelementer, og det er her fokuset i dette prosjektet ligger. En viktig del av jakta er også det sosiale. Dette dreier seg ikke nødvendigvis om de øyeblikkene der man faktisk jakter, men gjerne om de sammenhengene der man samles og utveksler erfaringer og historier. Godt samhold og kameratskap er viktig for mange jegere. Jakt er et felt som det er forsket relativt lite på innen samfunnsvitenskapen, også i Norge. Denne studien tar for seg en kategori av jegere som det, så vidt jeg kjenner til, ikke er forsket på tidligere, nemlig ungdom.

Jakt som et samfunnsvitenskapelig studieområde er i dag av interesse, blant annet fordi denne aktiviteten er omstridt, og det vil være interessant og viktig at alle kategorier av jegere blir tatt med i betraktningen av jaktas posisjon i Norge. Dessuten foreligger det lite kunnskap om rekrutteringen til jakt. Flere jeger- og fiskerforeninger er i dag bekymret for sviktende rekruttering av ungdom, og for økende snittalder blant jegere (<http://www.ssb.no/emner/10/04/10/jeja/>). Det vil altså være interessant å finne ut hvordan ungdommene finner veien inn i jakta. En annen ting som er spennende i forhold til ungdom som jakter, er at jakt ofte forbindes med tung tradisjon og noe før-moderne. Ungdom betraktes gjerne som fortropper inn i den nyeste moderniteten; hva er det da som kan trekke ungdom til noe som kan virke så lite moderne?

Jeg har studert to grupper med jaktungdom fra to ulike steder på Østlandet, og det er først og fremst de kulturelle aspektene ved deres jaktvirksomhet som har stått i sentrum. Prosjektet skrives som en del av NINA sin deltakelse i det større EU-finansierte prosjektet HUNT. NINA sitt bidrag er sentrert rundt jaktas kulturelle betydning i vår tid; om nordmenns holdninger til jakt. Med bakgrunn i dette dreier de viktigste forskningsfokus i mitt prosjekt seg om: *hvem ungdommene er, hva som er viktig for dem med jakt og hvilke måter de uttrykker dette på.*

Første kapittel omhandler den delen av forskningsprosessen som knyttes til datainnsamling. Det vil i denne forbindelsen også vies oppmerksomhet til de utfordringene som har meldt seg underveis. Mye av dette har oppstått i sammenheng med den metoden for datainnsamling som

har stått mest sentralt i studien, nemlig deltakende observasjon. Det har også blitt utført et gruppeintervju med hvert ungdomsmiljø. Når man ønsker å studere kulturer vil deltakende observasjon i mange tilfeller være en egnet metode, men det kan være vanskelig for forskeren, som ofte har et ulikt kulturelt ståsted enn deltakerne, å få innpass og tillitt av medlemmer i tett sammensveidde miljøer. Tillitt og innpass er helt avgjørende for å få troverdige data, og et viktig ledd i opparbeidelsen av dette er at deltakerne blir sikret anonymitet. Dette er en forskningsetisk norm, og har vært et meget sentralt fokus gjennom hele denne studien, særlig fordi det har foregått saker og ting på jakt som for deltakernes egen skyld ikke burde kunne identifiseres med verken dem eller foreningene deres.

Etter fremstillingen av prosessen rundt datainnsamling gir jeg en kort beskrivelse av de to forskjellige områdene som ungdommene var tilknyttet. Dette etterfølges av et kapittel om etnografi; selve beskrivelsen av ungdomsmiljøene, deltakerne og de forskjellige feltøktene. Det er her de kulturelle aspektene ved ungdommenes jaktvirksomhet virkelig begynner å komme til overflaten. I det avsluttende kapitlet skal all denne informasjonen analyseres fra et kulturteoretisk ståsted. Først skal den kulturforståelsen som er benyttet til å analysere ungdommenes jaktvirksomhet presenteres. Selve analysen sentrerer rundt hvilke kulturelle trekk som har vist seg å være mest fremtredende ved de to ungdomsmiljøene, og hva som er meningsfullt for dem med jakt. Ett av funnene har vært at ungdomsmiljøene hadde mange likheter seg i mellom, både på og utenom jakt, og det er de felles kulturelle aspektene som står i sentrum.

Noen av de kulturelle særtrekkene blir tolket som kulturelle koder; regler som knytter spesifikk mening til handlinger og uttryksmåter som forekommer i bestemte sammenhenger. Gjennom eksempler kommer det til å vises hvordan deltakernes handlinger og ytringer får sine intenderte betydninger med bakgrunn i de kulturelle kodene. Disse kodene peker også mot bakenforliggende faktorer; mulige forklaringer på hvorfor ungdommenes jaktvirksomhet arter seg på den måten den gjør. En ting som har vist seg å være fremtredende, er hvordan deler av ungdommenes jaktvirksomheter fungerte som opposisjonelle uttrykk i en intendert kontrast til middelklassekultur. Mye av bakteppet for denne *kulturelle motstanden*, et begrep som vil bli fyldigere utdypet senere, var en klassekulturell kontekst som så ut til å ha stor innflytelse på ungdommenes verdier og holdninger.

I den vestlige verden ser det ut til at jakt er særlig populært blant menn fra arbeiderklassen (Dizard 1994; Dunk 2002; Skogen 1998). Vel vitende om at forskning ofte viser en forbindelse mellom klasse og jakt, så har min hovedinteresse, og mitt hovedfokus, for studiefeltet i utgangspunktet dreid seg mest om kultur. Jeg har ønsket å kartlegge fremtredende kulturelle aspekter ved de to ungdomsgruppene som jaktet. I denne prosessen vokser klassekultur gradvis frem som det mest sentrale fokusområdet, noe som gjenspeiles i oppgavens oppbygning. Gjennom dataanalysen ble det nemlig stadig mer åpenbart at ungdommenes jaktkultur hadde en tydelig forbindelse med deres klassekulturelle utgangspunkt.

Mye av det som foregikk innen ungdommenes jaktverden er uttrykksformer som ofte ansees som dimensjoner ved arbeiderklassekultur. Men slike symbolske uttrykk har ingen betydning før de opptrer i en meningsfull kontekst. Selv om det var mye likt mellom ungdommenes jaktvirksomhet og arbeiderklassekultur, så betyr ikke dette nødvendigvis at det var en sammenheng. Jeg mener imidlertid at det var en tydelig forbindelse, fordi ungdommenes uttrykksformer så ut til å være del av en større klassekulturell kontekst. For å underbygge denne påstanden har jeg viet en del oppmerksomhet til hvem deltakerne var også i andre sammenhenger enn på jakt. Mye av dette blir presentert i etnografien, og vil i siste delen av analysen tydeliggjøre hvorfor ungdommenes uttrykksformer og kulturelle koder på jaktarenaen bør forstås som elementer i en arbeiderklassekultur som ungdommene reproduserte gjennom jaktvirksomheten sin.

Jakt er et utradisjonelt forskningsområde innen samfunnsvitenskapen, og det er en aktivitet som ikke alle vet så mye om. Av denne grunn kommer jeg nå til å introdusere jakt, og noe av det som er typisk for denne aktiviteten i dagens samfunn. På denne måten vil leseren forhåpentligvis være bedre rustet til å henge med når vi etter hvert skal ta ungdommenes jaktvirksomhet nærmere i øyesyn.

1.1 Om jakt – fakta, forestillinger og myter.

Gjennom alle tider har jakta vært grunnlaget for menneskets eksistens. Jaktviltet er sky og har glimrende sanser. Utviklet og finslipt gjennom årtusener for at de skal kunne klare seg i en brutal natur. Mennesket er viltet underlegne på alle felter, unntatt ett: Nemlig på det intelligensmessige. Her står vi så mye høyere enn dyrene, at vi til tross for våre fysiske svakheter er naturens farligste og dyktigste jegere (Halvorsen 1998: 7).

Som Tor S. Halvorsen antyder i boka "Bedre Jakt", er det noe forhistorisk ved det å drive med jakt. Dette er noe vi mennesker alltid har gjort, men grunnlaget for å jakte har utviklet seg mye fra den gangen det gjaldt å dekke det primære behovet for mat. I dag utøves jakt for det meste som en fritidssysssel, og i forbindelse med dette tar Halvorsen for seg hvordan vi på enkelte områder i dag kan bli bedre jegere, både før og under jakta. Dette dreier seg også om å bidra til å øke jegeres årvåkenhet og forståelse for jakt (Halvorsen 1998: 4). Som erfaren jeger noterer Halvorsen seg nemlig at jakta i nyere tid har fått flere kritikere, og at det stadig kommer nye påbud, forskrifter og regler i forbindelse med jaktutøvelsen. Et av hans mål er å gjøre jegere såpass bevisste at det ikke blir nødvendig med ytterligere regulering (Halvorsen 1998: 8-14). At jakta i dag kan sies å være en omstridt aktivitet skal vi snart se nærmere på.

Det er nok svært få i den vestlige verden som er direkte avhengige av jakt som middel til livsopphold, men overskudd av vilt gir i dag et økonomisk inntektsgrunnlag for staten og grunneiere i form av muligheten til å selge jaktkort og kjøtt. Elgjakta er et eksempel på det sistnevnte. Vi mennesker fortsetter å verdsette det som naturen rundt oss har produsert i uminnelige tider, og dette inkluderer ulike typer vilt. Som man ser eksempler på rundt om i verden kan menneskers begeistring for det naturen har å gi, føre til et misbruk av ressurser som ender med ødelagt natur og utryddede dyrearter. Men kontrollert jakt spiller i dag en betydningsfull rolle innen forvaltning av viltbestander, og kan på denne måten bidra til å opprettholde et sunt naturmiljø. For mye vilt kan medføre stor slitasje på naturen, noe som igjen vil ødelegge for viltets eget eksistensgrunnlag. Hvis vi skal kunne fortsette å høste av naturens overskudd slik vi ønsker, vil menneskelig inngripen og regulering ofte være nødvendig i et naturmiljø som vi fra før av forstyrrer; blant annet gjennom skogbruk og utbygging.

Jakt blir ofte sett på som noe tradisjonelt, og en måte å kople av fra det moderne liv på. ”Urmennesket levde i naturen. (...) Og som jegere føler vi ikke bare at vi for en stakkert stund er borte fra hverdagen. Vi føler også at vi er i kontakt med det opprinnelige i oss” (Halvorsen 1998: 9). Den franske antropologen Bertrand Hell skriver at en utbredt myte blant jegere i Europa er at jegerinstinktet ligger i blodet; enten har du det eller så har du det ikke. Man velger altså ikke å bli jeger, dette er noe som skjebnen allerede har forutbestemt. At dette instinktet ligger i blodet markerer på en måte et ”naturlig” skille mellom jeger og ikke-jeger. Slikt ”svart blod” kan for eksempel aldri besittes av kvinner; det er menn som er de fødte jegere (Hell 1996: 209). Å henvise til natur har nok vært en hendig måte å ekskludere kvinner fra jaktarenaen på opp igjennom tidene. Selv om slike holdninger i dag sikkert tas med en klype salt av de fleste, så er det helt på det rene at jakt alltid har vært, og fortsetter å være, en aktivitet som domineres av menn. For jaktåret 2009/2010 utgjorde kvinner kun 5,6 prosent av de jegerne i Norge som oppgav å ha vært på jakt. Riktignok viser det seg at det med tiden stadig blir flere kvinner som jakter i Norge (www.ssb.no/emner/10/04/10/jeja/), men forholdet mellom kjønn på jaktarenaen er fortsatt meget skjevt, og det er sikkert mange ulike grunner til dette. At jakt fortsatt signaliserer maskulinitet kan være en av årsakene.

Når jegere forklarer hva jakta betyr for dem, hører man ofte ulike versjoner av at det under jakt oppstår en form for intimitet og nærhet mellom jeger og bytte. ”Jakt er å føle ærefrykt for viltet vi feller” (Halvorsen 1998: 8). ”(...) A personal and emotional connectivity is a defining feature of the relationship between the hunter and the hunted (...)” (Marvin 2006: 25). Jeger og bytte er altså begge deler av en større helhet. Slike tanker kan minne om en annen side ved metaforen om jegerens svarte blod. Dette blodet er nemlig noe som jegere sies å ha til felles med viltet. Mengde og sammensetning av svart blod fungerer som en skala for grad av villhet hos både bytte og jeger. Har du noen gang hørt om jaktfeber? Dette oppstår hos jegeren på grunn av det svarte blodet *han* besitter (Hell 1996: 209). I hvert fall er det slik man har satt ord på å være jaktfrelst opp i gjennom tidene. I dag er det nok få som i virkelig at de er fysisk smittet med jaktfeber, men slike myter lever faktisk videre som metaforer for hvordan noen snakker om jakt.

Som det ble nevnt, er mennesker helt overlegne viltet når det kommer til intelligens, noe som medfører at vi potensielt også kan være naturens farligste jegere. Med dagens teknologi kunne vi mennesker funnet mye enklere måter å få tak i vilt på enn å drive med jakt, hvis det var dette som var målet. Men det er nettopp dette som *ikke* er målet med jakt for majoriteten av

jegere. En sentral side ved jakt er at det skal være utfordrende, og det stilles store krav til jegeren og til viltet det jaktes på. Jakt, som begrep og aktivitet, innebærer at viltet man er ute etter har en rimelig sjanse til å slippe unna. Man har riktignok i dag hjelpemidler som GPS, både som kart og for å kunne ha oversikt over eventuell jakthund, og radiosamband når man jakter, men selve metodene man benytter på jakt har lange tradisjoner. Geværet er ingen nyskapning, ei heller pil og bue som det jaktes aktivt med blant annet i USA (Cahoone 2009). Å gjøre noe på tradisjonelt vis er jo, som vi har vært inne på, mye av meningen som folk opplever med jakta; den står gjerne i kontrast til det moderne ved å åpne for å kunne tre tilbake til noe man opplever som gammeldags og opprinnelig. Mange jegere er seg bevisste dette, og jakt inngår også for noen som del av et identitetsprosjekt der man tar et refleksivt valg om å dyrke mer tradisjonelle verdier. Paradokset i denne forbindelsen er at refleksive individuelle valg er viktige markører ved å være moderne i dagens samfunn. Man kan altså sies å være tradisjonell og moderne på en gang (Skogen 2001; Krange og Skogen 2007b).

”En av grunnene til at jakta står så sterkt som den egentlig gjør i Norge, er nettopp at vi fører gamle tradisjoner videre” (Halvorsen 1998: 11). Selv om jakt har forekommet blant oss mennesker til alle tider, så er faktisk den tradisjonen vi opplever å videreføre ved å jakte på fritiden et relativt nytt fenomen. Olve Krange og Ketil Skogen (2009: 103) poengterer at jakt i Norge er kulturelt konstruert som en veldig gammel tradisjon, og at valg av jakt som livsstil kan signalisere avstand til det moderne. Det er på en side kanskje ikke så rart at jakt som fritidssysse i dag benyttes til å signalisere noe tradisjonsrikt, for det er jo klart at jakt i seg selv er noe urgammelt. Men det er lett å overse denne forskjellen mellom jakt som fritidsaktivitet (som representerer noe relativt nytt) og jakt som middel til livsopphold.

(...) Today a range of capitalist businesses — from tourist outfitters through to arms manufacturers — have an interest in promoting hunting as a means to enhance their market and reference to “tradition” and “heritage” is one way of doing so.

In the current political and cultural context, the idea of hunting as a longstanding tradition and heritage elides with a longing for an imagined previous world where things were easier for white men (Dunk 2002: 59).

Hvis man inkluderer alle elementene som er nødvendige for å kunne drive med jakt, så er det lett å se at jakta er en kostbar affære for å skaffe seg mat kontra det å gå i butikken. At allmennheten i dag har mulighet til å ha jakt som en hobby, har en sammenheng med den økte

velstanden som industrialiseringen medførte. Thomas Dunk ser parallellen i Hells forskning på jakt i Europa med jakta i Canada, og forteller: "Hunting by white men in areas such as northern Ontario is a product of industrialization and the postwar Fordist compromise that brought relative affluence to unionized, male workers (...)" (Dunk 2002: 57).

Jakt utøves i dag innen alle samfunnslag; både blant direktører, storbønder, forskere og håndverkere. Bildet er sammensatt, men som tidligere fortalt, ser det ut til at jakt er spesielt populært blant menn fra arbeiderklassen. Det paradoksale ved dette er at jakta, som fritidsaktivitet eller livsstil, opprinnelig ikke har noe med arbeiderklassen å gjøre. Å ha muligheten til å drive med jakt som en fritidssysse er noe som for bare om lag hundre år siden var et eksklusivt gode, som heller var forbeholdt fabrikkeiere fremfor de som jobbet i fabrikkene, altså arbeiderne. Hvis du tar turen langs den gamle Bergenske kongeveien over Krokskogen, vil du etter hvert komme til Midtskogen, og kanskje la deg overraske av å finne en storslått villa her inne, midt i tjukkeste skogen. Rundt 1900 ble denne villaen faktisk brukt som jaktslott av "Oslo-folk", som det het. For å ha muligheten til noe slikt på denne tiden måtte man nok sitte godt i det økonomisk, og samtidig ha en betydningsfull samfunnsposisjon hvis skogeieren skulle gi en tillatelse til å jakte i terrenget hans. Med andre ord ville personer fra arbeiderklassen ha lite å stille opp med.

"There is no small irony in the fact that to make hunting honorable in the nineteenth and early twentieth centuries, the emphasis had to be on sport, not meat. Now, the emphasis on sport has become central to the indictment leveled against hunters" (Dizard 1994: 123). Den overklassen som Dizard henviser til hadde makten til å definere hva som ble ansett som *legitim smak* for rundt hundre år siden. For at jakt skulle være en passende aktivitet for overklassen ble altså fokuset rettet mot jakt som en respektabel fritidsaktivitet. Å jakte av behov for mat eller salg ville kanskje vært å undergrave sin dominerende samfunnsposisjon, ved at man slik kunne komme til skade for å symbolisere nødvendighet. Dette er nemlig et karakteristisk trekk ved den folkelige, altså de lave klassenes, smak (Bourdieu 1995). Her omfatter nødvendigheten "det uunngåelige savnet av nødvendige goder. Nødvendigheten tvinger frem en smak for det nødvendige, og dette innebærer en form for tilpasning til nødvendigheten og, gjennom det, en aksept av det nødvendige, en resignasjon overfor det uunngåelige" (Bourdieu 1995: 186).

1.2 Jakt – en omstridt aktivitet

Som både Halvorsen og Dizard antyder, er det i dag flere enn tidligere som er kritiske til jakt. Noe av den vitenskapelige litteraturen som skrives om jakt i dag tar for seg denne utviklingen, og forfatterne prøver ofte å formidle hvordan jegere selv forstår jakt. Dagens jegere blir lett stemplet av jaktkritikere som "(...) those who kill for pleasure" (Dizard 1994: 123), men som vi var inne på, er det ikke dette jakta dreier seg om for jegere. Hvis det handlet om å drepe for moro skyld, hadde man valgt langt enklere metoder. "(...) One does not hunt in order to kill, but rather the reverse, one kills in order to have hunted" (José Ortega y Gasset i Marvin 2006: 20). Drap er en sentral del av jakt, men det er alle de ulike opplevelsene som knytter seg til jakta som appellerer til majoriteten av jegere. Jakt handler om naturopplevelse, spenning, sosialt samvær og mye mer. Hva som kan kalles en vellykket jakt varierer fra jeger til jeger, og det trenger ikke å bety at man har felt noe vilt (Krange og Skogen 2003: 268).

Mange jegere og grunneiere er bekymret for at jakta mister støtte i en urbanisert befolkning, og for sviktende rekruttering av jegere. Den legitime smak er i dagens samfunn radikalt forskjellig fra den som førte til vektleggingen av jakt som sport. Dette er et syn på jakt som av noen blir assosiert med "killing for pleasure", og en slik karakteristikk er noe mange jegere iherdig forsøker å distansere oppfattelsen av jakt fra i dag. Debatten som har oppstått rundt jakt kan i noen tilfeller likne en konflikt mellom sosiale klasser. At jakt ser ut til å være særlig populært blant menn fra arbeiderklassen er naturligvis av betydning i denne sammenhengen. Men situasjonen har minst like mye å gjøre med at jaktas motstandere (slik som miljø- og dyrevernorganisasjoner) nesten utelukkende er fra middelklassen, og at kunnskapsformene herfra har en dominerende posisjon i dagens samfunn (Krange og Skogen 2007a). Representanter fra middelklassen fremviser, og bidrar til å definere, vår tids legitime smak. "In attacking hunters, the animal rights advocates invoke the middle-class bias against the culture of the rural yeomanry and urban working classes" (Dizard 1994: 128).

Middelklassen har i nyere tid ekspandert kraftig i tråd med at stadig flere tar høyere utdanning. De som sitter med makten i Norge, som tar de politiske beslutningene, og som bestemmer hva som er viktig og riktig, har et sterkt fokus på betydningen av akademisk utdanning. Dette forsterker middelklassens dominerende samfunnsposisjon (Krange og Skogen 2007a). Debatten rundt jakt foregår på et felt der vitenskapelig kunnskap om naturen har en hegemonisk posisjon overfor praktisk kunnskap om naturen; den foregår på

middelklassens hjemmebane. Selv om mange jegere kan svært mye om det de driver med i naturen (Dizard 1994: 104), så er dette ofte praktisk tillært kunnskap, og slik kunnskap har, innen de utøvende maktinstansene, mindre tyngde enn akademisk kunnskap. Flere jegere opplever det derfor som vanskelig å kunne utøve noen innflytelse innen de formelle organene der beslutninger vedrørende deres egen jaktvirksomhet tas (Krange og Skogen 2003). At praktisk kunnskap er en kunnskapsform som er mest utbredt i arbeiderklassen bidrar også til at jaktdebatten kan likne en konflikt mellom sosiale klasser. Jakt ser altså ut til å fungere som en arena der friksjoner i samfunnet blir tydeliggjort, og noen ganger forsterket.

I det moderne samfunn føler flere jegere at jakta har kommet i en utsatt posisjon fordi blant annet miljø- og dyrevernsorganisasjoner sår tvil om de etiske og moralske aspektene ved jakt. "Animal rights is, at root, about the regulation of pleasure (...). Regulation of pleasure is also the exercise of power: the power to determine how people should live and what enjoyments they may seek" (Dizard 1994: 128). En del jegere har som følge av dette inntatt en forsvarsposisjon. Dette er interessant, blant annet fordi det eksemplifiserer hvordan våre tanker om hva som er naturlig og riktig er preget av både historiske og kulturelle impulser. Jakt er en måte å forholde seg til naturen på som lenge har vært oppfattet som naturlig for mennesker. Etttersom jakt i dagens samfunn vanskelig kan forsvares som et absolutt nødvendig middel til livsopphold, har den, i tråd med miljø- og dyrevernsorganisasjonenes oppblomstring, blitt en arena for debatt om menneskers plass i naturen. Hva som er moralsk og etisk riktig omtales ofte som selvfølgelig og naturlig, men det er lett å glemme at våre måter å se verden på kunne vært, og har vært, annerledes. Normer og regler er ikke naturlig gitt; de må defineres, og noen må ha makt til dette.

1.3 Forsvar av jakt

At mange jegere i dag har inntatt en forsvarsposisjon, bekreftes i mye av litteraturen om jakt. Det er tydelig at det foreligger et behov for å svare kritikerne. "Hunting practice is unfamiliar to most people, including, to judge by their published work, many of its critics" (Cahoone 2009: 73). Det som er fremmed er ofte vanskelig å forstå innenfor ens eget tankemessige rammeverk. Kritikernes påståtte mangel på innsikt i jaktverdenen hevdes å komme til uttrykk i minst ett av argumentene som brukes mot jegere, nemlig at ny teknologi gjør jakta for lett.

Dette er noe som for mange jegere nettopp *ikke* er en ønskelig utvikling ved jakt. Faktisk er det slik at mens teknologien har gjort voldsomme fremskritt, så har vi mennesker pålagt oss selv begrensninger i jaktutøvelsen vår, slik at denne fortsatt skal ta form av nettopp en *jakt* (Dizard 1994: 101). For eksempel blir pumpehagler som skal jaktes med i Norge plombert, slik at de bare skal kunne være ladd med to patroner. Jakta skal være utfordrende og stille krav til jeger og vilt. Fremskritt på jaktfronten handler heller om mer sikkerhet og komfort enn om effektivitet (Cahoone 2009: 74).

Hovedkritikken mot jakt dreier seg om at dyr blir drept, noe som igjen bringer debatten over på menneskers rettmessige plass i naturen, og vår rett til å påføre dyr smerte. Det er stort sett denne kritikken jegere må forsvare seg mot, og det mangler ikke på bidrag: "It is difficult to imagine that most forms of natural death – by starvation, disease, expiration in weakened conditions (e.g. in winter, or after injury), and being eaten alive by a predator – involve *less* pain and suffering than most hunting deaths" (Cahoone 2009: 76). En vellykket jakt ender optimalt sett med at viltet ble drept øyeblikkelig, uten at det en gang enset at det var i fare. Men det er svært vanskelig å unngå skadeskyting helt. I slike tilfeller blir det for jakttilhengere ofte mer problematisk å forsvare seg mot kritikk.

Dizard (1994: 127) kan ikke forstå det voldsomme fokuset på smerte blant jaktkritikere. Han synes det virker som om de helt ukritisk tar det for gitt at smerte er noe så universelt og ytterst forferdelig at det må unngås for enhver pris. Dizard mener at smerte er en helt naturlig del av tilværelsen i villmarka. Han oppfatter dyrevernernes definisjoner av hva som er riktig holdning til naturen som et eksempel på middelklassens makt over arbeiderklassen. Det kan virke som om Dizard synes situasjonen likner hvordan misjonærer vil frelse de vantro: "The animal rights agenda is, in fact, less about protecting animals than it is about changing humans. By bringing humankind to a higher level of sensitivity, a more perfectly ordered and decent society will result" (Dizard 1994: 127).

Debatten handler i bunn og grunn om hva som er moralsk legitimt i dagens samfunn, og jakt er et felt som har havnet i fokus. "At vi avliver dyr og nyttiggjør oss det, er kanskje den beste respekt vi kan vise viltet" (Halvorsen 1998: 8). Det er nok heller tvilsomt om jaktmotstandere lar seg overbevise av dette. For folk som ikke jakter, kan det i en moderne tid lett virke unødvendig og barbarisk å skulle entre villmarka med sikte på å drepe dyr, når man kan skaffe seg mat på langt enklere og tilsynelatende mer humane måter. Dette synet på jakt er likevel litt for enkelt. Hva er egentlig kriteriet på at noe er humant? "Jakta har aldri vært mer

effektiv og human enn den er i dag” (Halvorsen 1998: 8). Når debatten dreier seg om moral, blir et annet motargument hos jakttilhengere at det er vel så umoralsk og inhumant å avle frem dyr (som lever i fangenskap hele livet frem til sin tilsiktede død som mat) som det er å jakte på vilt som har et naturlig liv i sitt rette element. “In hunting, humans might desire the death of the animal, but they cannot demand or command it; the death of the animal is not inevitable. (...) The death of the animal has to be won from it rather than its life being simply taken” (Marvin 2006: 12). Det er et sterkt motargument. Jaktmotstandere som ikke nøler med å spise kjøtt fra frysedisken kan lett oppfattes som dobbeltmoralske.

Argumenter for hvorfor jakt er vel så moralsk riktig som for eksempel moderne husdyrproduksjon, har fått flere bein å stå på: ”Mennesket befinner seg på toppen av næringskjeden. Både på et naturvitenskapelig og bibelsk grunnlag har vi både rett og plikt til å høste av naturens ressurser. Det ville vært direkte meningsløst å la så mye mat gå til spille” (Halvorsen 1998: 11). At jakt forsvares ut i fra naturvitenskapelige argumenter vil nok ha større gjennomslagskraft overfor et hegemoni som vektlegger akademisk kunnskap, enn normative argumenter fra et religiøst ståsted. Jakt konnoterer mye gammel tradisjon og historie, men å si at jakt gjennom alle tider har vært grunnlaget for menneskers eksistens, slik Halvorsen innledningsvis sier, blir kanskje litt for drøyt. Dette bildet passer ikke inn i dag. Selv om jakt alltid har vært (og fortsetter å være) viktig, kan en slik oppfatning av jaktas betydning virke noe overdrevet.

Mange jegere mener det er viktig at dyr blir jaktet på i fraværet av rovdyr, slik at de opprettholder sine naturlige instinkter og frykt for mennesker. Hvis ikke oppfatter man det som at dyrene ødelegger seg selv slik de egentlig burde ha vært, og blir ”unaturlige” (Dizard 1994: 103). I forbindelse med dette forsvares jakta også ved å fremheve den posisjonen den har innen forvaltning av naturmiljøet. For eksempel blir jegere ofte oppfordret til å skyte hanndyr, siden én hann ofte kan befrukte flere hunndyr som gjerne produserer mange avkom. Dessuten er rovdyrbestandene ofte så lave at de ikke bidrar i noen betydelig grad til å regulere andre viltbestander, derfor blir menneskenes jakt nødvendig. Et sterkt motargument til slik forvaltning er at mennesker på denne måten manipulerer naturen til å tjene sitt formål (Cahoone 2009: 76). Vi ønsker både et sunt naturmiljø, og at det skal være rikelig med vilt til oss selv. Da blir det også liten plass til rovdyr som ellers ville sørget for en naturlig regulering.

Vi tilrettelegger i dag for menneskelig jakt. Men når dette kritiseres som manipulasjon av naturmiljøet, kan det være hensiktsmessig ta med i betraktningen at vi mennesker manipulerer mye av våre omgivelser fra før. Å bruke dette som et argument mot jakta kan virke lite holdbart. Tenk for eksempel på hvor mye naturlig miljø jordbruket har ødelagt. Hva som betegnes som naturlig vil alltid være historisk og kulturelt betinget. Jakta er i vår tid et felt som får kontraster i menneskers holdninger til å komme til overflaten. Et resultat av den debatten som har oppstått er at jeger- og fiskerforeninger har blitt mer opptatt av hvordan de fremstår utad. Etikk har lenge vært en fremtredende side ved jakt, men i nyere tid har dette kommet enda sterkere i fokus.

1.4 Jaktetikk

Det verste som kan skje på jakt, utenom å skade andre eller seg selv, er å skadeskyte et dyr. Dette er noe som de fleste jegere er svært oppmerksomme på.

Derfor er det svært viktig at vi vet hva vi gjør når et skudd avfyres. Det er denne enkelthandlingen som avgjør dyrets skjebne, (...) det er også denne handlingen som skaper motstand mot jakt. Det er vår behandling av jaktvåpen som til syvende og sist avgjør jaktas framtid (Halvorsen 5: 1998).

Skadeskyting er åpenbart den siden ved jakt som lettest lar seg kritisere, og det er (kanskje av den grunn) et såpass betent tema at det er vanskelig å ha noen eksakt oversikt over omfanget; altså at noen jegere kanskje unngår å rapportere om det (Dizard 1994: 126).

En annen side ved jaktetikk handler om måtehold: ”En av de grunnleggende betingelser for å kunne utøve jakt er at du kan se et dyr ute i naturen uten at din første tanke er: Nå skulle jeg hatt børsa med meg” (Halvorsen 1998: 8). Halvorsen har, som erfaren jeger og forfatter innen jaktfeltet, en såpass betydningsfull posisjon at han kan oppfordre, og videreformidle, hvordan jakta normativt sett bør være. Han mener norske jegere aldri har vært dyktigere og mer ansvarsbevisste enn i nyere tid. Derfor synes han også det er paradoksalt at vi heller aldri før har hatt så mange regler, påbud og forbud i tilknytning til jakta som vi har nå (Halvorsen 1998: 4-5). En av intensjonene hans er å formane om god jaktetikk, slik at ytterligere bestemmelser og restriksjoner for jaktutøvelse ikke blir nødvendig.

Problemet med den jaktetikken det er snakk om er at den stort sett er definert av jegere, og dermed kan man sikkert være aldri så etisk uten at kritikerne lar seg imponere. I deres verdensbilde vil kanskje det faktum at mennesker dreper dyr i naturen være feil, uansett hvilke andre elementer som er involvert i prosessen. Noen er rett og slett imot jakt på et prinsipielt grunnlag. Jakt har blitt en arena for en kulturkollisjon, der grunnleggende ulike syn på hva som er riktig holdning blant mennesker overfor naturen blir tydeliggjort. Slik mange jegere oppfatter det, viser de villdyrene større respekt enn de aller fleste. De ser på seg selv som ekte miljøbevisste naturvenner, og som en selvfølgelig del av naturmiljøet. Men: "For those who think of nature as separate from humans and somehow purer than anything humans can contrive, the hunters claim to being one with nature is akin to blasphemy" (Dizard 1994: 130).

Det er ikke bare mellom motstandere av jakt og jegere det er uenighet om hva jakt dreier seg om. Marvin (2006) argumenterer mot forestillingen om at jakt for mennesker er noe naturlig; noe som for de utvalgte "ligger i blodet". At vi mennesker en gang var jegere og aldri helt kan komme bort fra denne arven mener han er feil, særlig når man sammenlikner mennesker med rovdyr. Dyr ute i naturen jakter mer spontant og instinktivt når mulighetene byr seg, mens det for mennesker er snakk om en intensjonell virksomhet som gjerne planlegges lenge på forhånd. Marvins hovedpoeng er at menneskers jakt er en samling av kulturelle praksiser fremfor noe naturlig (Marvin 2006: 12-3). Ulike jaktteknikker til forskjellige historiske tider og i ulike kulturer bekrefter dette. "Vi bruker kanskje rovdyrets teknikker i enkelte sammenhenger under jakta, men vi jakter som mennesker" (Halvorsen 1998: 9). Som sagt er det de kulturelle aspektene ved ungdommenes jaktvirksomhet jeg er ute etter, og det er i denne retningen vi nå skal vende oss.

2 Datainnsamling

2.1 Deltakende observasjon

Jeg har ønsket å kartlegge fremtredende kulturelle elementer ved en ungdomsgruppe som jaktet sammen; å finne ut hva som var meningsfullt for dem med jakt, og hvordan dette ble uttrykt. Når man er på utkikk etter kulturelle særegenheter vil ofte deltakende observasjon være en egnet metode til å samle inn slike data. Det overordnede formålet med denne forskningsmetoden er å kunne beskrive hva ”folk sier og *gjør* i sammenhenger som ikke er strukturert av forskeren” (Fangen 2008: 31). Man studerer mennesker som bedriver sine spesifikke virksomheter på hjemmebane. I og med at forskeren selv er til stede der aktivitetene utøves, har man en fordel når dette skal fortolkes. Et slikt nærvær vil lettere kunne fange inn de miljøspesifikke normene som er helt avgjørende for hvilken mening som utledes av gruppens symbolske handlinger og ytringer (Fangen 2008: 175). Noe som også taler for å velge denne forskningsmetoden er at tatt for gitte regler innen en kultur lettere kommer til overflaten når fremmede elementer entrer arenaen (Fangen 2008: 118). ”There can be no doubt that ethnographic fieldwork is [best] suited to probing the depths of cultural practices and people’s maps of meaning” (Skogen 1998: 182). Deltakende observasjon ble følgelig den viktigste forskningsmetoden til å studere jaktungdommen. Dette medførte at jeg ville tilbringe noe tid med dem i felten; på jakt.

Clifford Geertz sier at ”tykke beskrivelser” er første steget i tolkningen av en kultur. Slike beskrivelser inkluderer flere ledd til å forklare en handling. Dette innebærer blant annet at deltakernes egne utsagn om, og tolkninger av, sine handlinger, samt forskerens tolkninger av dette, blir brukt til å beskrive det som er observert (Fangen 2008: 173). For å gjøre beskrivelsene av ungdommenes jaktkultur tykkere besluttet jeg å utføre gruppeintervjuer. På denne måten kunne jeg få deltakernes utsagn om, og i noen tilfeller fortolkninger av, sine egne virksomheter. Men først skulle en del feltarbeid utføres, siden observasjonene herfra ville gjøre det lettere å stille gode spørsmål under intervjuene. Slik kunne jeg også teste mine foreløpige fortolkninger av observasjonsdataene foran deltakerne. En annen fordel ved å kombinere intervju med feltarbeid, er at jeg kunne spørre informantene om ting som kanskje ville vært for sensitive, eller ikke på sin plass, i felten (Fangen 2008: 145).

Deltakende observasjon er en kvalitativ forskningsmetode. Her opererer man gjerne med en *eksplorerende* tilnærming til studiefeltet. Dette medfører at utforming av forskningsspørsmål ofte ikke er klart før i slutten av prosjektet (Fangen 2008: 32). Man bør likevel ha et definert fokus for ikke å bli overveldet av alt man legger merke til under feltarbeidet (Fangen 2008: 37). Dessuten: "The researcher's own knowledge, i.e. informal data, can (and should) play a significant part in developing research questions in a broader sense" (Skogen 1998: 184). Prosessen fortonet seg også slik i mitt tilfelle. Jeg visste, gjennom egen erfaring, litt om jakt fra før. Med min bakgrunn i kulturstudier var det også klart at fokuset lå på de fremtredende kulturelle elementene i ungdommens jaktvirksomhet. Noe klart definert forskningsspørsmål hadde jeg ikke. Ungdom som jakter har vært forsket svært lite på, og i mitt tilfelle ville det nok vært lite hensiktsmessig å entre felten med noen tydelig definerte og overordnede forskningsspørsmål. Disse kunne med tiden ha blitt vanskelige å jobbe ut i fra.

Deltakende observasjon er en forskningsmetode der det er viktig å få innpass i det miljøet man studerer, slik at datamaterialet blir mer troverdig. En utfordring i forhold til innpass var at jeg kommer fra Bærum. Det florerer noen stereotypiske bilder av personer herfra, som blant annet impliserer forestillinger om arroganse og snobberi, og dette var noe jeg var usikker på hvordan de unge jegerne ville reagere på. Å fremtre som litt klønete kan gi lettere innpass i et ukjent miljø, fordi man virker mindre truende, samt at deltakerne får muligheten til å vise sin viktighet ved å lære noe nyttig til den middelklasserepresentanten de noen ganger ser i forskeren (Fangen 2008: 113). Dette ble et forskningsmessig grep som stod sentralt helt i starten av feltarbeidet. Dessuten hadde jeg spesielt en stor fordel: Alle de jeg hadde aktivt kontakt med i prosjektet var unge menn mellom 16 og 20 år. Som ung mann selv virket jeg mindre fremmed for dem, og kommunikasjonen gikk lettere av den grunn. For øvrig vekker innpass i fremmede miljøer også etiske utfordringer dersom deltakerne skulle bli såpass komfortable med forskeren at de avgir sensitive data som de kanskje senere vil angre på. En slik balansegang ble til tider vanskelig å opprettholde.

2.2 Hvordan etablere kontakt?

I utgangspunktet var intensjonen å komme i kontakt med én gruppe ungdommer som jaktet sammen. For å finne slike informanter ble jeg oppfordret til å orientere meg på Norges Jeger-

og Fiskerforbund (NJFF) sine nettsider. Ungdom og rekruttering er et satsningsfelt innen jeger- og fiskerforeninger, og NJFF hadde oversikt over ulike foreninger og kontaktpersoner. Jeg fikk tidlig gjennomslag hos en jeger- og fiskerforening på en plass jeg har kalt "Gruvebygda". Å snakke litt om betydningen av jakt og rekruttering av ungdom viste seg å være en vinnende faktor. Kontaktpersonen "Terje" fikk tilsendt det formelle informasjonsskrivet til NINA som fortalte om hensiktene med prosjektet, og som garanterte full anonymitet for deltakerne. En viktig forskningsetisk norm er at deltakerne i en studie skal kunne gi informert samtykke til deltakelse, noe som blant annet innebærer at man har forsikret om at de vil bli behandlet anonymt (Fangen 2008: 155). Informasjonsskrivet sikret disse kravene. Det var også tydelig at Terje syntes ungdom på jakt var en viktig sak. Jeg kom etter hvert i kontakt med "Kristian", en av ungdomslederne i Gruvebygda. Han hørtes overraskende voksen ut på telefonen. Han hadde sett skrivet og virket positiv, og skulle ta kontakt til uka. Da var det muligheter for å jakte duer i Gruvebygda.

2.3 Jakta på informanter – "sjekkemetaforen"

Før jeg beskriver selve feltarbeidet er det verdt å hoppe litt frem i tid for å gjennomgå et problem som oppstod etter første feltøkt. Å skrive forskningsdagbok er noe som kan være hensiktsmessig å gjøre i en forskningsprosess (Silverman 2008: 40). Dette gjorde jeg i begynnelsen av prosjektet, men det varte bare i om lag en drøy måned. I etterkant mener jeg at en slik dagbok er noe jeg burde fortsatt med. Den setter en blant annet inn igjen i mange av de frustrerende situasjonene man på et eller annet tidspunkt befant seg i, for eksempel utfordringer med kontakten til informantene sine, som det var for min del. Slik refleksjon kan også være data i seg selv. Følelsesmessige reaksjoner "reflekterer stedets normer" (Fangen 2008: 59). Dette er viktig. Min erfaring her var at karene i Gruvebygda naturligvis ikke tenkte på mitt prosjekt i samme grad som meg. Prosjektet betød nesten alt for meg, og for dem var det kanskje et tiltak å være med.

"Sjekkemetaforen" vil si at jeg i begynnelsen opplevde det å komme i kontakt med informanter, og å opprettholde denne, som forbausende lik den kommunikasjonen som utspiller seg med en person man er tiltrukket av. Det var en litt spesiell, og lite komfortabel, følelse. Kristian var min nøkkelinformant, og jeg var helt avhengig av kontakt med ham.

Imidlertid var det ikke alltid like enkelt å komme i kontakt; han var naturligvis opptatt på ulike fronter ellers i livet, og glemte ved et par anledninger å ringe meg tilbake. Jeg tolket dette på verste måte; at karene ikke var interessert i prosjektet lenger. Tankegangen min rundt disse kontaktproblemene virket merkelig kjent, for jeg hadde følt på denne måten før, men i helt andre sammenhenger.

Jeg var bevisst på ikke å virke masete ved å ta for mye kontakt. Jeg ville ikke at dette prosjektet skulle virke slitsomt for deltakerne. Under samtalene prøvde jeg å snakke lett og ledig om jaktrelaterte ting, som for eksempel at jeg selv hadde vært på skytebanen nylig. Jeg ønsket naturligvis at Kristian skulle se på meg som en han hadde noe til felles med. Etter samtaler tenkte jeg gjerne slik: Hørtes jeg teit ut? Hva sa jeg egentlig? Alt gikk greit frem til første feltøkt var gjennomført. Jeg hadde også snakket med Kristian etter dette, da jeg selv var på jakt og hadde skutt, og lurte på hvordan i all verden jeg skulle behandle en død orrhane. Kristian var hyggelig og behjelpelig. Men da jeg noen dager senere ville høre hva som forgikk på jaktfronten om dagen, og om mulighetene for en neste feltøkt, tok det over en uke å få kontakt med ham. I mellomtiden ringte jeg ”Steinar”, den andre ungdomslederen i Gruvebygda, for å slå av en prat. Dette virket nok litt rart for ham. Han sa det ikke ville bli noe jakt før om en drøy måned, og jeg begynte å få inntrykk av en manglende interesse for deltakelse. Dette var svært frustrerende, for jeg innså plutselig at fallhøyden ved bare å ha denne ene gruppa var himmelhøy. Hvis de ikke ønsket å være med lenger, hadde jeg ikke noe prosjekt.

Jeg fikk til slutt kontakt med Kristian, og ting viste seg tilsynelatende å være som det skulle. Det stemte at det ikke var noen jaktmuligheter for småvilt i Gruvebygda før om en måned. Dette var litt vel lenge med tanke på prosjektets tidsmessige rammer, og vi skulle derfor prøve å få i gang gruppeintervjuet så fort som mulig. Intervju kan være en unnskyldning for å komme i kontakt med visse grupper (Fangen 2008: 141). Det var nettopp dette for min del. Det viste seg nemlig at det *var* laber interesse for prosjektet fra de andre karene i gjengen til Kristian og Steinar. De så rett og slett ikke vitsen med å være med. Men deltakere blir ofte mer medgjørlige om de føler de har ”noe” igjen for å delta (Fangen 2008: 56). Intervjuet var redningen her. Selv om dette først virket som et unødvendig tiltak for de øvrige i gruppen, så ble det mer interessant da jeg fortalte at NINA ville spandere mat og drikke på et spisested der vi kunne gjennomføre intervjuet. Etter dette gikk det meste på skinner.

Kristian skal ha mye av æren for at jeg fikk bli med karene fra Gruvebygda på jakt, og for at jeg fikk gjennomført intervju. Han gjorde en innsats for meg uten å få mye igjen for det, noe jeg setter stor pris på, for det ble etter hvert et meget godt samarbeid med karene herfra. Likevel innså jeg at det var for risikabelt bare å ha en gruppe å jobbe med. Det kunne skje ting i fremtiden også. Samtidig kunne det være en fordel å ha flere deltakere å samarbeide med, slik at bredden i prosjektet ble noe større. Fra Gruvebygda var det nemlig ikke mer enn fire jegere som deltok i studien. Derfor gikk jeg fram på samme måte som tidligere på NJFF sine nettsider, og kom raskt i kontakt med "Østvika" Jeger- og Fiskerforening (ØJF). Her var det akkurat blitt satset mer på ungdom og jakt, og jeg var hjertelig velkommen til å bli med på et ungdomsmøte. Jeg sendte igjen informasjonsskrivet fra NINA til en av kontaktpersonene, og informerte selv om prosjektet under det påfølgende møtet i foreningen. Samarbeidet med Østvika gikk under hele prosessen nesten merkelig bra. Mye av grunnen til dette vil jeg tro er at medlemmene i denne foreningen ikke kjente hverandre på samme måte som karene i Gruvebygda. Miljøet var ikke like tett og intimt, og innpass var følgelig enklere.

2.4 Feltøktene

Det vil alltid være noen perspektiver eller vitenskapsteoretiske utgangspunkter som leder ens interesse i forhold til hva man skal studere, og dette preger igjen den forforståelsen man har om felten og deltakerne. Fangen (2008: 43-8) oppfordrer i tråd med dette til at man gjør en del refleksjoner om seg selv, og forventningene man har til deltakerne, før man entrer felten. Vår senere forståelse er nemlig i stor grad basert på de antakelsene vi hadde på forhånd. Å reflektere over ens egen rolle er også hendig med tanke på at all data fra felten er kontekstbasert, og at notater herfra gjenspeiler den enkelte forskers tilstedeværelse, og dennes tanker og følelser til en bestemt tid. Dette viste seg å være nyttige råd å ha med seg når jeg møtte deltakerne, særlig i oppstartsfasen av feltarbeidet.

Datainnsamlingen startet tidlig på høsten i 2009. Det ble ikke noe duejakt slik Kristian og jeg hadde snakket om, men heller en jakttur senere samme uke hvor også Steinar var med. Vi skulle på støkkjakt etter skogsfugl. Jeg var ganske spent på å se hvordan mine forforståelser av deltakerne og felten ville svare til virkeligheten. Det knyttet seg også stor spenning til hvordan jeg selv burde opptre for å virke tillitsvekkende. En av grunnene til dette er at

deltakere ofte legger mer merke til hvordan man oppfører seg enn hva man sier. Det er avgjørende å bli oppfattet som troverdig, å være seg selv, og å være ydmyk. Slik skapes lettere tillit; som er helt grunnleggende for å få innpass i gruppen, og dermed mindre overfladiske data (Fangen 2008: 57-8). Jeg var heldig her, fordi feltarbeid og gruppeintervjuer forgikk på ganske uformelle arenaer. Da slappet jeg mer av og var meg selv, og jeg opplevde at dette var tilfelle for informantene også. Bekymringen min for å være fra Bærum var (nesten) helt ubegrunnet. Deltakerne gjorde seg nok raskt opp et bilde av hvem denne studenten var, og det betød lite hvor jeg kom fra. Min usikkerhet rundt dette kan også ha vært positivt, fordi dette sannsynligvis fikk meg til å virke relativt harmløs. Det vil ikke være å overdrive og si at jeg stort sett kom veldig godt over ens med informantene mine. Jeg fikk etter hvert innpass, og i mange situasjoner var jeg nok mer deltaker enn observatør.

En viktig grunn til at jeg fikk innpass var at jeg ble godtatt av nøkkelpersoner i miljøet, jeg hadde mine *portvakter* (Fangen 2008: 63). I Gruvebygda fylte Kristian denne rollen og i Østvika var det "Dag". Dette gjorde alt mye lettere, og det var disse jeg hadde kontakt med utenom selve datainnsamlingen. For å avtale møter med Gruvebygda var det jeg som tok kontakt med Kristian, og han igjen som organiserte. Det var egentlig oppsiktsvekkende at møtene mine i Østvika stort sett var et resultat av at Dag kontaktet meg når det skjedde noe. Han organiserte også jaktturene slik at jeg skulle få gjort feltarbeid, og han skal ha honnør for sin innsats på mine vegne.

Feltøktene foregikk ikke bare på jakt, og jaktøktene var også ulike. Med Gruvebygda var det først skogsfugljakt, og deretter fulgte et gruppeintervju på en pizzarestaurant. Videre ble det en tur med karene til GJFs hytte, med én overnatting og jakt på rådyr. Siste feltøkt foregikk i sentrum av den nærmeste byen som sognet til Gruvebygda. Her spilte vi bowling og dro på pub. At NINA spanderte mye av utgiftene til bowlingen ble vel mottatt. Samarbeidet med Østvika bestod av to ungdomsmøter, to jakturer etter skogsfugl og ett gruppeintervju som ble foretatt i klubblokalet. Her hadde jeg bestilt pizza og brus.

Min rolle under feltøktene utviklet seg til at jeg stort sett deltok på lik linje med informantene. Av de fire jaktturene jeg var med på, jaktet jeg selv på tre av dem. I og med at jeg jakter litt på min egen fritid syntes nok ungdommene at det var unødvendig ikke å skulle delta aktivt når det ble jaktet. Det var også viktig å delta for at de ikke skulle bli ukomfortable og anspente ved at det hele tiden ville vært en som observerte dem i periferien. Når de ønsket at jeg skulle delta, så jeg ingen grunn til å motsette meg dette. Det ble på denne måten en avslappet

stemning, noe som sannsynligvis gav mer troverdig informasjon (Fangen 2008: 29-30). Når jeg jaktet sammen med karene fra Østvika holdt jeg meg likevel ofte litt i bakgrunnen med våpenet på skulderen. Det var så tett skog her at det var uforsvarlig å jakte mer enn to om gangen. Fordelen var jo at jeg fikk observert bedre da. Ble jeg bedt om å komme opp i front, så gjorde jeg det. Da vi jaktet etter rådyr i Gruvebygda satt jeg alene på post. Det hadde uansett vært lite å få med seg om jeg hadde sittet uten borse sammen med en av karene. Poenget var jo å sitte musestille og vente, og i realiteten skjedde det lite av interesse når det ble postert.

Selv om jeg deltok, så brukte jeg også en god del av tiden på å spørre om ting jeg ble oppmerksom på underveis. Hvorfor tok du av reima på hagla? Hva er egentlig grunnen til at storfuglen befinner seg der det er furuskog? Det er et forskningsmessig ideal å stille spørsmål bak det gruppen tar for gitt (Fangen 2008: 68), og dessuten virket det som om ungdommene likte å fortelle om ting de kunne mye om. Men jeg var oftere med i samtaler som kunne handle om alt mellom himmel og jord, uten at det lå noen klar forskningsmessig agenda bak. På siste jakttur med Østvika ble jeg i økende grad inkludert når det skulle tas avgjørelser om hvordan vi burde gå frem videre på turen. Det var noen ganger lett å glemme at jeg var på jakt hovedsakelig for å observere. Mye av dette gikk likevel automatisk, og jeg var ofte helt utslitt etter feltøktene. Det koster å observere en hel dag samtidig som man deltar i det som skjer.

2.5 Feltnotater

Siden det både hadde vært svært upraktisk og ville virket rart overfor deltakerne om jeg skulle notere i felten, så gjorde jeg dette med en gang jeg kom hjem. Eneste gangen jeg ikke orket var etter bowlingen og byturen med karene fra Gruvebygda, da ventet jeg til dagen etter. Poenget var i hvert fall å få notert hendelser mens de fortsatt satt relativt ferskt i minne. Dette er nok et eksempel på at dataene som produseres under feltarbeid alltid er preget av forskeren som observerer. Hva som var betydningsfullt for meg ville kanskje vært oversett av andre, og det var garantert aspekter som jeg ikke fikk med meg. Dette er på mange måter en fordel, fordi observasjon uten et markert ståsted kunne resultert i masse data som ikke var relevant for mitt fokus.

Når feltnotatene ble skrevet tok jeg utgangspunkt i en fremgangsmåte som Fangen (2008: 84-8) beskriver. Poenget var å strukturere notatene, og å reflektere over dem. Først skrev jeg ned alt jeg husket å ha observert den foregående økten i kronologisk rekkefølge, nærmest som en historie. Dette var helt deskriptive observasjonsnotater kalt ON, og en god del av det falt utenfor fokus. Men et slikt historisk rammeverk gjorde det lettere å sette seg inn i situasjonene igjen, og det var ikke sjelden jeg plutselig kom på ting jeg hadde glemt når jeg tenkte gjennom økten fra begynnelse til slutt. Når dette rammeverket var skrevet ned, gikk jeg igjennom på nytt, og foretok begynnende analyser og kom med forslag til teori som kunne passe som analytiske redskap. Slike notater kalte jeg TN (teoretiske notater). Samtidig noterte jeg egne sinnsstemninger, refleksjoner og reaksjoner. Dette kalte jeg MN (metodologiske notater). En slik organisering av notatene gjorde det mye enklere å sette seg inn i situasjonene igjen. Fangen (2008: 81) påpeker også at egne følelser og reaksjoner er viktige å notere fordi de vil komme til nytte i det senere analysearbeidet.

2.6 Intervjuene

Intervjuene ble en måte til å gi noe tilbake til deltakerne på. NINA spanderte mat og drikke. Med karene fra Gruvebygda hadde jeg reservert et bord på en pizzarestaurant, og forsikret meg om at vi fikk en bås der det var relativt stille. Dette var nødvendig siden intervjuet ble spilt inn på opptaker. Intervjuet gikk veldig greit. Transkriberingen derimot ble en annen historie. Å skrive presist hva fem personer, som tidvis snakket i munnen på hverandre, sa for noe, var en tidkrevende prosess. Resultatet ble heldigvis bra, for det tok uforholdsmessig lang tid å transkribere en drøy times opptak. Jeg skrev feltnotater fra hvert intervju, for dette var også egnede arenaer til observasjon av gruppenes kulturelle mekanismer.

Intervjuet med karene fra Østvika ble som sagt foretatt i klubblokalet deres. Dette varte i nærmere to timer, for intervjuguiden hadde blitt utvidet litt på dette tidspunktet. Med begge gruppene tok jeg opp intervjuet med to digitale enheter. Dette viste seg å være hensiktsmessig siden den foretrukne opptakeren streiket under intervjuet med ungdommene fra Østvika. Ulempen var at jeg ikke hadde gjort gode nok innstillinger på den andre enheten. Opptaket herfra var av så dårlig kvalitet at det tok to uker å transkribere et opptak på to timer. Men heldigvis ble intervjuet reddet.

De to gruppeintervjuene artet seg mer som samtaler rundt gitte temaer enn som et klassisk intervju med spørsmål og svar. På grunn av den relativt løsslupne samtaleformen som oppstod, ble jeg ofte like involvert og engasjert som deltakerne, og jeg snakket stadig som om jeg ble intervjuet selv. Dette kan ha hatt en positiv effekt, fordi deltakerne noen ganger hadde problemer med å svare utfyllende på temaer jeg anså som viktige. Ganske ofte eksemplifiserte jeg med meg selv som tenkt informant, noe som gjorde det lettere å forstå hva jeg var ute etter.

2.7 Noen hendelser som berører forskerrollen

En ting jeg fikk erfare under gruppeintervjuet i Østvika, er at observasjon går begge veier; man er selv under informantenes lupe, og blir stadig vurdert (Fangen 2008: 118). Da samtalen dreide seg om at karene ikke likte å gå i olabukser, begynte "Rasmus" å forklare hvorfor ved å peke på meg og de buksene jeg gikk i. Selv om jeg ikke opplevde dem som spesielt trange, så hadde også Dag og "Halvard" bitt seg merke i denne katastrofen av et klesplagg. Dag fortalte hvordan han tidligere mente å ha sett meg streve for å få opp mobiltelefonen av lomma, siden buksene var så trange. Det var rett og slett komisk å se hvor samstemte de var i synet på buksene mine.

Hvis man føler seg komfortabel med det, så burde man ta den plassen deltakerne ønsker at man skal ha (Fangen 2008: 104). Dette var noe jeg prøvde å leve opp til, og samtidig grunnen til at jeg valgte å delta som jeger. Dag ble stadig mer fortrolig med mitt nærvær, og han hadde nok merket at jeg var positiv til å forsøke å gjøre nytte av meg ved å ta en del av de kjedeligere oppgavene under jakta. På slutten av den siste feltøkten hadde vi jaktet i seks timer, og var alle litt trøtte og leie. Et siste forsøk ble planlagt, noe som ville medføre at en av oss måtte vasse over en svær myr for å danne en rett linje oss i mellom. Ingen var spesielt interessert i dette, men med et lurt smil om munnen foreslo Dag om ikke jeg skulle krysse myra. Men her satte jeg ned foten, og gjorde det klart at jeg rett og slett ikke gadd. Dette var jo forståelig i de andres øyne; de hadde heller ikke lyst. Samtidig viste jeg at, selv om jeg ønsket å bidra under jakta, så var jeg heller ingen nikkedukke. I den større sammenhengen var nok dette et positivt signal.

En annen utfordring, knyttet til å ta den rollen deltakerne ønsket, oppstod da jeg bowlet med karene fra Gruvebygda. ”Eivind” mente at jeg konsentrerte meg for mye om å spille bra. Man skulle ”ha det moro” på bowling, og det impliserte at jeg burde drikke mer, og slippe meg løs. Problemet var at selv om karene ønsket at jeg skulle ta den helt ut med dem, så hadde jeg en jobb med å skrive feltnotater etterpå, og det var for hukommelsens skyld en fordel å ta det litt rolig. Jeg slapp meg i hvert fall mer løs ved å spille dårligere med vilje. Denne kvelden bød (ikke overraskende) på flere forskningsetiske utfordringer, og disse vil bli tatt nærmere for seg i etnografikapitlet.

2.8 Avslutning av samarbeidet – refleksjoner

Det er ofte nødvendig med lengre feltøkter for å komme på innsiden av en kultur (Fangen 2008: 94). Jeg har nok vært heldig, for alt i alt er det ikke så mange økter jeg har vært med på, men likevel opplevde jeg å bli behandlet omtrent på linje med deltakerne etter kun kort tid. Da jeg sendte e-post til Kristian ut på nyåret i 2010, og takket for samarbeidet, fikk jeg dette svaret: ”Jeg skal hilse gutta jeg vettu;) (...) Det har jo vært moro og hjelpe deg og det att du ikke var 50 år var jo konge, du ble jo en av gutta!! Håper du ikke har hatt det altfor fælt med en gæren gjeng fra [Gruvebygda] :P”. At jeg var ung mann, bare litt eldre enn informantene mine, har hatt stor betydning. Jeg ble jo ikke egentlig ”en av gutta”, men jeg ble stort sett godt tatt i mot, og fikk en fortrolig tone med karene ganske raskt. En av grunnene til dette var at jeg deltok som jeger selv.

Ifølge Fangen (2008: 103) er ikke den formen for feltarbeid der man deltar i de miljøspesifikke aktivitetene det vanligste, men dette falt seg altså naturlig ut i fra hvem jeg var. Jeg ble ikke en av gutta, og å skulle prøve på noe slikt blir også rart når alle vet at man er annerledes fra før (Fangen 2008: 30). Det var spesielt ved en anledning at jeg opplevde å trække i denne fella: På rådyrjakta med karene fra Gruvebygda hadde jeg gjort dem oppmerksomme på at de til stadighet sa: ”ålreit det vettu”. Dette syntes de var morsomt at jeg kommenterte. Under en postering ble det en del tullsnakk og lokal sjargong over jaktradioen, og jeg fikk etter hvert spørsmål om jeg hadde fått med meg siste beskjed, og svarte: ”ålreit det vettu”. Det var helt tyst på radioen.

Jeg har måttet gå noen runder med meg selv i løpet av prosjektet. Et spørsmål som har gnagd lenge er om jeg har fått for mye tillit, og om deltakerne skulle komme til å føle at jeg har misbrukt denne. Å opprettholde den forskningsetiske distansen til feltet har vært en utfordring. Det har vært lett å glemme forskerrollen fordi jeg ble såpass godt inkludert, og oppfordret til å delta som medlem. Det var nesten for lett å være seg selv når jeg var sammen disse karene, noe som gav gode data, men det kan også ha gjort det lite tydelig at jeg i hovedsak var der som forsker. Dag har ved et par anledninger invitert meg til å være med på flere sammenkomster, også på fisketurer. Om noen relasjoner skulle utvikle seg til vennskap må man reflektere over denne betydningen, blant annet i form av om disse personene fortsatt kan sees som informanter (Fangen 2008: 63-4). På grunn av at Dag har vært en såpass sentral informant i denne studien, har jeg derfor gitt beskjed om at jeg kommer til å vente med noen flere møter før prosjektet er avsluttet. Feltarbeidene er ferdige, og ytterligere møter ville med andre ord foregått på en fritidsbasis, og på denne måten kunne ansees som et møte mellom venner. Dermed ville Dags rolle som informant kunne bli problematisk; en situasjon som ville vært et stort tap for prosjektet. Alle som har deltatt fikk for øvrig tilbud om å lese igjennom det som var skrevet om dem før det gikk i trykken. Dette er en vanlig forskningsetisk norm, og samtidig noe flere av deltakerne ønsket å gjøre.

3 Demografi

Både Gruvebygda og Østvika kan karakteriseres som forsteder til større byer på Østlandet¹: ”(...) Forsteder rent allment, skiller seg [ut] ved at her er det ikke noen dominerende næringsvirksomhet, som virker som et materielt feste for kultur og tradisjoner. Her er generelt lite eller ingen næringsvirksomhet bortsett fra de rene servicefunksjoner” (Frønes 1987: 135). Videre kjennetegnes forsteder av å være såpass store at de lett kan fremstå som uoversiktlige, og at det offentlige rom dermed blir noe man bare krysser til og fra ulike fritidsaktiviteter; noe det ofte er et rikt tilbud av på slike plasser (Frønes 1987: 135).

3.1 Gruvebygda

Bebyggelsen i Gruvebygda består for det meste av eneboliger og rekkehus. Husene ligger gjerne et steinkast fra skog og utmark, og Gruvebygda fremstår som en idyllisk forstad i landlige omgivelser. Det har vært drevet en del jordbruk her tidligere. Selv om Gruvebygda i nyere tid har vært preget av stor tilvekst og innflytting, så er det likevel et relativt tilbaketrukket område. De landlige omgivelsene gjør at Gruvebygda egner seg godt for idrett og friluftsliv, og gode rekreasjonsmuligheter i utmarka kan sies å være betegnende for denne plassen. De fleste beboerne her har arbeidsplassene sine i byen eller andre steder, om de da ikke er ansatt i noen av de offentlige institusjonene, slik som i skoler eller barnehager.

Deltakerne fortalte at Gruvebygda er et område som er litt dyrere å bo i enn i selve bykjernen, og det viser seg faktisk at, sammenlignet med andre områder som sogner til byen, så skiller Gruvebygda seg ut som en av de mer velstående plassene. Dette viste seg da jeg, i forbindelse med deltakelse på hytteturen, fikk ta områdene der et par av informantene bodde nærmere i øyekast. Det ene området var preget av store eneboliger, gjerne med dobbeltgarasjer. Huset som en av deltakerne bodde i her, hadde blant annet utsikt over store deler av byen og landskapet rundt. I det andre området, der en av de andre deltakerne bodde, var også huset en

¹ Se Vedlegg 3 vedrørende anonymisering.

enebolig med dobbel garasje, men beliggenheten var her mer åpen, og hadde en del jorder rundt.

3.2 Østvika

Østvika har en noe større befolkning enn Gruvebygda. Også her pendler majoriteten av befolkningen ut for å jobbe. Det er underskudd på arbeidsplasser i Østvika, og av disse er over halvparten innen offentlig sektor. Svært få er sysselsatt i industrien, som stort sett utgjøres av verkstedsbedrifter. Denne situasjonen medfører at mange yrker befinner seg innen helse- og sosialsektoren, noe som er mye av årsaken til at det er flere kvinner enn menn som jobber i nærmiljøet.

Østvika har en høyere andel av ikke-vestlige innvandrere enn landet for øvrig. Disse bidrar til et bredere kulturelt mangfold på arbeidsmarkedet, hovedsakelig i jobber som ikke krever høyere utdanning. Befolkningen generelt har vokst svakt de siste årene, og dette er mye på grunn av at det er mange småbarnsfamilier her. Det er nemlig flere som har flyttet ut av området enn som har flyttet inn. Det er også mange rekkehus og eneboliger i Østvika, men i motsetning til Gruvebygda, som tydelig domineres av dette, bor om lag en knapp tredjedel av befolkningen i Østvika i blokk eller bygård. Men på samme måte som i Gruvebygda er det også i Østvika gode muligheter for rekreasjon og friluftsliv, med skog og mark som ligger helt inn til mye av bebyggelsen. Mye av forskjellen i landskapet er nok at det i Gruvebygda er mer åpent, med bakgrunn i at dette en gang var et jordbruksområde. I Østvika derimot, så utgjør skogen godt over halvparten av arealet, og bare en liten del av området består av dyrket mark.

4 Etnografi

4.1 Gruvebygda

Ungdommene fra Gruvebygda skilte seg ut fra Østvikas ungdommer ved at de fremstod som en tett sammensveiset vennegjeng. Kristian, Steinar og Eivind var alle 19 år gamle da undersøkelsene pågikk, mens ”Morten” var 20. Alle hadde vokst opp i Gruvebygda, og de kjente hverandre helt fra barndommen av. Siden de kom fra samme plass, og hadde gått på grunnskole sammen, var det bare naturlig at de kjente godt til hverandre, men mye av årsaken til det tette samholdet de hadde var forankret i en felles interesse for jakt.

4.1.1 Informantenes bakgrunn

Familien

Alle karene hadde nær familie som jaktet. Dette dreide seg i all hovedsak om den mannlige delen av familien. Kristian fortalte riktignok at moren hans noen ganger var med ut på jakt, men uten å delta som jeger. Moren til Morten hadde tatt jegerprøven, men jaktet ikke aktivt selv. Kort fortalt var mennene de aktive jegerne. Morten, Steinar og Kristian hadde alle fedre som var ihuga jegere, og det var gjennom denne kanalen at karene ble introdusert for jakt. Dette hadde vært en naturlig del av relasjonen mellom far og sønn i oppveksten. Karene hadde vært med ut på jakt fra de var små, og de hadde selv begynt å jakte aktivt da de var 14 år og hadde tatt jegerprøven.

I: Ja hvordan var det, (...) lærte dere [av fedrene deres] hvordan det skulle være og sånn eller?

Steinar: Ja, dem var strenge med våpen og sånt noe.

I: Ja.

Kristian: Ja, det er dem jo ennå.

Fedrene til Steinar og Morten var gode venner. Da jeg var på hyttetur i Gruvebygdslogen og jaktet rådyr med karene, fikk jeg hilst på disse to som kom innom en tur. Begge røyka sigaretter ganske tett, og de hadde en sjargong som var påfallende lik sønnes. På intervju spørsmål om karene hadde noen forbilder i forhold til jakt, kom det klart frem at fedrene hadde stor innflytelse på dem:

I: Har dere noen forbilder? (...) Jeg tenker, det er kanskje ikke helt samme greia, men Lars Monsen og sånn, hva tenker dere om folk som han?

Eivind: Horebuk.

Morten: Han er jo ikke noe jeger sånn han da. Han er jo dyktig i det han driver med, men (...) [han er] ikke et forbilde.

Steinar: Forbilde? Jeg har ikke noe forbilde jeg heller. (...) Jeg har jo lyst til å ha det sånn som fatter' n har det, jeg.

Morten: Jeg har lyst til å ha det sånn som fatter' n og dem har det, ja sånn som de gutta der har det.

Steinar: Ja, dem har det jævlig ålreit.

Morten: Å danne et jaktlag og sånn, det er det jeg har lyst til. For det er jævla godt samhold i detta greiene her.

Kristian: Ja.

Morten: Det er koselig, det er sosialt.

Steinar: Og så er det så mye mer...

Morten: Å værre ute og jakte og bli sliten og ha masse gode opplevelser. Når gutta kommer hjem: Du har hørt det så mange ganger, i alle år. Faen dem koser seg glugg i hjæl.

Kristian: Juger og... Drekker og...

Steinar: (*Ler av Kristian*) Det er veldig viktig det derre: "juger og..."

Kristian: Ja, ja.

En stor del av jakta foregikk fortsatt sammen med fedrene og deres jaktlag, som gjerne var bestående av andre familiemedlemmer. Kristian var stadig med de eldre og jaktet "hara", og Steinar og Morten jaktet begge mye med fedrene sine. Storfugl- og rådyrjakt var noe av det som ble nevnt. Det virket som om karene jaktet vel så mye med fedre og familie som med hverandre. Tidlig sosialisering inn i jaktverdenen medførte at karene var i besittelse av langt mer kunnskap om jakt enn det man lærer på jegerprøvekurset. Det var tydelig at de visste hva de drev med, og jeg lærte mye nytt om jakt i den perioden jeg studerte dem.

Utdanning

Eivind hadde noen eldre brødre som tidligere hadde drevet med jakt. Men det var nok mest gjennom Steinar, som han hadde kjent siden han bare var en neve stor, at jaktinteressen hadde skutt fart. Eivind skilte seg altså fra de andre ved at han ikke var sosialisert inn i jakta fra et tidlig stadium, og dette var tydelig rent erfaringsmessig i forhold til jakt, men han skilte seg også ut på andre områder: Han var den eneste av karene som studerte allmennfag, og han hadde sett seg ut eiendomsmekling som sin fremtidige bransje. Han hadde først begynt på helse og sosial, så han lå nå ett år bak i løypa.

Eivind: Det er vel kulere å gå på allmenn tror jeg.

I: Mer damer?

Eivind: Ja, fy faen ass. Det [var] himmelen å komme fra [Gruvebygda] og ned på byen.

Steinar: Psss.

Morten: Bare innrøm det a.

Kristian: Det er kulere å være på arbeidsplass.

På hytteturen der vi jaktet rådyr kunne ikke Eivind bli med. Det var nok en del andre interesser som kom i veien for å sette av hele helga til jakt når man fortsatt gikk på skole; blant annet å dra på fest med klassekamerater. Selv om Eivind gav uttrykk for stor jaktinteresse, så var han ikke like dedikert som for eksempel Steinar. Eivind hadde ennå ikke skutt noe vilt, mens Steinar allerede hadde felt seks eller syv rådyr for å nevne noe. Steinar var kanskje den som skilte seg ut som den mest ihuga jegeren av de fire.

Når det gjelder utdanning, hadde de tre andre valgt mer yrkesorienterte retninger. Interessant, og kanskje ikke veldig overraskende, var det at også fedrene deres hadde praktisk orienterte yrker; som elektriker for faren til Kristian, bilmekaniker for faren til Steinar og noe innen oljeindustrien for faren til Morten. Morten på sin side hadde gått på en skogbruksskole, og han jobbet foreløpig i en sportsforretning der friluftsliv, jakt og fiske var sentralt. Kristian gikk i lære som murer, mens Steinar gikk i lære som heismontør. Begge viste tydelig yrkesstolthet, og plasserte gjerne ens eget yrke over den andres:

Kristian: Nei, det er oss to (*Kristian og Steinar*) som er håndverkere.

I: Murer (*til Kristian*) og...?

Steinar: Heismontør.

Kristian: Veit ikke om vi kan kalle det håndverk da. Jåleri.

Steinar: Psss. Du får bli med en gang da vettu.

Hele gjengen var til stadighet ”litt på hverandre”, som de uttrykte det, og de hadde en ganske røff væremåte seg i mellom: Du måtte tåle å bli ertet litt og samtidig kunne gi tilbake.

Hverdagen ellers – noen fremtredende aspekter

”Vi er jo sammen utafør jakta og lissom. Vi er jo kammerater” (Steinar). De fire karene var del av en større bekjentskapskrets. Det var stort sett bare på jakt at det kun var de fire som var samlet. De skilte seg nok litt ut som ”jaktgutta”, særlig siden de ifølge Kristian var de barskeste karene i omgangskretsen sin.

Det var ikke særlig overraskende at karene også drev med fiske på fritiden: Jakt og fiske er to aktiviteter som i stor grad følger hverandre, og foreningene der det drives med jakt er i hovedsak jeger- og fiskerforeninger. Typisk er det da at mesteparten av fiskesesongen befinner seg utenom jaktseasonen. For denne gjengen var fiske noe som skulle være ålreit og avslappende. ”Minst mulig aktiv” påpekte Steinar. Dette medførte at det ikke var fluefiske som stod på agendaen, men heller ”å kaste ut en markklyse og ligge ved et bål og vente på at noe skulle skje”, som en av karene uttrykte det.

Alle karene var i den alderskategorien som er i søkelyset når det gjelder førstegangstjenesten. Det var litt blandede meninger om verneplikten. Morten hadde blitt fritatt, og syntes dette var greit nok. Første gang jeg snakket med Kristian og Steinar regnet de med å bli innkalt etter lærlingtida, men de virket ikke veldig entusiastiske. Andre gang dette ble snakket om, under gruppeintervjuet, fortalte Kristian at han hadde søkt seg inn som grensevakt. Morten og Eivind reagerte med vanntro, mens Steinar virket litt mer ambivalent. Det skulle senere vise seg at han også valgte å søke seg inn, men heller som infanterist eller noe liknende. Jakt impliserer skytevåpen, og man skulle kanskje tro at mye av det som kunne appellere med militæret for jaktungdom var at våpen også her stod sentralt. Men slik var det tydeligvis ikke for denne gjengen:

Steinar: Kan jo dra på skytebanen uansett da (*ler*).

I: Sant nok.

Steinar: Da slipper du å pusse børsa etterpå og (*alle ler*).

Faktisk var det ingen av karene som utmerket seg som spesielt våpeninteresserte. Morten var bevisst på at Beretta var et godt merke som leverte kvalitet, og dette var for ham den rette våpenleverandøren. Men det viktigste med forskjellige typer hagler var nok hva slags type jakt man skulle drive med. Skulle man gå mye i terrenget var det en fordel om våpenet ikke veide så mye, og på postering etter rådyr kunne man med fordel ha en tyngre borse som tålte kraftigere ammunisjon. Våpen er bare en av mange sentrale elementer innen jakt. Interesse for naturlivet var også en fremtredende side ved karenes jaktaktivitet. "Though the hunters would not take kindly to being called "nature lovers," they are in fact just that. They are fascinated by the drama that nature unfolds before their watchful eyes (...)" (Dizard 1994: 105). At karene, også utenom jaktseasonen, gikk på turer i terrenget kunne vitne om dette:

Steinar: Det er jo ok å gå innimellom og. Vi har jo vært på orrleik og sånt no. Det er jo stas det og.

Kristian: Det er moro. Det er spennanes.

Morten: Men bak en ordentlig jakttur så krever det mye. Ut og gå og se og følge med og hvor...

Steinar: Du må bli kjent i terrenget og da.

Ingen av karene kunne kalles idrettsmenn. Steinar sa han hadde gitt opp tanken om å drive aktivt med idrett for lenge siden. Kristian og Morten hadde riktignok tidligere drevet med en del stryketrening, og Eivind sa han drev med litt innebandy og volleyball. Morten spilte visst også litt golf på fritiden. Men dette var ting man drev med fordi det var moro, og det kunne virke som om trening for trimmens skyld egentlig ble litt latterliggjort; som om dette ikke var noe for folk som dem:

Steinar: Jeg var og jogga i går jeg.

Kristian: Trur jeg ikke no på!

Steinar: Tømtebakke (*Kristian Tømtebakke*) bare lo av meg når jeg gikk og... "Jeg har vært og jogga!" og "jøss!" fikk latterkrampe (*Kristian ler*).

Eivind: Skal du få skikkelig lættis? Har meldt meg på Birken jeg.

Steinar: Neeeei.

Kristian: Har du det?

Eivind: Ja, jeg har det. Nei, jeg har ikke meldt meg på. Jeg skal melde meg på Birken.

Morten: På ski?

Eivind: Ja.

Kristian: Lykke til!

Steinar: (*Ler*) Du kommer ikke halvveis en gang.

Eivind: Er a Tandberg (*kvinnelig bekjent*) som skal trene meg opp.

Steinar: Hedda? (*Hedda Tandberg*)

Eivind: Ja.

Morten: Dette gjør du bare for å få hu til å bli samme' ræ vettu.

Eivind: Det er helt riktig. (*Latter*)

Likevel var det heller ikke slik at karene ikke brydde seg om helse og kosthold. Kristian fortalte at det for hans del var jobben som nå kom i veien for at han fikk trent, mens det for Mortens del var viljen som ikke var stor nok. Ingen av karene røykte til hverdags, og verken Kristian, Steinar eller Morten snuset fast. Med Eivind var det mer usikkert. Det virket altså ikke som om de tok helt avstand fra samfunnets fokus på sunnhet. Steinar hadde jo tatt seg en joggetur dagen før, og han fortalte at han drev litt med dette om dagen, skjønt Eivind var ikke helt overbevist:

Eivind: Du tok en løpetur i går, for du tenkte på syndene du skulle gjørra i dag. (*spise på pizzarestaurant*).

Steinar: Ja, ja. Nei, det er ikke kjødd. (*Altså, jeg tok faktisk en løpetur*).

Selv om de viste tegn til å ta noen rådende samfunnsnormer inn over seg, så hadde de samtidig egne arenaer der slike oppfordringer ikke var gjeldende. I ikke-hverdagslige sammenhenger, slik som på fest og, som vi senere skal se, på jakt- og fisketurer, stod både røyk, snus og litt usunn mat sentralt:

Morten: Det er viktig det ass. Det (*snus*) og røyk.

Eivind: Når' ru er på skauen, så har du med deg snus. Den er jo alltid med.

Kristian: Jeg røyker ikke på jobb og sånn men...

Morten: Men når jeg drikker og når jeg er på jakt, da røyker jeg.

(...)

Steinar: Viktig å kose seg når man er på jakt.

4.1.2 Jakt

Om jakt

Steinar: Det er mange, mange, mange folk som nesten ikke veit hva jakt er.

I: Ja?

Steinar: Det (...) har i hvert fall jeg inntrykk av.

I: Ja.

Morten: Feiltolker jakt og sånn.

Steinar: Ja, bare "faen, hvorfor gidde det?" liksom.

Det virket som om karene jaktet mest med hagle etter småvilt. Jakt etter skogsfugl og due var noe av dette. Morten og Steinar jaktet også en del rådyr med fedrene, og Kristian var ofte med "gamlegutta" og jaktet hare. Det viktigste var ifølge Steinar at det ikke var så dyrt, jakt var moro uansett, men det skulle "(...) værre verdt penga". Litt av samme innstillingen gjaldt også for bekledning på jakt. Det var klart at kvalitet kostet, men det var jo heller ikke noe moteshow, så spesielle merkevarer var ikke særlig viktig. Karene var enige om at det var mye rart rent utseendemessig når det kom til jaktbekledning, men viktigere enn dette var at bekledningen opprettholdt den ønskelige funksjonen, noe som selvfølgelig var avhengig av type jakt.

Karene brukte blyhagl om de hadde dette tilgjengelig, selv om det er forbudt å jakte med. De mente at forbudet var litt tåpelig, men i våtmarksområder var de klare på at man burde benytte seg av noe annet enn bly. Et vanlig argument for å jakte med bly er at dette bedre ivaretar en human jakt, fordi blyhagl har større anslagskraft, og dermed medfører mindre skadeskyting enn alternativ ammunisjon. Morten snakket om at skadeskyting var noe han ikke tok lett på, selv om det ikke var fullt så synd med en skadeskutt due som en tiur eller et rådyr. Steinar hadde faktisk skadeskutt et rådyr en gang. Jeg lurte på om dette ikke var ganske ubehagelig, men han hadde forsonet seg med at det i bunn og grunn var et dyr, og følgelig ikke noe å grave seg ned over. De hadde jo gjort det de kunne med ettersøkshund for å spore det opp, men dessverre uten hell.

Selv om karene brøt forbudet om å jakte med bly, fremstod de likevel som etiske jegere. De var for eksempel bevisst på ikke å skyte så mye hunndyr av ulike arter, slik at bestandene ble

opprettholdt. De ble også oppfordret, av fedre og andre betydningsfulle jegere, til aktivt å ta del i forvaltning av viltbestandene ved å skyte skadedyr som nøtteskrike, kråke og rev.

Dessuten mente de at det var blitt for mye rovfugl om dagen:

Morten: Det har jeg hørt i hvert fall. Det er så mye rovfugl atte.

Steinar: Mye hønehauk og sånt no.

Morten: Ja, spessielt mye hønehauk og sånne typer fugl. Det er det masse av.

Karene gav uttrykk for at rekruttering av ungdom til jakt ikke gikk av seg selv. Det krevde mye tid og ressurser. Steinar påpekte at jakt er en aktivitet som krever stor grad av tålmodighet. Dette er noe som kanskje kan være utfordrende for mange ungdommer. Dessuten innebærer jakt at man går med ladd våpen, og det følger et stort ansvar med dette. Jakt er ikke noe man lærer på relativt kort tid, til forskjell fra en del andre fritidsaktiviteter. Det er et stort felt man burde beherske for å være en god jeger. Kanskje det viktigste poenget i forbindelse med rekruttering, er den fordelene det innebærer å bli sosialisert inn i jakta fra et tidlig stadium:

Steinar: Folk tror det er litt, men det er jævlig mye. Vi som har vært med foreldra våres har lært jævla mye sånn automatisk som dem andre tenker på.

I: Åja, fordi jegerprøven er lite fullstendig?

Steinar: Du lærer ikke.., nei, det er jo håpløst egentlig.

Når det ble snakket om kjønn i forhold til jakt, kunne det virke som om karene hadde et noe ambivalent syn på dette. På den ene siden syntes de det hadde vært stas om de klarte å rekruttere noen jenter på deres egen alder til jaktforeningen, men på den andre siden fremstod de likevel som bærere av et syn på jakt som en arena forbeholdt menn. De var i hvert fall klare over at jakt var en aktivitet som for det meste ble bedrevet av menn:

Eivind: Det er ganske mannsdominert da. Det er jo det.

Kristian: Ja.

(...)

Steinar: Du sitter jo og fryser (*ler*)

Som Steinar antydet så opplevde karene at jakt var barskt og litt typisk maskulint. Dessuten var det nok noen kulturelle normer på denne arenaen som over tid var etablert av menn, og som vanskeliggjorde inkludering av kvinner:

Steinar: Når du hører ei dame prater på jaktradioen. Har du hørt det før? Det er, det er...

Morten: Da er det sånn: "hva skjer liksom".

Steinar: Ja, det er bare sånn derre surrete og.

I: Ja, hun gjør det ikke på riktig måte eller?

Steinar: Det er så..., nei det er liksom ikke riktig.

Eivind: Men det er fint å ha dem på hytta da. Komme tilbake til mat og litt kos. Da er det jo greit (*sagt litt spøkefullt*).

Noen ting blir nok ikke helt det samme når menn og kvinner er samlet. Jakt utgjør en egen arena med særegne normer. Her er man sammen med likesinnede, og kan senke skuldrene for, klisjémessig nok, å komme seg unna hverdagens mas og kjas:

Morten: Altså, det er jo ikke noe som er bedre enn det når du har kone og barn å [kunne] dra en uke på jakttur og drite i jobben og kjerring og mas og unger og bare tenke på seg sjæl.

Eivind: Det er klart det ass.

Morten: Det er det damene gjør vettu når dem sminker seg en time på badet. Da tenker dem bare på seg sjæl.

På jakt

Jeg var to ganger sammen med karene på jakt. Den første økten var sammen med Kristian og Steinar i Gruvebygdslogen der de jaktet på skogsfugl. Her deltok ikke jeg i selve jakta, men fulgte etter Kristian og observerte. Begge var kledd i klær som egnet seg for jakt, og de brukte cap; for sola stod ganske lavt. Bekledningen gikk mest i grønt. De jaktet med over- underløpet hagle, noe som er vanligst nå til dags. Her ligger våpenets to løp loddrett på hverandre. I forbindelse med snakk om våpen svarte en av dem: "Vi er ikke så veldig utstyrsfiksert egentlig". De snakket sjeldent om våpen, og hadde mye større interesse av hva slags ammunisjon som egnet seg til forskjellig type jakt. Både Kristian og Steinar hadde tatt av reima på haglene sine, slik at denne ikke skulle hekte seg i jakka eller sekken når man støkket fugl og skulle "kaste opp" våpenet og skyte.

Under jakta var det tydelig at Kristian lot seg irritere over, og ble distraheret av, hjortelusfluene som satte seg på ham. Han virket nesten litt forlegen da han på en måte innrømmet at han på dette området ikke klarte å leve opp til en slags barsk jegeridentitet. Å være barsk var noe som karene ved ulike anledninger påpekte som en fremtredende side ved jakta:

I: Har dere tenkt på om det er noe spesielt ved jakta som skiller seg fra andre aktiviteter, som vennene deres driver med for eksempel?

(...)

Morten: Du flyr jo rundt med ei børs i handa.

Steinar: Ja, det er en ekstremsport som...

Eivind: Jeg synes det er jævlig tøft lissom. Jeg synes det er kult når du har børsa i handa og går på skauen og...

Kristian: Det er barskt.

Eivind: Ja, det er det.

Morten: Du veit liksom ikke hva som skjer.

Vi gikk på en åsrygg med blandingsskog, og Kristian og Steinar gikk ved siden av hverandre med ca 10 til 30 meters mellomrom, alt etter som terrenget varierte. Der terrenget var spesielt kronglete ble det ved et par anledninger tydelig uttrykt at kondisen ikke var helt på topp. De pustet og peste litt. Haglene var stort sett klar til skudd hos begge hele tiden, bortsett fra når vi forserte vanskelig terreng, da ”brakk” de den. Dette vil si at løpene, der patronene sitter, frigjøres fra låsemekanismen slik at tennstempleet ikke kan komme nær patronene. På denne måten sikrer man seg mot at skudd blir avfyrt ufrivillig:

Kristian: Ja, det er jo liksom ikke noe å spøke med de greiene der.

Steinar: Det blir godt blåst opp i nyhetene nå hvis det er noen jegere som driter seg ut ser du.

Samtidig brukte de plystresignaler for å kommunisere posisjonene sine når de ikke så hverandre. Det virket stort sett som om sikkerhet stod i fokus, men det kom kanskje litt i bakgrunnen enkelte ganger: Da vi mot slutten av turen støkket en orrhane rett ved siden av stien vi gikk langs, vendte Steinar, som gikk forrest i rekken, seg nesten helt rundt og trakk av et skudd som traff. I etterkant ble det på en kjekk måte spøkt litt med at skuddet, som gikk av ”klokken to for Kristian”, nok var litt på grensen nære.

Det som er mer interessant sosiologisk sett, var hvordan dette skuddet gjorde at karene entret et mentalt rom som medførte en tydelig endring i deres fremtreden: Nå ble praten lagt om på en helt annen, mer intern måte. Det ble en enda bredere og mer lokal sjargong. ”Raskest i vesten” ropte Steinar til Kristian, som på sin side var begeistret på Steinar sine vegne, men også tydelig mer på hugget etter å få skutt noe selv, nå som det beviselig var fugl her. Steinar la fuglen i sekken med tanke på at de kanskje skulle skyte mer. Han spøkte også med Kristian om at sekken hans var blitt ”fryktelig tung å bære”, og lurte på om han ikke kunne få litt assistanse. Vennskapelig mobbing var karakteristisk for dem som gruppe:

Steinar: Det er jo den størst fisk og størst hele tia. Det er jo den derre mobbinga hele tia holdt jeg på å si.
(...)

Eivind: Og så er det jo det å få mest.

Den andre gangen jeg ble med karene ut, deltok jeg selv som jeger. Det var på hytteturen, der vi skulle drive posteringsjakt etter rådyr. Morten hadde sørget for å ta med jakthunden ”Tarzan”; en dachs. Tarzan var utstyrt med GPS-halsbånd, slik at Morten kunne ha oversikt over hvor han befant seg når vi satt på post. Morten behandlet hunden ganske røft. Dette gjaldt også for faren hans da han og faren til Steinar senere kom på besøk med en annen hund. Likevel viste både far og sønn tydelig at de også var glad i dyrene. Radiosambandet var det også Morten som stod for. Det var lett å se at denne gjengen ikke var nybegynnere. De visste godt hva som burde være med av både utstyr og bekledning. Stort sett viste de få tegn til ubeslutsomhet angående selve jakta. Dette var nok mye fordi man ofte lot det være opp til Steinar å avgjøre hvordan vi skulle gå frem. Også Morten spilte en sentral rolle i disse forbindelsene. Kristian var ikke så vant med rådyrjakt, og fulgte sammen med meg de råd og vink som de andre gav.

Gruvebygda sogner til en større by med en gjenkjennelig måte å snakke på. Det virket som om dette ble ekstra tydeliggjort når gjengen var samlet, og da særlig på jakt. Karene hadde noen ord og uttrykk som kan sies å være en distinkt del av hvordan de framsto som gruppe. Mat og drikke ble referert til under fellesnevneren ”inntak”, og mange setninger ble avsluttet med ”vettu” (vet du). ”Ålreit det vettu” var en vanlig kommentar. Dessuten omtalte de hverandre nesten utelukkende ved etternavn, og våpen ble sjelden omtalt som noe annet enn ”børse”. Hvis det var spesielt mørkt et sted pleide Steinar å si: ”her var det mørkere enn i ræva på en..., ja..., neger”.

Når det kom til mat og drikke, eller inntak, så var det tydelig at en viktig del av jakta gikk ut på å skulle kose seg. Dette fremgikk også som noe av det karene syntes var viktig når de snakket om fedrenes jaktvirksomhet. Vi var fire stykker og en hund som skulle være på tur fra fredag til søndag, og bare maten kom visst på 1600 kroner. Dette var strengt talt mer enn nødvendig. Det var også tungt fordøyelige matvarer som var medbrakt, derav mye kjøtt. Ikke overraskende ble det tatt med en del øl, og dette var fra det lokale bryggeriet.

I: Helse og kosthold. Er det viktig eller?

Alle sammen: Nei (*Latter*).

Morten: Ikke når du er på jakttur.

Eivind: Nei.

Usikkert hvem: Eller det her. (*pizzarestaurant*)

Steinar: Viktig å kose seg når man er på jakt.

Man skulle ha det ålreit og behagelig på jakt. Steinar påpekte i en del sammenhenger at ”det er’ kke så nøye”; noe som var en ganske betegnende kommentar for hvordan det virket som om karene mente jakta skulle være. Samfunnets sunnhetsfokus så ut til å være lagt igjen et annet sted når man entret jaktarenaen. Vi skulle kjøre så langt inn mot hytta som mulig, selv på elendige traktorveier, for å gjøre bærejobben opp til hytta så kort som mulig. Karene hadde nemlig pakket med seg forbausende mye, noe de selv også kommenterte med en nærmest forlegen mine. Et annet tegn på at jakta skulle være en mest mulig positiv opplevelse, kunne kanskje også tydes i at dopapiret som var kjøpt inn var av fineste og mest behagelige sort, nemlig Lambi. Det kunne nesten virke som om det var konkurranse om å gjøre minst mulig. Morten og Kristian småkranglet litt om hvem som skulle gå tjue meter ned til bekken og fylle en bømte med vann. Morten brukte aldersforskjellen på ett år, samt sitt bidrag med jakthund, som begrunnelse for at han ikke behøvde å gå ned. Det ble til at Kristian og jeg tok turen. Kristian fortalte at han var ganske mørkredd, derfor tok han med seg ladd borse når han måtte ut i mørke.

Generelt virket det som om jakta fungerte som et rom der man kunne slippe unna hverdagens normer og regler. I noen henseender ble dette også markert på en nesten overtydelig måte: Hver gang noen hadde litt luft i magen skulle denne ut bakveien, og da var mye av poenget med hele seansen at lyden var morsom. At dette periodevis kunne medføre et dårlig innelima var også grunnlag for begeistring, spesielt for opphavsmannen.

Ingen av karene røykte eller snuste fast, men på jakta var ikke sunnhetsaspektet, som ellers bidro til å holde en borte fra slikt, i fokus: ”Nei. Driver ikke med det på fritida. Bare når jeg er ute og jakter og skal ha litt ekstra kos” (Kristian). Jakta definerte tydeligvis et rom med egne regler, der det var viktigere å ha det ålreit enn å ta hensyn til alt mulig av hverdagslige bekymringer. Det gjør nok godt med en røyk eller snus i rett anledning, men dette var også viktige symboler som bidro til å underbygge *situasjonsdefinisjonen* (Goffman 1992). Karene mente selv, at både røyk og snus hørte hjemme på jaktarenaen. Dermed tydeliggjorde de stedets normer når de benyttet seg av dette. Steinar drev riktignok ikke med røyk eller snus i det hele tatt, men på andre måter signaliserte han minst like tydelig som de andre at jakt skulle være en koselig og bekymringsfri verden.

Selve jakta startet tidlig om morgenen da det så vidt hadde begynt å lysne. Vi måtte gå i et kvarters tid for å komme til de plassene vi skulle postere ved. Morten hadde signaloransje lue siden han gikk med Tarzan, og alle hadde fått med seg lenke i tilfelle de måtte få tak i bikkja en gang. Vi andre hadde for øvrig bånd rundt armen i samme oransje farge. Det var viktig å kunne bli sett, siden det visstnok var en del jegere og turgåere i skogen. Morten sa også at vi måtte være påpasselige hvis vi skulle skyte etter rev, fordi det var en del støvere som var jaktbikkjer i området og som hadde samme farge på pelsen. Karene virket fokuserte på sikkerhet. Da jeg ved en anledning gikk for å lete etter en vott jeg hadde mistet, var Steinar påpasselig med å spørre om jeg hadde tatt ut patronene av hagla mi som stod lent opp mot et tre. Det hadde jeg.

Morten og Tarzan ble stående på stien vi gikk langs, for seinere å begynne å gå når vi andre hadde kommet på post. Det var Steinar som var best kjent i terrenget, og han bestemte derfor hvor vi skulle postere. Hele familien hans jaktet i denne skogen. Det var kaldt og nesa rant. Kristian snytte seg på vei bort til post, og Steinar hysja småirritert på han. Det var visst veldig viktig å være stille. Fra en slik jakttur er det egentlig lite å fortelle om selve jakta, fordi man satt alene og ventet på dyr. Morten hadde kart på GPS' en, og visste omtrent hvor vi andre satt. I og med at han også kunne følge Tarzan på denne tingesten, kunne han fortelle oss hvor losen ville komme. Han kom fra tid til annen med opplysninger som kunne være av interesse, ofte etter at Steinar spurte om noe. Etter en stund mistet dessverre Morten forbindelsen mellom Tarzan og GPS' en. Det var bare å ta en pause og vente på at bikkja skulle dukke opp igjen. Tarzan ble funnet tilbake ved hytta der han hadde konsumert alt av pølser og karbonader; 1,1 kilo kjøtt.

Å brenne bål var en meget viktig del av jakta. Karene hadde med tennbriketter, og fyrte opp et ordentlig bål, selv så fuktig som det var denne dagen. Primusen var ikke en gang med ut. Steinar hadde med wokpanna si som var full av sot og så fæl ut. Han rensa den etter vi hadde spist ved å holde den over bålet og brenne vekk all skitten. Når det ble brent bål var det også en selvfølge at man hadde med bacon å steke:

I: Mat. Har dere noen faste greier?

Steinar: Bæikenet skal ligge i sekken.

(Prat i munnen på hverandre)

Morten: Bæiken og bål midt på dan. Det er vel egentlig det? Jeg har ikke noe... Skitt jakt.

Steinar: Ja, jeg blir skuffa hvis jeg drar hjem fra skauen og ikke har hatt bål.

Morten: Ja, du må ha bål.

Alt skulle stekes, til og med sjokolade for Mortens del. Menyen bestod av brød, ost, bacon og wienerpølse. Kaffekjelen var selvfølgelig med, og det ble kokt opp vann. Denne var også blitt helt svart etter en del omganger med bål opp igjennom tidene. Det var overraskende at solbærsirup var den drikken som skulle i koppen. Denne skulle være sterkt blandet. Praten rundt bålet, og i andre sosiale sammenhenger, som når vi befant oss på hytta, dreide seg naturligvis ofte om jakt. Både Kristian og Steinar var ungdomsledere i GJF, og de hadde gjerne sett at det var mer jaktaktivitet blant ungdom. Steinar og Morten snakket også om at det stort sett er de negative sidene ved jakt som blir vist i media.

En del andre samtaletemaer gikk også igjen. Det ble for eksempel snakket mye om situasjoner der alkohol stod sentralt. Historiene dreide seg ofte om morsomme ting som hadde skjedd som følge av at det hadde blitt konsumert mye alkoholholdig drikke. At det i denne forbindelsen ofte ble en del prat om damer er kanskje naturlig når gutter er samlet i slike uformelle sammenhenger. Kristian og Steinar fortalte også historier om jobbene sine, og om hvor farlige disse kunne være. Bilkjøring var ytterligere et tema for historiefortelling, og det ble gjerne snakket om situasjoner der man hadde kjørt fort eller vært hissig overfor andre sjåførere. Det kunne virke som om dette ble sett på som litt tøft.

Et annet tema, som jeg selv var opptatt av å snakke med disse karene om, var deres forhold til forbudet om å jakte med bly. Vi så jo tidligere at karene ikke unnlot å jakte med bly selv om det er forbudt. De var alle samstemte i at dette var et dumt forbud, som tydeliggjorde at de

som lagde reglene ikke hadde god nok innsikt i hva de drev med. Hovedargumentet for jakt med blyhagl kan nok sies å være at bly er den ammunisjonen som har best drepeevne, og som dermed lettest opprettholder en human jakt med mindre skadeskyting. Morten hadde med noen gamle patroner med 5,3 millimeter blyhagl som han jaktet med. Disse var svært kraftige og (uavhengig av blyet) ulovlige, men til gjengjeld var de visst spesielt godt egnet til rådyrjakt. Steinar hadde også noen kraftige patroner til en pris av rundt 70 kroner skuddet. Det virket som om de syntes det var tøft med kraftig ammunisjon.

Når det gjelder regelbrudd, skal det sies at siste halvparten av jakta faktisk foregikk rett på utsiden av det tillatte terrenget. Dette ble først besluttet etter at fedrene til Morten og Steinar hadde vært innom og gitt klarsignal, med bakgrunn i at de anså dette for å være det beste jaktområdet denne dagen, samtidig som det var liten sjanse for å bli oppdaget. En annen sak som kan sies å være litt i grenseland rent lovmessig, var Kristians tradisjon om å ha med seg en lommelerke med konjakk når han satt på post. Dette var godt, og det bidro til å holde varmen. Kristian omtalte det som ”dotsup”, noe han tydeligvis hadde plukket opp fra de eldre personene han jaktet hare med: ”Vi som er harajegere liker å ta uttagere vi da, og dotsup (*konjakk*) og litt sånn knask. Da tar du en i korken da vettu, og så peker du ut hvor uttaket på bikkja kommer. Det er alltid ålreit” (Kristian).

Bowling og bytur

For å lære mer om hvordan denne gjengen fungerte i andre sammenhenger, møtte jeg dem en kveld i den nærliggende byen for å spille bowling. Det var tydelig at de fleste av dem hadde kledd seg for anledningen, men de fremstod ikke som noen jålebukker av den grunn. Kristian og Eivind gikk i skinnjakker. Morten hadde en diger boblejakke med en hockey- eller basketballjersey under. Alle gikk i olabukser, noe jeg aldri hadde sett Kristian gå i tidligere. Da hadde han gått i treningsbukse. Samtlige av karene var allerede relativt påseglet da de møtte meg. Det snødde og var kaldt, men ingen brukte lue. Morten stod for øvrig og urinerte i en søppelbøtte ved inngangen til jernbanestasjonen der jeg skulle møte dem denne kvelden. Det samme gjorde også Eivind ved en senere anledning. Kristian gjorde meg oppmerksom på at det var nå som de hadde drukket, at jeg fikk se hva slags karer de egentlig var. Han virket en smule urolig med tanke på dette. De var stort sett ganske løsslupne i det rommet som alkoholen, og bylivet, definerte for dem. Steinar hadde for eksempel ingen skrupler med å

lette på trykket på en merkbar måte når vi spilte bowling. Jaktarenaen og alkoholverdenen hadde tydeligvis noen felles normer.

Steinar var i et litt merkelig lynne denne kvelden. Han var ganske full, og drev og småprovoserte alle de andre, meg inkludert. Fangen (2008: 123) poengterer at deltakere noen ganger i forskeren vil se nok en representant for verdier de misliker, og derfor må man akseptere å bli testet ut. Steinar var denne kvelden spesielt oppmerksom på at jeg representerte staten, og Bærum. Siden karene generelt var litt fysiske i kommunikasjonsveien, ble jeg oppfordret til å slå Steinar slik de gjorde når han var for pågående. Men dette virket helt unødvendig, og som forsker må man kunne forholde seg til handlinger som oppleves som motbydelige (Fangen 2008: 139). Det oppstod imidlertid et problem da Steinar plutselig satte seg på ryggen min og lettet på trykket. Jeg reagerte uten å tenke, og slo ham hardt i ryggen. Dette var fullt ut en deltakerhandling, og det er lite som kan forsvare det. Heldigvis gjorde ingen av karene noe nummer ut av dette i det hele tatt, og jeg var lettet over at Steinar aksepterte reaksjonen min uten en mine.

Det kunne virke som om karene hadde et noe anstrengt forhold til personer med minoritetsbakgrunn. Da vi kom frem til bowlinghallen med taxi, kommenterte Morten at det sikkert stod en gjeng med ”pakkiser” og spilte biljard der inne. Etter at vi var ferdig med spillingen, gjorde Morten dessuten en litt provoserende gest til en gjeng med albanere, som var av den typen en helst ville være på godfot med. Dette fordi de hadde sett stygt på ham. En av disse ble mektig fornærmet, og kom mot oss med et belte surret rundt hånda slik at han kunne bruke beltespennen som slagvåpen. Vi trodde i øyeblikket at det var en kniv. En av dem hadde visst tidligere vært fengslet for knivstikking. Karene samlet seg lojalt rundt Morten da de andre nærmet seg. De virket ikke redde. Min deltakerrolle i denne situasjonen fremstod med ett som litt av et etisk dilemma: Hvis jeg hadde blitt stående der under en slåsskamp, og ikke foretatt meg noe, ville jeg mistet respekten fra informantene, og i verste fall mistet dem som informanter. Hvis jeg deltok ville jeg åpenbart ha gått ut over rollen som forsker. Dessuten kunne dette blitt farlig, både for meg selv og andre. Eivind kjente heldigvis til en fra den andre gjengen, og man fikk overbevist Morten om at det var lurest å beklage, noe jeg også var glad for. Jeg skjønnte først hva som egentlig hadde skjedd etter å ha spurt Kristian rett etterpå. Det virket på meg som om han syntes det var tøft at jeg hadde vært vitne til denne hendelsen.

Det så ut til at festing la beslag på en stor del av helgene, og at det var litt tøft å drikke mye, og ofte:

Morten: Alkohyl ja.

Eivind: Det er mye av det altså.

Kristian: Det er veldig mye av det. Neida (*ler*).

Morten: Mest av det.

Kristian og Steinar ble ganske fort fulle denne kvelden. Av denne grunn, samt at han var for ung, slapp ikke Kristian inn på det ene utestedet vi dro etter bowlingen. Han sa riktignok først at han hadde havnet i en slåsskamp utenfor, og at han derfor dro hjem. Det virket vel der og da litt mer passende å oppgradere munnhuggeriet med dørvakten til en slåsskamp, men Kristian fortalte hva som egentlig hadde skjedd når han hadde kommet seg hjem. For øvrig kjøpte de andre karene drinker på utestedet, noe som ved første øyekast kunne virke litt motstridende til den ellers så maskuline identiteten deres. Ved nærmere ettertanke kan det tenkes at det var litt stas for dem å kjøpe sprit, særlig for Eivind og Steinar som bare var 19 år, men også for Morten som var 20 år og akkurat hadde lov.

4.2 Østvika

Da jeg kom i kontakt med ØJF, hadde de nylig satset mer på å få i stand en aktiv ungdomsgruppe, og det var god deltakelse på de to ungdomsmøtene der jeg var til stede. Men til forskjell fra sine kolleger i Gruvebygda, utgjorde ikke ungdommene fra Østvika noen tett sammensveiset vennegjeng. De som var til stede under møtene kom stort sett sammen med en god venn, men kjente ikke de andre så godt. Til sammen var det ti ungdommer jeg fikk treffe, og av disse var det drøyt halvparten som var til stede på begge møtene. Aldersspennet blant ungdommene strakte seg fra 13 til 21 år. For prosjektets del var det også av interesse å følge noen av deltakerne mer inngående enn bare på disse ungdomsmøtene. Derfor ble det gjennomført to jaktturet etter skogsfugl, samt et gruppeintervju. Det er disse øktene som vil stå klart mest i fokus, men særlig på grunn av at ungdomsmøtene omfatter de som ble med i denne videre prosessen, er det verdt å se nærmere på hva som foregikk her.

4.2.1 Ungdomsmøtene

Etter å ha møtt Kristian og Steinar fra Gruvebygda første gang, hadde det dannet seg en viss forventning om hva slags karer som ville møte meg i Østvika også, og spesielt en ting var slående: Av de syv som ble spurt, viste det seg at samtlige gikk, eller hadde gått på, yrkesfaglig studieretning. Både Dag og Mikkel satt på møtet i arbeidsklær. Sondre kom for øvrig rett fra revejakt og hadde derfor på seg jaktklær. I likhet med karene fra Gruvebygda var dette også gutter som stort sett hadde inngående kunnskap om jakt; lærdom som strakte seg langt utover pensum til jegerprøven. De fleste kom fra familier der jakt stod sentralt, og det var lett å merke seg at de som hadde vokst opp med jakt stort sett også hadde de største jaktkunnskapene. Unntaket var nok Rasmus. Han fremstod som like kunnskapsrik som de andre, og selv om han hadde noen onkler som jaktet litt, så var nok hans jaktinteresse kort fortalt et resultat av å være bestekompien til Halvard. Disse to jaktet mye sammen. Halvard på sin side hadde nær familie som jaktet aktivt.

Det var en munter gjeng som var samlet. Moren til en av dem hadde gjort det koselig der, og bakt kaker og muffins og tatt med brus. Guttene syntes det var morsomt å tulle litt med henne, og møtene var preget av en ganske løssluppen stemning. Spesielt var snakk som kunne relateres til sex og alkohol populært. Da det ble snakket om jakt og fiske var de fortsatt ivrige, men samtidig mye mer seriøse. Foruten å diskutere problemer rundt fuglebestand og liknende, var forbudet om å jakte med blyhagl også gjenstand for inngående debatt. Rettere sagt fremstod dette heller som et uttall av argumenter for hvorfor bly burde gjeninnføres, og det kom frem at flere av karene trosset blyforbudet når de jaktet.

Rovdyr ble stort sett ikke assosiert med det som mange ofte tenker på; nemlig ulv, gaupe, jerv og bjørn. Ungdommene fokuserte heller på andre dyr som utgjorde en direkte trussel for jakta i Østvika, spesielt dyr som truet skogsfuglbestanden. Hønsehauk, nøtteskrike, rev og mårhund vakte bekymring. Disse dyrene ble oppfattet som en direkte trussel til den jakta jegerne verdsatte. Mårhunden hadde riktignok ikke kommet til Østvika ennå, men dette var noe de regnet med og fryktet at den ville gjøre. Den kunne visstnok ødelegge noe voldsomt for fuglebestanden. Det var en utbredt oppfatning av det var for mye hønsehauk for tiden. Dette synspunktet ble også uttrykt blant karene fra Gruvebygda. I denne forbindelse bør det nevnes at jeg i løpet av prosjektet overhørte samtaler mellom deltakere der det gikk frem at det, ved

mer enn én anledning, var blitt skutt hønsehauk, både overlagt og ved uhell. Hønsehauken er en fredet fugl; det er forbudt å skyte den.

Det ble også fortalt en del historier om bemerkelsesverdige hendelser som hadde utspilt seg på forskjellige jaktture. Dette dreide seg for eksempel om hvor lang avstanden var da man skøyt, hvor mange fugler det var et sted, og samtidig om saker man hadde gjort som uten tvil lå i grenseland rent juridisk: Å skyte kjøttmeis på duepost, der tre av fire ble truffet med bare ett skudd, var ett eksempel på dette. Andre snakket også om skyting på hakkespett og trost med luftgevær. En gang Dag og jaktkompisen Leif hadde vært på duepost, så hadde Leif siktet på en due og trukket av rett ved siden av hodet til Dag. Dag hadde derfor etterpå, for å ta hevn, lagt an hagla si rett bak Leif, stukket frem løpet litt forbi hodet hans uten at han så det, og så trukket av.

Selv om første møte med disse karene kunne gi inntrykk av at de var en uansvarlig ungdomsgjeng, så viste de påfølgende jaktturene at dette ikke var tilfelle. Konsentrasjon og sikkerhet stod alltid i fokus. Hovedpoenget med historiene var nok at de var gode, og at man slik hadde det ålreit sammen med andre som delte samme interesse. At fortellingene hele tiden måtte overgå hverandre var nok vanlig, og til og med forventet, i slike sammenhenger. Moren som var til stede bekymret seg likevel litt over at den unge forskeren fikk høre slikt snakk. Karene så nemlig ut til å glemme mitt nærvær til tider, og da fikk man høre litt av hvert.

En del av historiene vitnet likevel om at noen regler ble tatt med en klype salt. Lillebroren til Dag var 13 år, og følgelig ett år for ung til å jakte. Men han hadde visstnok vært med på duejakta likevel, og faktisk også skutt en due denne høsten. Moren deres var en ivrig jeger selv, og hadde tatt sjefsbeslutningen på å la ham være med, siden han faktisk var en kløpper med hagle på skytebanen. At noen regler ble tatt litt på skjønn, og at sunt folkevett var det viktigste, så ut til å være en generell holdning for hvordan jakta ble sett på i sin helhet.

4.2.2 Informantenes bakgrunn

Selve feltarbeidet foregikk på to jaktture, hvor også jeg deltok aktivt som jeger begge gangene. Første tur var med Dag og jaktkompisen Leif; som ikke var medlem av ØJF. Andre tur ble Halvard med istedenfor Leif. Begge gangene var det skogsfugl vi var ute etter, og alle

jaktet med hagle. Gruppeintervjuet ble utført etter disse jaktturene, og der var det Dag, Halvard og Rasmus som deltok. Dette intervjuet kommer til å supplere observasjonene av hvordan karene fremstod på jakt, samtidig som det også er grunnlaget for hva jeg lærte om dem generelt sett. De to jaktturene vil bli behandlet under ett, fordi de artet seg som meget like. Karene fra Østvika vil alltid inkludere Dag og Halvard, og stort sett Rasmus. I de fleste tilfellene som vedrører selve jaktturene, vil også Leif gjelde som en av karene herfra. Riktignok var det bare Dag og Leif som kom fra, og bodde i Østvika. De to andre bodde i en drabantby ikke langt unna, men var trofaste medlemmer av ØJF.

Utdanning

Dag, Halvard og Rasmus fylte alle 17 år i løpet av det året undersøkelsen pågikk, mens Leif var 19 år. Han gikk i lære som tømrer, og jaktinteressen var noe som hadde oppstått gjennom vennskap med Dag. Slik jeg forstod det, hadde han ikke noen i nær familie som drev aktivt med jakt. Samtlige av de fra ØJF som ble spurt, fortalte at de gikk eller hadde gått på yrkesfaglige studieretninger. Rasmus gikk på elektrofag, mens de to andre gikk på byggfag. Dag hadde strøket første året på bygg, og gikk nå om igjen. Også blant denne gjengen kunne man finne tydelige tegn til yrkesstolthet, og et fokus på stereotyp manndom:

I: Jeg har fått med meg at dere driver med bygg begge to? (*Til Dag og Halvard*). Og [for deg er det] elektro eller noe sånt? (*Til Rasmus*).

Dag: Gnistebøg? ("*Gnist*" henviser til elektronikk og "*bøg*" til homofli)

(*Humring*)

Halvard: Ja, gnistebøg.

I: Det har jeg hørt før.

Rasmus: Det er bare tull.

I: Er det en sånn greie i yrkesfagsammenheng at de som driver med elektro på en måte er litt sånn...

Dag: Det er mye mere fint enn bygg.

I: Ja, det er det ja?

Rasmus: Får være inne i det varme vettu.

(*Dag sier noe om å være inne i varmen. Latter*)

Dag: [Dem] blir ikke møkkete en gang vettu...

Rasmus: Jo, jo.

Dag: Ja, hvis du legger noe jordingsnettverk eller et eller annet sånt no så... kanskje... Under huset.

Rasmus: Ja, det gjelder bare å velge riktig fra 10. klasse ikke sant.

(Halvard ler. Han har vært litt fnisete helt siden opptaket begynte. De andre ler og.)

Dag: Jeg bare ser for meg elektrikerne står der, også får [dem] litt olje på buksa, også løper' em vettu! "Åhhh!" *(imiterer en elektriker med et feminint hyl).*

(Latter)

(...)

I: En ting jeg lurte litt på, eller som jeg bare har tenkt meg da: Var det noe alternativ for dere i det hele tatt å velge allmennfaglig?

Dag: "Pffff" *(fnyser av spørsmålet)*

(Latter)

I: Det var ikke det?

Halvard og Rasmus: Nei.

I: Nei? Men hvorfor var det så selvfølgelig på en måte at det skulle bli yrkesfag av en eller annen sort, eller det det blei?

Halvard: Hva skal jeg si? Det er jo på en måte aktivt da. Altså, du driver jo med no.

Dag: Det går ikke an å sitte på ræva også se i taket. Det går ikke. Eller å sitte foran en PC i åtte timer.

I: Men har dere noen kompiser som valgte allmennfaglig?

Alle sammen: Ja.

Rasmus: Alle faktisk. Nesten alle utenom oss to *(han og Halvard)*.

(...)

Dag: Men det eneste med allmenn er at det er ikke så mye du kan bli ut av bare den utdanninga. Du må lissom ha noe videre, og det gidder ikke jeg, å sitte på skolen i over tre år det...

Familie

De fleste av karene fra ØJF hadde nær familie som jaktet. Stort sett var dette fedre og onkler. Faren til Dag drev med bilglass, og Dag jobbet litt for ham utenom skolen. Moren jobbet innen helse- og omsorgssektoren. Begge foreldrene var jegere, og det var her Dags jaktinteresse kom fra. Nå var det riktignok moren som var ivrigst, men faren hadde også en gang vært meget aktiv. Dag hadde vært med ut på jakt fra han var rundt åtte år gammel, og innrømmet at han (i likhet med lillebroren) deltok aktivt som jeger før han var 14 år. Ingen av

foreldrene var nå noen forbilder for Dag, som på sin side virket veldig selvstendig i sin jaktvirksomhet. Han uttrykte at han var helt jakt- og fiskefrelst, og derfor skulle han gå på ”jakt- og fiskelinja” (som han kalte det) som del av den videregående utdanningen sin. Drømmen var å kunne livnære seg som fiskeguide.

Faren til Halvard var opprinnelig tømrer, men jobbet nå som byggeleder. Han drev visst en del med jakt før, men lite nå om dagen. Derimot hadde Halvard en onkel som var en meget ihuga jeger, og han fungerte som en slags mentor. Det var gjennom onkelen at jaktinteressen virkelig hadde skutt fart:

Halvard: Nei, altså det var jo det at jeg hadde ikke hørt så jævla mye om jakt før jeg var syv år eller noe sånt. Så var vi på påskeferie oppe på høyfjellet der da, så skulle han trene bikkjene oppe på fjellet der.

I: Ja?

Halvard: Så da blei jeg med han da, (...) også fikk vi ut noen ryper og sånn, også syntes jeg det så jævla spennende ut, og etter det så har det ikke vært snakk om så veldig mye annet.

Halvard var ofte med onkelen på jaktturet, gjerne til Sverige der de mente at skogsfugljakten ga mer utbytte. Han var også interessert i å gå på ”jakt- og fiskelinja” i fremtiden, og ville ikke bli i byggebransjen resten av livet.

Hva foreldrene til Rasmus jobbet med kom ikke tydelig frem, men det kunne virke som om faren arbeidet med noe innen yrkesfagssektoren. Han drev visst ikke med jakt, men Rasmus hadde også noen onkler som jaktet. Likevel var det ikke gjennom denne kanalen at interessen for jakt hadde skutt fart, men heller gjennom bestevennen Halvard. De var begge svært ivrige jegere. Rasmus uttrykte at han følte det var lite å lære av onklene sine nå, og slik jeg forstod det jaktet han som oftest med Halvard eller alene.

Om samfunnet – meninger og fremtredende holdninger

Alle karene var bevisste på at de som jegere aktivt tok avstand fra å være typisk moderne ungdom. Hva som trender og moter angikk var uinteressant. Å gå i olabukser var visstnok det verste de visste om når det gjaldt klær. Alle gikk derfor mest i joggebukse til daglig, og Dag gikk også litt i arbeidsbukse. “Commodities are chosen because they are not neutral; they are chosen because they would not be tolerated in the rejected forms of society and are therefore permissible in the preferred form. Hostility is implicit in their selection” (Douglas 1996: 82).

Klær skulle være praktiske, og karene uttrykte tydelig at de bare slang på seg de fillene som lå ytterst i klesskapet. Enkelte subkulturelle ungdomsuttrykk ble til og med latterliggjort. "(...) Taste is best understood as negative judgements. The discourse about dislike and ugliness is more revealing than the discourse about aesthetic beauty" (Douglas 1996: 50). Halvard var veldig kritisk til hele hip-hop-kulturen, og klesstilen som ofte forbindes med denne syntes alle var ganske rar:

Rasmus: De derre "Flava" klærne, det er så morsomt å se.

Halvard: De derre poseklæra?

Rasmus: Ja. Det er helt sjukt. "Så" stor er buksa altså (*mimer*). Den går herfra og ned. Og da går boxer'n ned hit liksom, ned til buksekanten. Det er helt utrolig hvordan de kan gå med det der.

Dag: Ja det er helt...

(...)

Halvard: Blir bare provvosert av å se sånt.

Karene syntes det var bedre å bruke tiden sin ute i naturen, enten på jakt- eller fisketur, enn å sitte inne bak en pc slik annen ungdom tydeligvis gjorde. Familien til Halvard hadde nylig leid en seter, uten strøm eller innlagt vann, der en kunne jakte rett fra døra. Dette var meget attraktivt slik Halvard så det. Men han hadde en "sossekompis" som hadde vært med opp dit og ikke trivdes i det hele tatt, fordi det ikke var strøm der. Sånne folk syntes ikke karene noe særlig om. Noe av det som var ålreit med jaktinteressen var nettopp muligheten til å være mindre avhengig av teknologiske hjelpemidler enn man var i hverdagslige sammenhenger. Dizard (1994: 100) noterer seg også liknende oppfatninger i sin studie av jegere, der det å komme seg vekk fra det typisk hverdagslige var et av formålene med jakta. Likevel var karene fra Østvika enige om at akkurat GPS og mobiltelefon burde ligge i sekken av sikkerhetsmessige årsaker.

Jakt- og fiskeinteressen var, om ikke den eneste, så i hvert fall den klart mest omfattende fritidsinteressen de hadde. Dette preget dem i flere sammenhenger ellers i livet. Bare man så fugler ute ble "jegerinstinkt" vekket. Dessuten mente alle at de stort sett kunne merke forskjell på venner av seg som ikke jaktet:

Rasmus: Jeg veit ikke hva jeg skal si til dem på en måte. Sånn som jeg har en sånn derre sosseveinn da.

I: Han sossekompisen?

Halvard: Ja. Det blir litt annerledes.

(...)

Dag: Så du merker stor forskjell på åssen dem oppfører seg, og på personligheten og ikke sant.

(...)

I: Hvordan da? Sånn at de kanskje er litt mer fisefine på å få skitt på buksa eller..?

Dag: Ja, sånt. Det for eksempel.

De var noe for seg selv denne gjengen, og de var også oppmerksomme på det. Når det gjaldt populærkultur foretrakk de blant annet filmer innen action- og komediesjangeren. Dag skulle rekke å se "Smokie and the Bandit 3" samme kvelden som intervjuet ble gjennomført. Han var likevel mest begeistret for krigsfilmer, mens Halvard gjerne så på komedier der man fikk se "litt pupper og slikt". Rasmus var generelt sett glad i å se på filmer, men hadde ingen spesifikke preferanser. Innen musikkjangeren var det lite overraskende at Halvard var kritisk til rap. Karene hørte på litt forskjellig musikk, men det som stod høyest hos alle var noe som sjeldent topper VG-lista:

Halvard: Køntri og dånsebænd: (...) Det synes jeg går litt inn i jakt på en måte da.

Dag: Ja. Det passer jo jævla bra da.

Det kunne virke som om en del saker ble tatt standpunkt til på bakgrunn av hvilken innflytelse det hadde i forhold til jakt. Alle var for eksempel likegyldig, eller negativt innstilt, til førstegangstjenesten. De var ikke i mot militæret i seg selv, men syntes at førstegangstjenesten for deres egen del var heller uinteressant. Det eneste som ville gjort dette mer aktuelt, var tydeligvis om det innebar gode muligheter for jakt og fiske, noe som visstnok både onkelen til Halvard og bestefaren til Dag hadde drevet mye med da de tjenestegjorde. Ellers var nok alle samstemte i hvordan Dag uttrykte det: "Altså, det jeg tenker med militæret, det er at det er et år med bortkasta tid".

Jeg hadde ikke sett for meg at karene var spesielt politisk interesserte ennå, men da jeg spurte om dette, og nevnte kriminalitet, alkohol- og tobakkspolitikk, miljøvern og innvandring for å gi noen eksempler, viste det seg at de var ganske engasjert i noe av det. Miljøvern var det eneste som ikke ble diskutert. Ellers var Dag opptatt av de resterende temaene. Han mente at kriminelle i Norge generelt sett fikk alt for lav straff, spesielt voldtektsforbrytere. Mye av alkohol- og tobakkspolitikken virket for ham selvmotsigende:

Dag: (*Snakker nå veldig fort og iherdig*). Altså, snus og røyk. Det blir bare dyrere og dyrere. Etter nyttårsaftnen nå, så er det snakk om at (...) røyken skal gå opp til hundre- og tjue, og snusboksen komme opp til hundre kroner. (...) Det hindrer jo ikke akkurat smuglinga fra Sverige.

Innvandring var et område der alle engasjerte seg. Den plassen som Rasmus og Halvard kommer fra har en betydelig andel beboere med minoritetsbakgrunn, og det har vært en del fokus i media rundt problemer med mye kriminalitet og vold i noen av miljøene herfra. Jeg hadde tidligere merket meg at disse to hadde en del negative erfaringer med personer av utenlandsk opprinnelse, og dette kom også frem på spørsmål om hvilke ungdomsmiljøer de ikke likte:

Halvard: De derre pakkisa...

Rasmus: Ja, ja. Er' ru gæær' n. Generelt.

Dag: Ja, gennerelt.

Rasmus: Det er jo en SELVFØLGE nesten det.

(...)

Rasmus: Du skulle jo nesten ha søkt jobb for å få oppholdstillatelse i Norge og da. At du har en jobb å gjøre liksom, og ikke bare er gangster og selger kokkain og hasj og det derre der... (...) [Når dem] kjører med de feite BMW' ene og Mersch' ene og sånn, hvor får dem penga fra?

(...)

Dag: Altså, for det første. Hver jævla innvandrer som gjør en bitteliten [ting]. (...) Ulovlig. Dem skal bli sendt rett hjematt. Dem skal faen ikke få komme inn i Norge igjen. Også [burde man] i hvert fall ikke [sleppe inn] så mange som de gjør nå.

I: Nei?

Dag: Man skal ha en ORDENTLIG bakgrunnssjekk i forhold til det dem driver med. (...) Men du kan ikke ta alle svartinga under en kam heller. (...) Det er liksom de som trur dem eier Norge, det er dem jeg ikke liker.

Karene skar ikke alle over en kam, men de var nok i utgangspunktet kritisk innstilt til mange med utenlandsk bakgrunn. Det var heller ikke, slik jeg oppfattet det, snakk om direkte rasisme, men i større grad om kulturelle konflikter. Det bør nevnes at Dag hadde en god venn av arabisk opprinnelse. Han drev også med fiske, og han hadde lyst til å begynne å jakte. Felles interesser var tydeligvis viktigere som personlighetsbarometer enn geografisk bakgrunn og hudfarge.

Ingen av karene drev aktivt med noen idrett, det holdt med en time gym i uka. Dessuten så var de jo aktive i jobb, og på jakt og fiske. Men det var en del sport de syntes det var interessant å følge med på, blant annet fotball og ishockey for Halvard og Dag. Helse og kosthold var det ingen som var særlig opptatt av:

I: Er dere opptatt av helse og kosthold? Er det viktig for dere?

Dag: Helse og kosthold!?

I: Ja.

Dag: For å si det på en ordentlig måte så driter jeg så langt... (*avbrutt av latter*).

4.2.3 Jakt

Om jakt – meninger og fremtredende holdninger

Forbudet om å jakte med bly var et hett omdiskutert tema. Stort sett gikk argumentene i hvor tåpelig dette var. Mange av karene jaktet derfor med bly, selv om det var forbudt. Dag var en av disse, og han var veldig opptatt av, og oppgitt over, blyforbudet. Hovedargumentet gikk på at det var betydelig mer skadeskyting med andre former for metall i haglpatronene. Bly hadde best drepeevne. Dag brydde seg ikke om at blyhagl, hvis det ble gjeninnført med avgift, ville bli minst like dyrt som annen ”god” ammunisjon man har i dag. Dette fordi bly var best uansett, og det var derfor ”verdt penga”. Denne holdningen delte karene også når det gjaldt priser på jaktkort og andre jaktrelaterte ting. Et jaktkort kunne visst godt koste mye, men da skulle det være verdt pengene. Altså skulle jaktterrenget da være rikt på vilt. Det var jo liten vits i å kjøpe billig jaktkort hvis terrenget var dårlig.

Halvard og Rasmus var langt på vei enige med Dag i hans holdning til blyforbudet, men de syntes selv at andre typer ammunisjon, slik som vismuthagl og Tungsten-Matrix, fungerte godt på jakt. Dessuten tok de også i større grad enn Dag med i betraktningen de negative konsekvensene ved blyhagl når dette ble snakket om. De hadde med seg bly ut, men jaktet ikke først og fremst med dette. Det kunne virke som om de ikke ønsket å bryte noen regler, for i Sverige, der bly er tillatt, var det nettopp blyhagl som Halvard brukte på jakt. Disse patronene var riktignok også betraktelig billigere enn den type ammunisjon en fikk kjøpt i Norge, og dette kan også ha vært mye av årsaken til at han brukte bly i Sverige. Forbudet mot

å jakte med bly ble for karene et godt eksempel på hvordan de som satt med makten til å lage regler tydeligvis ikke hadde full forståelse for hva de egentlig drev med:

Dag: De som sitter i toppen og bestemmer dissa reglene som er på jakt.

I: Ja?

Dag: Ja.

Rasmus: Dem jakter ikke dem.

Dag: Dem er ikke jegere. Dem bare skjønner ikke en DRITT. Dem veit ingen ting. Altså i sikkerhet og sånn, det er helt greit, men visse lover og regler. Altså, nå tenner jeg mest på det med blypatroner jeg da.

I: Ja?

Dag: Det er jo bare idioti. Hvorfor? Dem var jo oppe i Østvikskauen her, på banen, og så tok dem prøver av jorda. Der er det skutt mye med bly, og det var ikke tegn til forurensing en gang.

Det virket ofte som om det ikke var noen utbredt tiltro til riktigheten og grunnlaget som en del regler og forskrifter var basert på. Halvard mente at oppfatningen om at jegere drastisk reduserte fuglebestandene var basert på feil grunnlag. For det første så fikk jo for eksempel en røy rundt syv til ni kyllinger, hvilket ville tilsi at disse fort kunne øke eksponentielt i antall. Altså burde det ikke være noe problem å opprettholde en bærekraftig bestand, selv om det ble tillatt mer jakt. For det andre var det visst svært mye fugl som ble drept av å fly inn i høyspentledninger, og dette var noe som ofte ikke ble tatt i betraktning når man skulle finne årsaker til sviktende fuglebestand. Generelt sett opplevde karene at jegere ofte var sydebukkene så fort det oppstod noen problemer i jaktsammenheng, og at media kun trakk frem jakt når det var noe kritikkverdige å si om dette.

Dag: Men sånn som media og sånn. Dem. Når det skjer no gæærn't innafor jakt.

I: Ja?

Dag: Så blir det blåst opp no så inn i hællvete.

Likevel syntes ikke karene at jakt burde bli en mer populær aktivitet blant folk, selv om dette sikkert ville ført til større forståelse for jakt i allmennheten. Det var visst mer enn nok av folk i skauen som det var. Men akkurat når det gjaldt ungdom og jakt, virket det som om de syntes at det godt kunne vært et større mangfold.

Karene jaktet foreløpig bare småvilt, og det var da i all hovedsak fugl man var ute etter. Det hadde gått klart frem i flere sammenhenger at av all fugl man kunne jakte på, så var det tiuren som hang høyest. Dette er den klart største av alle hønsefuglene vi har i Norge. En ting som egentlig var litt overraskende, var at karene også syntes det hadde vært veldig stort å få skutt en rakkelhane. Dette er en krysning mellom orrhane og røy. Den mangler ofte de naturlige instinktene, og er følgelig langt lettere å få has på. Men fordi den er sjelden hadde den likevel høy symbolsk verdi hos karene.

Selv om ingen av dem opplevde at de hadde noen faste ritualer på jakt, så ble de veldig ivrige når vi snakket om å være litt overtroisk på jakt eller fiske, og om ting som brakte lykke eller ulykke. Dette var visstnok noe alle var opptatt av. Halvard hadde en bukse som han følte brakte ham lykke på jakt, og Dag hadde en caps som han mente brakte ham fiskelykke. Samtidig kom det frem at det særlig var én ting som av praktiske årsaker var helt nødvendig å ha med på tur:

Dag: Noe man alltid må huske på når man er ute på jakttur, det er dassrull.

Halvard: Ja, fy faen.

Rasmus: Den ligger bare fast i sekken.

Historier fra jakt eller fisketurer der dobesøk av spesiell art hadde forekommet, ble plutselig et kjempefengende samtaletema under intervjuet. Her kom episodene på løpende bånd, og stemningen løftet seg betraktelig. Dette var tydeligvis noe som det kunne snakkes mye om, og jeg måtte til slutt skjære inn og fortsette samtalen etter intervjuguiden.

Karene hadde et noe uklart syn på kvinner som drev med jakt. Det virket som om de syntes dette var litt rart, men også at kvinner var mangelvare, og noe de gjerne skulle sett mer av på jakt. Slike kvinner ville etter karenes forhåpninger ha mye til felles med dem selv, og verdsette deres verdier:

Dag: Ja, men (...) hvis du tenker deg kvinnfolk som er litt over sånn tjue - tredve.

I: Mm.

Dag: Når de tenker på en som driver med [jakt og] fiske, så ser dem på atte han er litt mere mann enn dissa fisefine homsegutta ikke sant?

(...)

Dag: Hvis jeg ser et kvinnfolk inne i skauen, så løper jeg etter og spør om hun vil gifte seg med meg.

(...)

Halvard: Finner du ei røy så gå til køy.

Siden de først og fremst var småviltjegere, så hadde de også noen bilder av hvordan andre jegere var. Elgjegere så man for eksempel for seg som gode og runde, og gjerne litt gretne. På spørsmål om hva slags type folk det var som jaktet, kom det ganske klart frem hva slags personer man i hvert fall *ikke* mente passet inn på jaktarenaen. "The cause of the rejection is that the person does not want to be associated with another who would definitely like to be seen with these shoes on, or this tie or scarf" (Douglas 1996: 63).

Dag: Hva skal jeg si? Du kan tenke deg sånn, du ser ikke akkurat en sånn sossegutt fra Bærum.

(Jeg peker på meg selv. Latter.)

Dag: Ja, ja, men jeg snakker om en sånn skikkelig sånn...

I: Med brunkrem og...

Dag: Ja, og rosa genser, og DEN sleiken og...

(Blir en del snakk i munnen på hverandre)

I: Dra på rypejakt i stilettheler.

Rasmus: [Jeg] var på skytterbanen nå. Det var en i Østvika som går med det.

Halvard: Er det helt sikkert.

Rasmus: Med pocahontas-sko og...

Dag: Å, neimen det er han derre iddioten fra Børseby det tror jeg.

(...)

Rasmus: Det ser ut som han har tatt no botox i trynet og for å si det sånn.

Halvard: Har han helt sikkert.

Dag: Men sånne ser' u ikke på jakt.

(...)

Halvard: Det er i så fall rypejegere oppe på Blefjell det da.

Dag: Hadde jeg sett en sånn en på jakta, så hadde jeg faen meg fyrt av et skudd i ryggen på' n gitt.

(Rasmus ler ganske godt)

På jakt

Halvard: Første jakt dag da. Når du liksom legger deg og tenker: "Faen i morgen skal jeg ta og dunke ned fugl", og..., nei da kan du ligge til fire, og så våkner du fem, og så sovner du igjen, og så våkner du halv seks.

(...)

Dag: Så går jeg og tenker på det nesten hver dag også.

I: Ja?

Dag: Jakt og jakt og jakt og jakt.

Halvard: Det er ikke noe annet som går oppe i huet egentlig.

I: Dere er rimelig hekta virker det som?

Rasmus: I hvert fall når man skal legge seg. DA kommer tankene til å komme ass.

Halvard: Ja.

Rasmus: Får faen ikke sove vettu. Begynner du å tenke på jakt når du skal legge deg, da har du gjort det ass!

Dag: Fy faen, tenk om det hadde vært jakt i morra...

Også karene fra Østvika visste å kle seg hensiktsmessig til jakt. De var oppmerksomme på hvilke merker innen jaktbekledning som gjerne er ansett for å ha best kvalitet, slik som Norrøna og Chevalier, men disse er da til gjengjeld ofte svært dyre. Det viktigste for dem var at jaktbekledningen skulle være godt egnet til sitt formål, og da først og fremst være lydløst og vanntett. Disse kravene kunne også andre produsenter oppfylle.

Da jeg var med på jakt, hadde Leif komplett Gore-tex jaktdress, og skikkelige jaktstøvler av lær. Halvard hadde også jaktet mange ganger før, og visste hvordan han skulle kle seg etter forholdene. Dag hadde egnede bukser, jakke og jaktstøvler. Likevel bar han det på en måte som gjorde at det nesten så ut som om han hadde ramlet gjennom klesskapet og endt opp slik han gjorde. Han hadde ØJF's cap høyt på hodet. Hagla hans var, til morens store oppgitthet, full av rust rundt låsemekanismen, og et overfylt patronbelte var plassert rundt magen. Også Leif hadde mer enn nok patroner, mens Halvard ikke hadde med mer enn han trengte. Dag var som fortalt en svoren tilhenger av blyhagl, og han hadde forskjellige typer til ulikt formål med seg. Halvard jaktet med noe annet enn bly. Alle karene hadde med seg tursekker til det de trengte på jakta. Dag og Leif hadde stolsekk.

Det ble kun jaktet med hagle, og det var bare jeg som hadde ”side by side” bøsse. Her ligger de to løpene på hagla vannrett ved siden av hverandre. Det var også i denne gjengen lite snakk om våpen. Jeg hadde sett for meg at dette skulle være en viktig del av samtalene, men karene var mer enn noe annet interessert i selve jakta. Det ble heller fokusert på hva slags ammunisjon som ble brukt enn våpen:

I: Er det noen våpen som er bedre enn noe annet liksom?

Rasmus. Ja.

Dag: Det veit jeg ikke helt. Det som skyter, det skyter.

Halvard: Altså, dem detter vel ned av alt mulig.

Dag: Ja.

Halvard: Det kommer vel mere an på ammunisjonen, for ammunisjonen til (...) den ene hagla kan være helt dårlig til en annen en, ikke sant?

Det var i hovedsak skogsfugl vi var ute etter, men det ble jaktet på alt av småvilt som var lovlig om det skulle dukke opp. Dag hadde fått låne med seg ”Fantomet”; en Gordon Setter som var jakthunden til moren. Karene brydde seg fint lite om det var surt og regnet, eller om de måtte vasse i bekker og bløte myrer. De gikk med blikket festet i terrenget rundt seg, og brydde seg ikke om hvor bløtt det kunne være på marken. Dette var ett av mange tegn på hvor ivrige og dedikerte de var når de jaktet. Det var meget lite tull og tøys, slikt var i så fall forbeholdt pausene. De var konsentrerte, og såpass på hugget at de ofte registrerte bevegelser som kunne vitne om vilt, men som egentlig var noe annet når kikkerten ble tatt frem.

Skogen var så tett at vi stort sett gikk langs stier eller skiløyper. Dette resulterte i at det som oftest var for trangt til å gå mer enn to i bredden med bøsse samtidig. Jeg var i hovedsak ute etter å observere, og karene ville nok jakte så mye som mulig. Derfor var det en grei løsning at jeg gikk litt bak dem og fulgte med på store deler av turene. Det virket som om sikkerhet stort sett var i fokus. Karene var alltid observante på at geværløpet deres ikke pekte mot andre:

Rasmus: Vi er i hvert fall jævla forsiktig på det. Jeg er sikker på at du er det og, ikke sant? (*til Dag*)

Dag: Ja.

Halvard: Vi pleier å sjekke løpet ganske ofte og sånn da.

”While hunters may not be scientific students of animal behavior, the best of them are systematic and thorough in their knowledge of the species they are most fond of hunting” (Dizard 1994: 104). Ungdommene fra både Gruvebygda og Østvika hadde kunnskaper om jakt som strakk seg langt ut over det en lærer på jegerprøvekurset. Dag og Halvard studerte blant annet fuglefjær og avføring med stor interesse. Det var lett å se at de ikke lenger var nybegynnere. Begge videreformidlet villig, og ofte uoppfordret, sine jaktkunnskaper til meg. Dizard har merket seg samme tendens blant jegerne han har studert: “(...) They are eager to share what they have seen and the lessons they draw” (Dizard 1994: 105). Dette gjaldt blant annet hvor i terrenget det burde være bra, hvilke furutrær som kunne være tilholdssted for storfuglen, eller type spor i terrenget: Stort sett kunnskap om alle mulige jaktaspekter som de hadde opparbeidet selv, eller som hadde blitt videreformidlet til dem av betydningsfulle andre, slik som onkelen til Halvard.

Ingen av karene røykte fast, men både Leif og Dag røyket Petterøes sigaretter på jakt. Dag snuset for øvrig ”General” løs til daglig. Dette er et tobakksprodukt der man ”baker” sine egne porsjoner med snus som hovedsakelig plasseres under overleppa. Halvard holdt seg helt unna begge deler, både på og utenom jakta. Under en av pausene røykte Dag to sigaretter på rappen, og kommenterte selv at det ikke var så sunt, men at det tross alt måtte være tillatt på jakt. Det var også dette inntrykket jeg hadde fått av jakta: At det var en arena med slakke tøyler i forhold til samfunnets normer. Dette impliserte blant annet at det var viktigere å ha det ålreit enn å være sunn.

Det kunne virke som om enkelte ting bidro til å befeste en jegeridentitet. Dag kunne nemlig fortelle at han noen ganger røykte pipe med whiskytabakk når han var på jakt- eller fisketur. Dette var sannsynligvis godt, men det var kanskje like viktig som en symbolsk handling. Her tok han dobbelt avstand fra det moderne samfunnet; både ved å gjøre noe usunt, og samtidig ved å gjøre noe som var litt gammeldags og tradisjonelt. Dette kan igjen henge sammen med det å skulle kose seg på jakt. Gamle dager blir i noen sammenhenger romantisert som en tid da ting var enklere, med mindre mas og kjas: ”They [hunters] do feel more closely tied to traditional culture and display more nostalgia for “the good old days” (...)” (Dizard 1994: 129). Tradisjon var en side ved jakta som alle var oppmerksomme på:

I: Ser dere på en måte for dere at dere som jegere driver med noe som er litt sånn gammeldags?

Alle sammen: Ja.

I: ... en slags tradisjonell...

Dag: Det er liksom... Det har alltid vært jakt fra dag én.

I: Ja?

Dag: Ikke sant. Det er noe..., ahh, hva skal jeg si? Det er [en] ordentlig folketradisjon.

Ingen av karene hadde noen utpreget dialekt, men særlig Dag snakket ganske bredt. Blant annet omtalte han fugl som "fævvel" med tjukk L. Leif og han snakket også til hverandre ved bruk av etternavn, men ikke like konsekvent som karene fra Gruvebygda gjorde. Praten som utspilte seg i pausene dreide seg stort sett om jakt, fiske, jobb (praksis i lærlingtiden) og alkohol. Dag var den som var ivrigst til å snakke om alkohol, og det kunne virke som om han syntes det var litt tøft å kunne drikke mye. Jeg noterte meg ikke at Halvard snakket om dette. For øvrig var Leif og Dag stadig på hugget etter å si noe nedverdiggende om nabokommunen Børseby:

Rasmus: Kjenner du noen fra Børseby?

(...)

Dag: Ja, altså ikke som (...) sitter i fiskeforbundet,

Rasmus: Nei.

Dag: men som er medlem,

Rasmus: Ja.

Dag: selvfølgelig gjør jeg det. Det er jo halve Børseby. Det er sånn ti stykker da som er halve Børseby (*ler*).

Både Dag og Halvard var ivrige til å fortelle fiskehistorier. Dette dreide seg blant annet om hvilke erfaringer man hadde opparbeidet om bruk av forskjellig utstyr og liknende. Det samme gjaldt når man diskuterte jakt. Halvard refererte ofte til erfaringer som onkelen hans hadde gjort eller hørt om. Han og Dag snakket også om egne måter å tilberede vilt på, noe som det tydeligvis lå en del stolthet bak.

5 Analyse

Analyse og fortolkning av studiefeltet pågår kontinuerlig. De observasjonsnotatene jeg skrev rett etter feltøktene kan sees som en ”førstegrads fortolkning” (Fangen 2008: 170). Denne virkelighetsbeskrivelsen kan ikke frigjøres å være en subjektiv gjengivelse av hendelsesforløp, og i så henseende også en subjektiv fortolkning av hvordan jaktverdenen artet seg. For å forstå observasjonene bedre, hva som kunne ligge bak handlinger, hvorfor de hadde sine spesifikke meninger og hvorfor jeg reagerte på visse måter i bestemte situasjoner, ble notatene videre kategorisert i teoretiske og metodologiske notater. Her tilførte jeg notatene ”erfaringsfjerne perspektiver” (Fangen 2008: 173). Dette kan sees som fortolkninger av både andre og tredje grad, der førstnevnte gikk ut på forstå gruppenes uttrykk på bakgrunn av den kunnskapen som gradvis ble etablert om dem. Tredjegrads fortolkning innebærer generelt at man forsøker å finne ut hvilke bakenforliggende, ofte skjulte, drivkrefter som kan påvirke studieobjektene holdninger og handlinger. Også dette var et perspektiv jeg brukte for å tolke ungdommenes jaktverden. Disse tre gradene av fortolkning vil ofte ha flytende overganger seg imellom (Fangen 2008: 194), men som analytiske redskap kan det være hensiktsmessig å skille dem fra hverandre.

Analyse vil alltid innebære etiske utfordringer, blant annet fordi man kan komme til å legge ord i munnen på deltakerne. Det kan oppstå et skjevt maktforhold, siden det er forskeren som avgjør hva som skrives, og at deltakerne på denne måten blir objektivert (Fangen 2008: 188). Analyse handler nemlig om å tilføre det man har sett og hørt noe mer. Dette er nødvendig for bedre å kunne forstå det man studerer, men samtidig er det viktig å trå varsomt når det er mennesker som er under lupen. Man skal med andre ord passe på ikke å misbruke den tilliten deltakerne har vist ved å la en få komme inn i deres verden.

Målet nå er å videreutvikle fortolkninger av andre og tredje grad med bakgrunn i det som har blitt fortalt om jaktungdommen. Først skal jeg presentere mine fortolkninger av de mest sentrale kulturelle trekkene, hvilke normer og verdier som gjaldt samt hvordan dette kom til uttrykk. Dette kan sees som andregrads fortolkninger. I forlengelsen av dette vil bakenforliggende faktorer (tredjegrads fortolkninger) bli diskutert; hva som kan være mulige årsaker til at ungdommenes jaktkultur framtro slik den gjorde. I etnografien ble noe av bakgrunnen til deltakerne beskrevet, og denne vil bli særlig relevant i siste delen av

analyseprosessen. Ungdommenes bakgrunn vil gi et bedre grunnlag til å forstå deres kulturelle uttrykk på jaktarenaen, og til å vise hvor verdiene kan ha sitt opphav og sine likheter.

At kultur er det viktigste teoretiske perspektivet i dette prosjektet er forklart tidligere, og ethvert teoretisk perspektiv fokuserer og utestenger samtidig. Som forklaringsmodell for hvorfor mennesker gjør som de gjør er følgelig kulturteori bare en av mange muligheter (Ehn og Löfgren 2001: 12-3). Før de analytiske grepene iverksettes er det derfor nødvendig å beskrive hvordan kultur, som et teoretisk perspektiv, kommer til å benyttes her. For at tolkningenes holdbarhet skal kunne vurderes av andre er det viktig å tydeliggjøre de teoretiske forutsetningene som ligger implisitt i analysearbeidet (Fangen 2008: 173). Dessuten er det heller ingen eksakte anvisninger for hvordan kulturanalyse skal utføres (Ehn og Löfgren 2001:145).

5.1 Kultur

Kultur kan forstås som forestillinger og verdier som noen mennesker deler, og som de kommuniserer og bearbeider gjennom sosiale handlinger (Ehn og Löfgren 2001: 9). Spesielt viktig i en slik kulturforståelse er hva som produserer spesifikk mening for ulike grupper. Jostein Gripsrud (2002: 115) definerer kultur som et *kodefellesskap*. Koder er regler som en gruppe deler, og det er på bakgrunn av disse reglene at uttrykk får sine spesifikke betydninger. Kultur kan sees som felles fortolkningsrammer som gjør medlemmene i stand til å forstå verden på bestemte måter.

Når man tenker på kultur som et kodefellesskap er vekten på symboler, og hva slags mening disse har for den gruppen de er tilknyttet, meget sentral. Symboler er tegn; de står for noe annet enn seg selv. Charles Saunders Pierce sier at det ikke er noen begrensninger for hva som kan tjene som tegn (Gripsrud 2002: 118). Alt kan sees som tegn så lenge det betyr noe for oss. Det spesielle med symbolene er, ifølge Pierce, at de ikke har noen naturlig likhet med det de representerer; forbindelsen er *arbitrær* (Gripsrud 2002: 120). Med andre ord kan det samme symbolet produsere ulik mening. Tenk for eksempel på den gesten man ofte gjør når man møter noen, sier farvel, eller takker en treg sjåfør for at denne kjørte inn til siden og slapp en forbi: Man løfter hånden. Men når betyr den samme uttrykksformen det ene eller det

andre? Dette er avhengig av den *konteksten* som utspiller seg. ”Ved fortolkning av hva en handling eller ytring *betyr*, må handlingen eller ytringen sees i lys av den sammenhengen den forekommer innenfor” (Fangen 2008: 174).

Så fort noe fremstilles som normalt, naturlig eller selvfølgelig utløses den kulturanalytiske mistenksomheten (Ehn og Löfgren 2001: 169). Dette er et viktig poeng. Å løfte hånden til noen kunne likeså gjerne vært en blodig fornærmelse. I noen indianske kulturer hilser to stykker ved å stå overfor hverandre og strekke ut høyre armen med en knyttet neve som blir lagt på den andres venstre skulder (Charrière 2007). Vi er stort sett vant med å ta hverandre i hånden. Symbolske handlinger har ingen naturlig betydning, noe som medfører at betydninger og meninger kan uttrykkes på ulike måter, samt at like uttrykksformer kan produsere forskjellig betydning. Det er her de kulturelle kodene kommer inn. De knytter som sagt et uttrykk til et innhold; det er kodene som avgjør hva slags mening symbolske handlinger og uttrykk skal produsere for den aktuelle kulturen.

Den måten å analysere kultur på som det her snakkes om kalles for å lese kultur som tekst, fordi handlinger og ytringer kan analyseres som en serie av betydningsfulle symbolske uttrykk (Fangen 2008: 178). Det er blant annet på denne måten jeg har analysert ungdommenes jaktkultur. Målet har vært å finne ut hvilken mening som kan utledes av deres symbolske uttrykk. En ting som er verdt å være oppmerksom på her, er at vi fortolker en virkelighet som av deltakerne allerede er fortolket. Anthony Giddens kaller dette for *dobbel hermeneutikk* (Fangen 2008: 180). Deltakernes symbolske uttrykk, med sine tilhørende meninger, representerer altså *deres* fortolkning av virkeligheten, og det er denne kulturanalytikeren er ute etter. For å forstå hvordan spesifikke meninger knyttes til symbolske uttrykk innen en kultur, er det viktig å få grep om hvilke kulturelle koder som ligger til grunn, og hvordan forskjellige kontekster har innvirkning på gruppens fortolkningsrammer.

Språk er også et viktig element i forståelsen av kulturer. Ord og uttrykk er nemlig symboler: ”Språket er et tegnsystem som har kommunikasjon som sin spesialfunksjon. Det er bare i språket at tegnets arbitraritet er uten begrensninger” (Bauman og May 2004: 165). De som behersker samme språk har noe til felles; de vil kunne kommunisere om verden med hverandre. Det er nemlig gjennom ”(...) språket vi grip og forstår røyndommen” (Blakar 1996: 10). Å kunne beherske språket innen en kultur vil altså være en viktig forutsetning for å kunne forstå hvordan denne kulturen fungerer. Noen utvalgte ord og uttrykk produserer ofte helt spesielle meninger, eller brukes som markører for et distinkt kulturelt samhold. Husk

hvordan karene fra Gruvebygda ofte lirte av seg frasen: ”åleit det vettu”. Dette bruktes også i dagligtalen, men var likevel karakteriserende for deres jaktgruppe. Da jeg prøvde å bruke samme uttrykk ble det på en måte feil. Deltakernes reaksjoner på ens handlinger er ofte første hint om hvordan de tenker (Fangen 2008: 112). I dette tilfellet var mangelen på reaksjon det som tydeliggjorde noe alle visste; at jeg egentlig ikke var en del av gruppa.

I dag snakkes det gjerne om kultur i flertall. Vi er ikke bare medlemmer av én kultur, men av flere kulturer på en og samme tid (Lewis 2002: 12-3). Et slikt syn på kultur gjør det lettere å forstå hvordan en symbolsk handling kan ha forskjellige betydninger. Vi kan for eksempel sies å være bærere av vår nasjonale kultur, og innenfor denne kan vi samtidig være medlemmer av flere ulike og mindre kulturelle enheter. Med andre ord er vi i besittelse av ulike kulturelle koder, som vil gjøre seg gjeldende avhengig av den konteksten vi befinner oss i. Veksler vi mellom ulike kulturelle arenaer, så veksler vi også mellom kontekster. Når vi hytter med neven som fotballsupportere eller i trafikken, så vil denne uttrykksformen sannsynligvis produsere ulik mening, fordi den benyttes innen forskjellige kulturelle rammeverk. Kultur er kontekst, men innen en kulturell arena forekommer det naturligvis også kontekstuelle skifter. Dette innebærer at samme symbolske uttrykk vil kunne produsere forskjellig mening, ikke bare imellom, men også innen spesifikke miljøer. Når man kjører bil, og noen blinker med fjernlysene, har man flere fortolkningsmuligheter til rådighet: Er det en fartskontroll? Er lysene mine av? Har det gått en lypære? Man må tolke konteksten for å skjønne hvilken betydning dette symbolske uttrykket er ment å skulle produsere. Blinking med fjernlysene betyr ingenting i seg selv før det er blitt tillagt mening. Men som aktør på en arena med noen etablerte tolkningsalternativer, vil man sannsynligvis kunne forstå betydningen av et slikt, i utgangspunktet, meningsløst tegn.

I den forståelsen av kulturer som benyttes i denne undersøkelsen, spiller symboler en helt sentral rolle, og det er viktig å forstå at symbolske uttrykk ikke har noen mening; de produserer mening på bakgrunn av kulturelle koder og kontekster. Når man analyserer kulturer og skal presentere tolkninger, er det altså viktig å tydeliggjøre hvor informasjonen kommer fra, og i hvilken kontekst den har forekommet. En utfordring med fortolkning av symbolske handlinger er at dette, i likhet med de dataene man samler inn, avhenger sterkt av forskerens subjektive posisjon (Fangen 2008: 181). Som forskningsinstrument setter man et subjektivt preg også på fortolkningene. Derfor er det viktig å argumentere på en

overbevisende måte hvorfor man fortolker som man gjør. Idealet er å presentere nok kontekst til at leseren forstår hvorfor man tolker på noen bestemte måter (Fangen 2008: 194).

En fordel med å analysere to ulike ungdomsmiljøer er at jeg har kunnet opparbeide en større forståelse av ungdom som jakter. Ungdommene i denne studien hadde mange verdier til felles, både på og utenom jakt, men deres måter å uttrykke dette på var ofte mer ulik. Hva deltakerne oppfattet som viktige sider ved jakt, samt hvilke verdier som var fremtredende, vil bli tolket som kulturelle koder, fordi dette fortalte noe om hvordan jakta skulle være, eller normativt sett burde være. Jeg kommer nå til å presentere min fortolkning av de mest fremtredende kulturelle kodene ved jaktmiljøene. Hvorfor akkurat disse kodene fremheves som mest betegnende for ungdommenes jaktvirksomhet, vil forhåpentligvis bli forståelig når eksempler på miljøenes kulturelle uttrykksformer, hvis betydning er utledet av disse kodene, også blir presentert. Avslutningsvis skal jeg diskutere hva som kan ligge bakenfor slike måter å forholde seg til jakt på.

5.2 Fremtredende mønstre ved ungdommenes jaktkultur

Although culture is about collective interpretations, shared symbols and norms (which are collective by definition), it is obviously embedded in individuals. It leaves its stamp on the norms and values held by individuals, and underlies the interpretive, symbolic and expressive dimensions of their actions and speech (Skogen 1998: 174-5).

Skogen poengterer en side ved kulturforståelse som er viktig i denne studien. Ungdommene fra Østvika utgjorde ikke en sammensveiset vennegjeng på samme måte som sine kolleger fra Gruvebygda. Likevel var det åpenbart at alle herfra bar på et kulturelt rammeverk som gjorde dem i stand til å kommunisere om, og å utøve, jakt på like premisser. Både på og utenom jakt hadde ungdommene langt mer til felles enn hva en kunne forventet av personer som egentlig ikke var i samme omgangskrets. Som vi senere skal se, spilte deltakernes bakgrunn en viktig rolle i denne forbindelsen.

Ungdomsmiljøet fra Gruvebygda fremstod altså mer som et kollektiv. De hadde blant annet flere ord og uttrykk som var karakteriserende for dem som gruppe. At karene herfra hadde kjent hverandre godt allerede siden tidlig barndom bidro til at de hadde et tettere samhold, og samtidig til at det var vanskeligere for meg som forsker å opparbeide tillit, og å komme på innsiden av miljøet deres. Fordelen her var at det var lettere å observere hva som var typisk for akkurat deres gruppe; de var mer samkjørte i holdninger og væremåte enn jegerne fra Østvika. Likevel var det slående å se hvor mye de to jaktmiljøene hadde til felles. Deres symbolske handlinger og uttrykk representerte kulturelle rammeverk som på mange områder var like.

De kulturelle kodene som nå presenteres var i seg selv kjennetegn ved jaktmiljøene. Samtidig var det andre kulturelle dimensjoner ved ungdommenes jaktvirksomhet som viste seg å trekke på, og å være grunnlagt i, en eller flere av disse kodene. Det er viktig å påpeke at disse kulturelle særtrekkene må forstås som felles kulturelle *disposisjoner* i jaktmiljøene. Selv om de behandles som mer rigide kjennetegn i den påfølgende presentasjonen, så hadde de ulik gjennomslagskraft i de to gruppene, og ikke minst fra person til person. Men at disse kulturelle kodene og karaktertrekkene, i en eller annen grad, hadde betydning for samtlige deltakere, var tydelig.

5.2.1 Jakt – en aktivitet som konnoterer manndom

Ella Johansson (2000: 59) forteller at jakt som et moderne ritual i dag blant annet kan omfatte ideologier om hva et reallt mannfolk er og bør være. Liknende oppfatninger ble også presentert innledningsvis. At jakt representerer noe mandig var en fremtredende oppfatning blant ungdommene, men det kom forskjellig til uttrykk. Fangen (2008: 128) poengterer at det er viktig å tydeliggjøre om tolkninger som presenteres er forskerens eller deltakernes egne tolkninger. At jakt var, og skulle være, noe mandig, fungerte som en kulturell kode for begge gruppene jaktvirksomhet, og det ble eksplisitt uttrykt av dem. Dette bidro til at en del handlinger og uttrykk, som i andre sammenhenger kanskje ville representert noe annet, kunne sees som symboler for nettopp maskulinitet.

I etnografien så vi at karene fra Gruvebygda bestemt gav uttrykk for at de syntes det var barskt å drive med jakt. Jegerne fra Østvika uttrykte dette oftere på en litt mer indirekte måte,

men det var heller ikke her noen tvil om at jakt konnoterte noe maskulint. Dag gav tydelig uttrykk for dette, mens Halvard og Rasmus var påpasselige med å befestet sine jegeridentiteter som en motsats til miljøer og personer som de blant annet oppfattet som moderne, feminine eller begge deler. For begge gruppene så det ut til at fedre, og i all hovedsak eldre mannlige jegere, hadde stor autoritet og innflytelse når det gjaldt ungdommenes jaktvirksomhet. De ble gjerne snakket om med respekt og beundring, og deres holdninger lå bak mye av det som var karakteristisk ved ungdommens jaktutøvelse.

”Vi ser at folkelige lag verdsetter fysisk styrke som en grunnleggende dimensjon ved manndom og ved alt det som frambringer og støtter manndommen (tungt arbeid og styrkeøvelser, ”kraftig” kost og ”sterke” drikker med hensyn til både smak og substans)” (Bourdieu 1995: 199). Hva som forbindes med folkelige lag skal vi komme nærmere inn på senere, for dette er også relevant. Poenget akkurat her er imidlertid hva som kan sies å konnotere manndom. I de to jaktmiljøene virket det som om betydningen av maskulinitet på jaktarenaen var sterkere for ungdommene fra Gruvebygda. Dette ble tydeligere, oftere og ikke minst mer bevisst uttrykt. Spesielt på hytteturen i Gruvebygdslogen kom aspekter ved manndom, som likner det som siteres ovenfor, til syne: Det virket som om de haglpatronene som var spesielt grove og kraftige ble sett på som ekstra tøffe. At disse patronene var ulovlige i Norge minsket ikke akkurat denne betydningen. Det var nesten for mye mat som ble kjøpt inn til turen, og dette dreide som en del ”tunge” matvarer, derav en del kjøtt. Solbærtoddyen som ble drukket konnoterte kanskje ikke noe mandig, men dette ble oppveid ved å blande den unødvendig ”sterkt”. Når vi spiste rundt bålet uttrykte også Kristian, mens han klappet seg morskt på ”murermagas”, at han var flink til å spise mye mat. ”Å spise og å spise godt (også drikke godt) utgjør en del av mannens status” (Bourdieu 2008: 346).

Ved et par anledninger uttrykte noen av karene fra Gruvebygda at det var en del å utsette på kondisjonen deres. De fremstod som voksne menn på måten dette ble snakket om og uttrykt på. Tendenser til litt okking og stønning på gammelmanns vis ble notert på første jakttur. Det var nok akkurat det å fremstå som et røslig mannfolk som var viktig, heller enn en spenstig atlet. Noe som er verdt å merke seg er at bildet av de røslige mannfolkene med dårlig kondisjon fortalte noe mer om hvordan deltakerne herfra mente man skulle opptre på jakt. Karene fra Gruvebygda var ikke helt uberørt av samfunnets fokus på sunnhet i andre, mer hverdagslige, sammenhenger. Synet på kropp og helse så altså ut til å variere avhengig av hvilken arena de befant seg på. Jakta åpnet opp et rom der man tidvis kunne, og ikke minst

skulle, slippe unna slitsomme normer forbundet med hverdagen. Dette vil senere bli omtalt mer inngående.

Jakt kan også sies å signalisere maskulinitet i egenskap av å være en arena som er dominert av menn. Bare viten om at det er svært få kvinner som driver aktivt med jakt kan bidra til oppfatningen av at jakt er noe maskulint. Steinar syntes for eksempel at det var noe som ble feil når han hørte en kvinnestemme over jaktradioen. Likevel var ikke karene negative til jevnaldrende kvinner på jakta, snarere tvert i mot. Men det var ambivalens knyttet til dette også. De oppfattet nemlig at en del kvinner så på jakt i et annet lys enn menn, blant annet at de var mer kritiske til dette:

Eivind: Hvis det blir snakk om no dyr og skyting og sånn da, så sier vi "ja, jeg jakter", også bare "hva er'e du jakter på a?". "Nei, hara og...". "Å hvorfor gjør du det, sånna søte små da. Åssen orker du å skyte det?".

Steinar: Ja, men det er det kvinnfolk som sier det.

Kristian: Det er kvinnfolka da.

(...)

Morten: Det er mange av de kammeratene jeg har som synes det er morsomt å høre på jakthistorier da. Sånn som lissom: "Kanskje jeg skal begynne med det sjæl".

Steinar: Ja, det er mange som har jævla lyst til det.

Jakt innebærer mange elementer som signaliserer noe røft og barskt, og sånn sett er det kanskje forståelig at dette kan appellere sterkere til menn enn kvinner.

Luften som skulle ut bakveien på hytteturen kan også sies å signalisere manndom, på den måten at det markerte en kvinnefri sone. Dette signaliserte samtidig at karene, som heterofile menn, brydde seg lite om hva andre menn skulle mene om dem. De prøvde ikke å sjarmere, snarere tvert i mot. Da fedrene var på besøk serverte Morten en fæl en som ble kommentert. Faren hans lo godt, og det kunne virke som om han syntes at poden var noe til kar.

Noe som var interessant med karene fra Gruvebygda var at de, til tross for et fokus på å være barske mannfolk, virket ganske intime i måten å omgås hverandre på. Som sagt var de litt fysiske og røffe seg i mellom, og dette innbar at de ikke virket engstelige for litt kroppskontakt. De var gode venner, og kunne nok finne det passende å gi hverandre en klem. I måten å forholde seg til hverandre på representerte de kanskje noe mer moderne maskulint. Dessuten var det også områder der de uttrykte at de ikke var så tøffe. Da vi møtte en flokk med kuer på jakt fortalte både Steinar og Kristian at selv om disse dyrene sikkert var

vennlige, så var de fryktelig store, og litt ubehagelig å ha så nær. Men dette rokker ikke ved at den maskuliniteten de selv var opptatt av å signalisere virket tradisjonell eller stereotyp.

Karene fra Østvika var oppmerksomme på at jakt konnoterte noe maskulint, men de virket ikke så opptatt av å uttrykke maskulinitet på akkurat denne arenaen. En sannsynlig årsak til at dette ikke kom så tydelig frem her, kan være at gruppedynamikken ikke var helt fastsatt, og at møtene med karene herfra var litt annerledes i karakter enn møtene med jegerne fra Gruvebygda. At både Dag, Halvard og Rasmus identifiserte seg selv som jegere i kontrast til andre ungdomsmiljøer var helt tydelig, og her kom gjerne tradisjonelle og maskuline karakteristikk til syne. Kun ett blick på Dags fremreden avslørte mye om hvilke holdninger man kunne forvente å møte hos ham. Kroppen er proppfull av informasjon om kulturelle verdier i menneskers samfunn til historiske tider (Ehn og Löfgren 2001: 140).

Dessuten fremstod karene i jaktsammenheng ofte på måter som en kanskje ikke skulle forvente av ungdom på deres alder. De virket gjerne eldre. ”Finner du ei røy så gå til køy”. Halvard hadde en onkel som jaktet og som fungerte som en slags læremester. Det kunne virke som om denne litt kjekke måten å vise begeistring for kvinner som jaktet på, hadde sitt utspring herfra. Dag virket stort sett mer voksen enn sine 16 år, og som det tidligere ble nevnt mente han at kvinner i midten av tjuårene og oppover virkelig visste å verdsette hva et reelt mannfolk var (en som drev med jakt og fiske). Ingen av karene virket særlig opptatt av å fremstå som ungdommelige, snarere tvert i mot.

Å stille spørsmål ved det selvfølgelige er en av de viktigste arbeidsoppgavene i kulturanalyse (Ehn og Löfgren 2001: 153). Jegerne fra Østvika snakket stadig med beundring om å få skutt tiur. Men hvorfor var det ikke like gjevt å skyte trost? Dette virker som et dumt spørsmål. *Selvfølgelig* var det *større* å få has på en tiur. Den er mer sjelden og skiller seg ut som den klart største av alle hønsefuglene. Dessuten er den hannkjønnet blant storfugl. Under parringen, eller tiurleiken, får den sterkeste tiuren på spillplassen pare seg med alle røyene i området. En tiur symboliserer noe dominant. Mye av tiurens opphøyde posisjon kan forklares med bakgrunn i en generell vektlegging av maskulinitet innen jaktverdenen. Naturligvis er det mye mer mat i en tiur enn en trost, og den er langt vanskeligere å få has på, men som et jaktobjekt symboliserer den noe mer enn dette. Det virket riktignok ikke som om karenes begeistring for denne fuglen var noe de bevisst viste for å statuere noe maskulint, og de ble meget fornøyd over å kunne overliste mye annet fuglevilt også. Men tiuren hadde åpenbart en opphøyd posisjon hos dem, og denne holdingen kunne fortelle om en generell og utbredt

maskulin orientering. Dag: ”Ja, men hvis jeg skyter... Det verste jeg kan gjørra: Han Even som sitter her, hvis jeg skyter tiur før han, så er jeg helt sikker på at jeg får juling av han, det er jeg helt sikker på! (*Ler*)”.

Foruten å bekrefte tiurens posisjon, så viste Dag at det innen den vennegjengen han vanligvis jaktet med også var en litt tøff måte å forholde seg til hverandre på. Dette kunne også merkes i den situasjonen der Dag, etter sigende, skøyt et skudd rett ved siden av hodet til Leif. Dette kan utvilsomt sees som dumdrstig, men viktigere i denne sammenhengen er at det åpenbart ble oppfattet som tøft og vågalt.

Jaktprat

I militæret omtaler man hverandre med etternavn. Militæret er også en arena som på mange områder signaliserer hardhet og tøffhet. Omtale ved etternavn var karakteristisk for jegerne i denne studien, spesielt i Gruvebygda, men også Dag og Leif (som var gode jaktkompiser) snakket sammen på denne måten. Med bakgrunn i den maskuline konteksten som jakta kan sies å definere, så kan det tenkes at denne måten å snakke til hverandre på opplevdes som passende også her. Men den mest nærliggende årsaken til at noen av karene i utgangspunktet hadde begynt å snakke slik til hverandre, var nok at dette også var noe som fedrene deres gjorde. Dette svekker riktignok ikke betydningen av det maskuline fokuset, snarere tvert i mot.

På jakt med karene fra Østvika var det nok praten i pausene som tydeligst signaliserte at jakt var en arena der maskuline aspekter hadde lett for, og var forventet, å komme til uttrykk. På jakt snakket man gjerne om tøffe ting. Samtaletemaene handlet nesten utelukkende om jakt, fiske, alkohol, jobb og damer. Akkurat de samme samtaletemaene ble notert blant ungdommene fra Gruvebygda. Når det ble snakket om alkohol virket det som om evnen til å kunne drikke mye ble ansett som litt barskt. Mellom Kristian og Steinar pågikk også en slags konkurranse om hvem som hadde den farligste og barskeste jobben. Denne duelleringen foregikk også utenom jakta. I etnografien så vi liknende tendenser blant jegerne fra Østvika. Slike samtaletemaer fremstod, særlig på jaktturet, som selvfølgelig. På jakt kunne man ha snakket om alt mellom himmel og jord, men det gjorde man sjelden: ”Hvis jeg og noen

kompiser skal jakte eller fiske, så er i hvert fall en av samtalene om jakt og fiske. ALLTID. Og det kan også være bare jakt- og fiskeprat og, ikke sant?” (Dag).

Jakt skulle være en uformell arena, og det var uformell prat som regjerte. Den måten karene fra Østvika snakket om dobesøk i naturen på var ikke veldig moden. Men av størst betydning for dem, så var slik prat heller ikke veldig fin og formell, og i hvert fall ikke feminin. Kanskje det var derfor dette var så fengslende, og så morsomt, å snakke om. Uformell prat var også noe av det karene fra Gruvebygda mente var grunnleggende for hvorfor jakt var så ålreit:

I: Hva er det dere synes er spesielt med jakt i forhold til andre aktiviteter?

Morten: Samhold og historier.

Kristian: Ja. Nei, jeg elsker den juginga jeg. Juginga er det beste. (*Latter*)

Eivind: Sitter bare og prater skit vettu. Det er så deilig.

Kristian poengterer her en viktig side ved jaktprat som også kom tydelig frem blant karene fra Østvika. På ungdomsmøtene satt de og utvekslet erfaringer og fortalte historier fra jakt. Det som karakteriserte disse historiene var at de hele tiden overgikk hverandre med hensyn til for eksempel hvor stort et dyr var, hvor mange dyr man hadde sett, hvor farlig en situasjon hadde vært, hvor langt hold man hadde skutt og truffet fra, samt handlinger som ikke var i henhold til regelverket. Dette var ”juging”, ikke som direkte løgn, men som fortellinger der sannhetsgestalten var underordnet selve hensikten, og det rituelle, ved denne sosiale situasjonen; å ha det trivelig og ålreit sammen med sine jaktkolleger. Slik prat representerte også det maskuline fokuset, og dessuten et annet jaktkulturelt særtrekk, en kulturell kode som nå skal tas nærmere i betraktning.

5.2.2 Jakt – en arena i intendert kontrast til hverdagslige normer, regler og rutiner

“People go hunting for many and complex reasons, but among them (...) is the desire to get away from the normal routines and constraints of the work-a-day world” (Dizard 1994: 107). Karene fra Gruvebygda gav ved flere anledninger eksplisitt uttrykk for at det var viktig å kose seg på jakt. Både røyk, snus og litt usunn mat var ting som signaliserte betydningen av dette. Ingen av dem røykte eller snuset til hverdags, og om de ikke akkurat var noen helsefrikker, så

var de ikke upåvirket av det samfunnsmessige fokuset på helse og kosthold. Men på jakt ville Steinar ofte si: ”Det er’ kke så nøye”. Jakt var koselig, blant annet fordi det representerte noe annet enn det typisk hverdagslige. Motsetninger konstituerer betydning. Mange lar hemningene falle når de er på fest, og jakta fungerte på en liknende måte for ungdommene fra Gruvebygda. For karene selv var det samlingsstunden med bål og bacon som uttrykte selve essensen av kos.

Også ungdommene fra Østvika var opptatt av at jakt representerte noe annet, og bedre, enn det typisk hverdagslige. For Dag sin del ble dette blant annet uttrykt ved at han rettferdiggjorde røyking når det foregikk i jaktsammenheng. Her var det lov, nettopp fordi det var andre regler enn de hverdagslige som gjaldt. På jakt skulle man heller ha det ålreit enn å være sunn. Dags tradisjon for å ha med pipe og whiskytobakk ut på jakt- og fisketur var kanskje det tydeligste symbolet på at jakt skulle være koselig og representere en motpol til det typisk hverdagslige. Det gjorde sikkert godt, men det understreket også at jakta stod i klar kontrast til hverdagen, både når det gjaldt hva som ansees som legitimt og normalt. Å røyke pipe er ikke sunt, og det er heller ikke noe som signaliserer det moderne i dag. “Choosing commodities is choosing between cultures, choosing one and rejecting the others” (Douglas 1996: 83).

Karene fra Østvika snakket med beundring om de tradisjonelle aspektene ved jakta. Dette var noe av det som gjorde jakt betydningsfullt for dem. De var kritiske til en del moderne ungdomsmiljøer, og deres måter å uttrykke seg på. Innledningsvis ble det også fortalt at jakt for mange representerer noe tradisjonelt, og en måte å komme seg vekk fra hverdagens mas og kjas på. For noen blir det å dyrke tradisjonelle verdier i større skala et refleksivt valg med sikte på å distansere seg fra det moderne (Krange og Skogen 2007b). For karene fra Østvika var jakt, fiske og friluftsliv ålreit blant annet fordi det ikke omfattet så mange tekniske hjelpemidler som man omgav seg med til hverdags:

Dag: Sånn som når du kommer ut i skauen da. Det er mye bedre enn å sitte foran pc' en.

I: Ja?

Dag: Ikke sant. (...) Det er veldig vekk fra det moderne.

(...)

Halvard: Så har jeg han derre sossekompisen min.

I: Ja.

Halvard: Jørgen vettu (*til Rasmus*). Og så sier' n: " Faen, at du gidder å være her". Han er jo sånn som er avhengig av strøm og alt sånn ikke sant.

Rasmus: I-poden i øra HVER eneste gang jeg møter' n så...

Halvard: Du må gjenta hva du sier hele tida.

Rasmus: Ja.

(...)

Dag: Ja, sånn som litt sossete venner jeg har synes liksom det å være uten strøm og gå ute i skogen og sånn er helt fælt.

På jakt bestemmer man selv

Selv om en del hverdagslige normer og rutiner ble sett på fra en kritisk synsvinkel, så var likevel dette noe deltakerne, i varierende grad, tok inn over seg. Derfor var det ekstra viktig og tydelig at jakt *skulle* representerte noe annet; et fysisk og mentalt rom med et annet kulturelt rammeverk. Situasjonsdefinisjonen på jakt impliserte en forventet væremåte som på mange områder var i kontrast til hva som er legitimt og sosialt akseptabelt i andre sammenhenger. For eksempel var det slik at all prompting på hytteturen med jegerne fra Gruvebygda ikke bare markerte en kvinnefri sone. Denne oppførselen tydeliggjorde også forskjellige rolleforventninger mellom jaktverdenen og hverdagen. Hvor koselig akkurat dette var, kan jo diskuteres. Dette foregikk dessuten mest på jakthytta; som dermed fremstod som et fysisk rom der visse kulturelle former var forankret (Ehn og Löfgren 2001: 97).

”There is something about hunting that invites people to tempt fate as well as to defy social convention. (...) Being in the woods means that you are not easily scrutinized; you can do things there that you cannot get away with in town” (Dizard 1994: 107). Verdien av å slippe unna hverdagslige normer på jakt, kan medføre at man har lettere for å bryte noen regler. Jakt foregår i utmarka, og sjansen for å bli tatt for lovbrudd her er som oftest minimal. Dette gir også en frihetsfølelse der man kan føle at man virkelig er sin egen herre. Kristians tradisjon med å drikke konjakk på jakt er et eksempel. Dette gjorde godt når det var kaldt, det smakte godt, og det var koselig. Men kombinasjonen av alkohol og jakt er forbudt. Sjansen for å bli tatt var likevel så liten at det ikke ble tatt med i betraktningen. Kristian passet på seg selv. Denne tradisjonen med ”dotsup” var for øvrig noe han hadde med seg fra eldre mannlige jegere som han jaktet hare sammen med, og det viser nok en gang hvilken innflytelse disse hadde på ungdommene.

I forbindelse med alkohol på jaktarenaen kom Dag med en interessant bemerkning:

Dag: Det er sjeldent på jakt. Blander du øl og jakt, det... (...) Alkohol generelt, det må man være litt forsiktig med.

I: Ja?

Dag: EN øl det gjør ingen ting, men man skal helst ikke ha promille i det hele tatt når man skal ut og jakte da.

Det som er iøynefallende her, er hvordan Dag indirekte viste at regler generelt ble tatt litt på skjønn. Han snakket ikke om å ha promille på jakt som noe man avstår fra utelukkende fordi det er en regel, men som en anbefaling basert på sunt folkevett.

Et annet eksempel på regelbrudd, og samtidig på fedrenes innflytelse og autoritet, viste seg når fedrene til Morten og Steinar kom på besøk til hytta. Deres klarsignal til jakt utenfor terrenget veide tyngre enn reglene. I denne studien viste det seg at noen regler ble tolket etter eget forogdtbefinnende. Det var sjelden snakk om uaktsomme handlinger, men heller om å opptre innenfor etiske rammeverk som en selv fant rimelige. Man stolte på sin egen dømmekraft, og brukte sunn fornuft. Blant annet hadde Dag og broren vært på jakt og skutt vilt før de var 14 år, som er lavalderen for å være med i opplæringsøyemed. Beslutningen ble tatt av foreldrene som mente at de, som erfarne jegere, var best egnet til å bedømme når guttungene var klare for jakt.

Ungdommene anså en del jaktregler for å være fastsatt av personer uten tilstrekkelige kunnskaper om jakt. De gav uttrykk for at jegere visste best, og burde ha mest å si om hva som var hensiktsmessig i jaktsammenheng. I forbindelse med regelbrudd var jakt med blyhagl et tydelig eksempel. Karene jaktet ikke med bly fordi de ikke brydde seg om jaktetikk. De mente at selv om bly er giftig og forbudt, så veide de positive sidene ved bruk av denne formen for ammunisjon tyngst: ”Bly, det er det beste. Det er beste drepeevne. Det er det jeg legger merke til, når jeg sitter og skyter på dua for eksempel. (...) Det som jeg skadeskyter mest på. Det er stålpatron” (Dag).

Bly har større anslagskraft, og medfører mindre skadeskyting enn en del annen ammunisjon. Skadeskyting er, som Halvorsen innledningsvis fortalte, den siden ved jakt som fører til mest jaktmotstand. Selv om mange av ungdommene bevisst brøt en regel når de jaktet med bly, så vil det på dette området være riktigere å se dem som etiske jegere enn rebeller. Men skyting av hønsehauk kan vanskelig forklares på denne måten. Dette var riktignok ikke en representativ handling for miljøene i seg selv. Loven ble av enkelte tatt i egne hender. Dette

ble nok også gjort på grunn av en voldsom spenning forbundet med et slikt radikalt lovbrudd. ”The thrill of getting away with something (...) is clearly a force shaping hunter behavior afield” (Dizard 1994: 108).

Det var en utbredt oppfatning av at det var for mye hønsehauk, og at dette gikk ut over annet jaktbart fuglevilt. Når man samtidig mente at mange av de som fastslo betydningsfulle vedtak ikke selv var jegere, så var det lettere å forsvare en del regelbrudd. Utenforstående burde ikke få komme og bestemme hva som var riktig på deres arena. Det var generelt en utbredt tendens til misnøye med personer og samfunnsinstitusjoner som hadde makt til å fastsette regler og forskrifter som påvirket jakta. Denne formen for skepsis, samt holdningen om at det var jegere selv som hadde mest og riktigest kunnskap om jaktrelaterte temaer, er også observert i liknende studier (Krange og Skogen 2009: 113). Å skyte hønsehauk viste, som en symbolsk handling, et totalt fravær av respekt for *vissø* regler, og ikke minst for personene bak dem.

Ungdommene viste også misnøye med det de oppfattet som mediernes maktmisbruk og tendens til å vektlegge, og å overdrive, de negative aspektene ved jakt, og å gi jakta skylden når det oppstod problemer innen naturmiljøet der jakt kunne sies å spille en rolle. “Casting blame is one of the quotidian tests of cultural affiliation. It follows from the adversarial nature of cultural definition that each type of culture has its distinctive pattern of blaming” (Douglas 1996: 177). Deltakernes syn på mediene kan ha vært en medvirkende faktor til at de oppfattet jakta for å være i en utsatt posisjon. Dette kan ha bidratt til en sterkere oppfatning av kulturelle forskjeller mellom jegere og ikke-jegere. Krange og Skogen (2009: 106) observerer i sine studier at jegere mente de ikke hadde midlene til å bryte ned det negative bildet mediene skapte av dem. Tilsvarende oppfatninger ble notert i denne studien, og holdningen overfor mediene var gjennomgående kritisk. Det virket stort sett som om jakta, slik deltakerne uttrykte det, ofte stod i kontrast til, og representerte noe annet og bedre enn, samfunnet for øvrig.

5.2.3 Jakt – en viktig og misforstått aktivitet i dagens samfunn

En ting som kom helt tydelig frem, var at de fleste deltakerne ikke bare var litt interessert i jakt. Jakt var stort sett den klart viktigste aktiviteten de drev med. Karene var gjerne opptatt av, og hadde innsyn i, mange jaktrelaterte temaer. Dette gjaldt hovedsakelig områder innen

jakt som var av direkte betydning for deres egen jaktaktivitet. Karene fra Østvika skilte seg nok mest ut i så henseende. Ungdommenes engasjement, både på jakt og når man snakket om jakt, var lett å merke seg. Halvard og Dag fant til og med stor interesse i å diskutere ulike måter å tilberede fugl på, der sauser med både trompetsopp og traktkantarell ble nevnt. Et tegn på denne genuine jaktinteressen, som ble ekstra tydelig fordi det stod i kontrast til en av mine forforståelser, var at ingen av deltakerne viste noen utpreget interesse for våpen. Det var derimot et mye større fokus på ammunisjon; hva som var mest effektivt til jakt på ulikt vilt. Det var *jakt* med alt det innebærer som var spennende. Husk at de fleste av deltakerne hadde blandede meninger om militæret, og om man skulle tro at våpen ville være en stor inspirasjonskilde for rekruttering av jegere, så viste dette seg ikke å være tilfelle for ungdommene i denne studien.

Erfaringsnivået til deltakerne varierte, men alle var dedikerte jegere. Jakt var viktig, og det utgjorde en såpass betydelig del av livene deres at det satte sitt preg på dem også i andre sammenhenger. Selv om karene fra Gruvebygda var del av en større vennekrets, så var de samtidig sett på som "jaktgutta". Jegerne fra Østvika mente også at de merket forskjell på egen væremåte sammenliknet med venner som ikke jaktet. Jakt var for mange av deltakerne et tydelig element i deres identitet. Snorre fra ØJF hadde for eksempel en patronhylse i nøkkelknippet sitt, og som det ble vist i etnografien likte både Halvard, Rasmus og Dag å høre på country og danseband; musikksgangere de selv mente passet godt til jakta.

I tråd med stor jaktinteresse viste mange av ungdommene et bemerkelsesverdig høyt kunnskapsnivå om jakt. Siden jeg er jeger selv, var det lett å oppdage at karene ofte var i besittelse av jaktkunnskaper som strakte seg langt ut over det en lærer på jegerprøvekurset. Det tydeligste tegnet på at deltakerne kunne mye om jakt var nok at de visste *hvordan* man jaktet, altså hvordan man gikk frem i praksis. Her var det åpenbart en helt uvurderlig fordel å ha blitt sosialisert inn i jaktverdenen allerede som barn, og dette var flere av karene også klar over. Selv om ikke alle hadde vokst opp med jakt på samme måte (spesielt Rasmus og Eivind var eksempler på dette), var likevel jakta ofte situert i nær familie. Jakt var ikke noe helt fremmed som man tilfeldigvis valgte å begynne med like gjerne som noe annet. Det hadde fra før av et visst feste innen ungdommenes nære sosiale relasjoner.

Ungdommene var besluttsomme på jakt; det var stort sett en god grunn til hvorfor de gikk frem som de gjorde. Det var også kvalifiserte grunner til de meningene de hadde om jakt, og i denne forbindelsen til hvorfor de var uenige i en del av bestemmelsene som innvirket på jakta.

Dette gjaldt for eksempel i forhold til rovdyrforvaltning, eller bruk av blyhagl. Som sagt ble det ikke jaktet med bly eller skutt hønsehauk fordi man ikke brydde seg, snarere tvert i mot.

Sikkerhet på jakt var noe karene tok alvorlig. Dette var også noe som gjerne var formanet av fedre, og av andre respekterte og innflytelsesrike jegere. Men karene så også selv nytteverdien i å etterstrebe dette, naturligvis av hensyn til liv og helse, men også fordi medieomtalen jakta får ofte dreier seg om ulykker. Jakta var, slik de fleste deltakerne gav uttrykk for, allerede i en utsatt posisjon i dagens samfunn, og det var viktig å unngå ytterligere negative omtaler. Men det skal tilføyes at jeg overhørte historier der sikkerhet åpenbart ikke var det som stod mest i fokus. Dessuten var situasjonen der Steinar skøyt en orrhane også i grenseland hva sikkerhet angår. Kristian var ikke veldig langt unna skuddbanen. Dette ble tullet litt kjekt med i etterkant, noe som tydeliggjorde to ting: For det første at de var oppmerksomme på sikkerhet. Hadde de ikke kommentert skuddet ville det vært større grunn til bekymring. For det andre viste de at det som var litt farlig også var litt tøft, og dermed kom jaktas maskuline etos nok en gang til uttrykk.

Det var likevel jegerne fra Gruvebygda som tydeligst gav uttrykk for å ta sikkerhet rundt jakt alvorlig. De knakk våpen i vanskelig terreng, og kommuniserte ved plystring når de ikke så hverandre. På rådyrjakta passet Steinar på at mitt våpen ikke var ladd når jeg satt det fra meg. Morten delte også ut oransje bånd så vi var synlig for hverandre, og informerte om at vi måtte ha øynene med oss og ikke skyte støvere (jakthunder) som kunne likne rev. Ungdommene fra Østvika virket også som årvåkne og ansvarlige jegere under hele studien, uten at det var noen spesielle hendelser som tydeliggjorde dette. Mitt nærvær kan naturligvis ha hatt en forsterkende effekt på at sikkerhet og ansvar ble fokusert mer på enn normalt, og at det på denne måten var lett å notere seg. Men på en generell basis foreligger det ingen grunn til å tro noe annet enn at jegerne var ansvarlige og sikkerhetsorienterte, selv om enkelte jakthistorier lett kunne gi et annet inntrykk.

5.3 Opposisjon – en gjennomgående faktor

Som del av, og bakenfor, flere av de kulturelle mekanismene som preget ungdommenes jaktvirksomhet, så det ut til å være en gjennomtrengende spire av opposisjon. “Protest is a fundamental cultural stance” (Douglas 1996: 81). Hvem protesten var rettet mot, fremstod

riktignok ofte som mindre tydelig, og opposisjon var ikke noe jegerne nødvendigvis var veldig opptatt av eksplisitt å uttrykke. Men det var tydelig at mange av de kulturelle uttrykksformene knyttet til ungdommenes jaktvirksomhet, i høy grad fikk sine intenderte betydninger i egenskap av bevisst å stå i kontrast til det som gjerne ansees som normalt eller legitimt i samfunnet. Det var åpenbart at ungdommene opplevde jakta som viktig, og ofte misforstått i vår tid, og dessuten som noe bedre enn mye av hva det moderne samfunnet ellers kunne by på. Mange fritidssysler får sikkert sine spesifikke betydninger fordi de representerer noe annet enn hva som er vanlig. Men ungdommenes jaktvirksomhet artet seg som noe særegent i så henseende, fordi mye av meningen de så i jakta gikk ut på at de bevisst motsatte seg hverdagslige normer og forventninger. Dette var som beskrevet en kulturell kode, og det kom blant annet til uttrykk gjennom jegerens måte å uttrykke kos på når de var på jakt.

5.3.1 Kulturell motstand

Den formen for opposisjon som deltakerne uttrykte, dreide seg mest om intenderte kontrasteringer mellom jakt og mye av det de oppfattet som tidsriktige holdninger og væremåter. Jeg mener at store deler av ungdommenes fremferd og standpunkter innen jaktarenaen kan sees som *kulturell motstand*. ”Fokus på mer subtile og mindre institusjonaliserte former for makt åpner for at hverdagslige praksisformer kan tolkes som motstand” (Krange og Skogen 2007a: 237). Som sagt var ikke karene alltid helt klare på akkurat mot hvem deres protest egentlig var rettet, og hvor makten var situert. Dag snakket fra tid til annen om ”dem som satt på toppen og bestemte disse regla”, og Steinar uttrykte i noen sammenhenger misnøye med staten. Men karenes måte å opponere på dreide seg hovedsakelig om en bevisst diskreditering av samfunnstrender de opplevde som slitsomme. Jakta fungerte i denne sammenhengen som en ypperlig arena til å kunne slippe unna mye av dette.

Det kan være vanskelig å trekke opp grenser for hvilke handlinger som kan bli sett som kulturell motstand. Alt som innebærer en kontrast til legitime normer og trender er ikke nødvendigvis som motstand å regne. For at noe skal kunne regnes som kulturell motstand er det viktig at motstand er en del av den meningen som aktører selv opplever at deres handlingsformer produserer (Krange og Skogen 2007a: 237). Dessuten: Siden det er snakk om en form for motstand som er kulturell, så impliserer dette at opposisjonelle holdninger og

handlinger deles av, og utleder samme betydning for, flere individer. En referansegruppe er en nødvendig betingelse for kulturell motstand (Krange og Skogen 2009: 92). Mye av ungdommens jaktvirksomhet passer godt til beskrivelsen av kulturell motstand. En stor del av den meningen karene så i jakta var basert på at denne aktiviteten i sin helhet *skulle* representere et kulturelt rammeverk som stod i kontrast til rådende samfunnsnormer.

Den maskuliniteten som ble uttrykt var på mange måter tradisjonell og stereotyp. Det var i utstrakt grad de folkelige lags maskulinitet som kom til uttrykk (Bourdieu 1995). Frønes og Brusdal (2001: 148) hevder at det i nyere tid er flere tegn til en kulturell krise knyttet til mansrollen. Gamle mønstre fra industrisamfunnets epoke har festet seg over lengre tid som trygge og grunnleggende, og derfor er mange av de forandringene som har skjedd blant unge menn ennå ikke fanget opp i beskrivelsen av ”mannen”. Mennenes roller er i endring, og den tradisjonalistiske mannen marginaliseres (Frønes og Brusdal 2001: 149). Selv om ”den moderne mannen” kanskje ikke ennå er etablert som en meningsfull kategori, så var det i hvert fall åpenbart at karene i denne studien var bevisste på å identifisere seg med maskuline orienteringer som i all hovedsak kan knyttes til den tradisjonelle mansrollen.

Riktignok representerte karene fra Gruvebygda kanskje noe mer moderne maskulint seg i mellom. Men hovedsakelig tjente den manndommen jegerne uttrykte på jakta som et av mange kulturelle uttrykk i kontrast til det moderne samfunns legitimerede normer og forventninger. Kraftig og mye mat, åpenbar signalisering av dårlig kondis og prompting i tide og utide, var alle måter å uttrykke en uhøytidelig manndom på, som står i motsetning til et samfunn som vektlegger sunnhet, og som har en utbredt oppfatning av at luften med fordel skal holdes innabords i sosiale sammenhenger. Jakt skulle være en uformell arena. Man kan kanskje innvende at noen av disse uttrykkene ikke signaliserer noe maskulint i seg selv, og det er i og for seg sant. Ingen symboler har mening, de produserer mening med bakgrunn i kulturelle koder og kontekster. Poenget er at innen jaktverdenens maskuline etos, så bidro karenes fremferd utvilsomt til å underbygge stedets normer. ”(...) The meaning of a given social action is not given but is socially constructed” (Scott 1990: 205).

Ungdommene i denne studien orienterte ofte sin jaktvirksomhet retrospektivt: Jakt var noe tradisjonsrikt, og eldre mannlige jegere var gjerne som forbilder å regne. Sånn sett stod jakta i motsetning til andre mer tidsriktige og typiske ungdomsaktiviteter, der spillereglene ofte er fastsatt nettopp av unge, ”hippe” og ”trendy”, personer. Snowboardmiljøet er ett eksempel. Flere av deltakerne var bevisste på at jakt skulle stå i kontrast til det moderne. Karene fra

Østvika befestet for eksempel sine maskuline jegeridentiteter som en motsats til andre moderne ungdomsuttrykk som gjerne ble latterliggjort for sine forfengelige og feminine tilbøyeligheter.

Meningen med ungdommenes kulturelle uttrykk i jaktsammenheng handlet lite om et ønske om samfunnsendringer, men heller om bevisst å tydeliggjøre avstand til noen dominerende samfunnsnormer. Det handlet mye om å oppnå autonomi. Som beskrevet tidligere var et av de kulturelle kjennetegnene ved jaktmiljøene at man ville bestemme mest mulig selv. Det er ofte dette, en kamp for autonomi, kulturell motstand dreier seg om (Krange og Skogen 2007a: 237). Behovet for autonomi kom nok tydeligst til uttrykk i de situasjonene der jegerne bevisst brøt regler. Å jakte med blyhagl, å drikke konjakk på post, å jakte utenfor terrenget, og ikke minst å skyte hønsehauk, var klare brudd på fastsatte lover og regler. Men på jakt er det vanskelig for andre å kontrollere hva som foregår, og sjansen for at ungdommene ville bli tatt for de lovbruddene som ble begått var svært liten.

Kulturell motstand ser ut til å være et passende begrep til å beskrive det opposisjonelle i deltakernes fremferd på jakt. Samtidig kan det fortelle noe om hvilke bakenforliggende faktorer som lå til grunn for dette:

Bakteppet her er et maktforhold tuftet på klassestrukturen i dagens kapitalistiske samfunn, og det er nettopp en slik maktrelasjon begrepet kulturell motstand har som utgangspunkt. Det beskriver en situasjon der de som blir dominert, tar kulturelle midler i bruk for å utfordre de som dominerer. (...) Konkret kulturell motstand har (...) feste i et sosialt hierarki og forutsetter dermed en sammenheng mellom sosiale posisjoner og kulturelle former (Krange og Skogen 2007a: 238).

De opposisjonelle uttrykkene på ungdommenes jaktarena hadde et feste i den større klassekulturen som jaktaktiviteten *deres* opererte innenfor. Innledningsvis ble det påpekt at jakt ser ut til å være en særlig populær aktivitet blant menn fra arbeiderklassen, og klassekulturelle mønstre herfra er også blitt registrert i andre studier av unge jegere: "(...) What appears to be the dominant culture profile seems in harmony with some well established elements in working class culture" (Skogen 1999: 133). Den klassekulturelle konteksten var den viktigste årsaken til at mye av det som foregikk i jaktsammenheng artet seg som opposisjon, og det så generelt sett ut til at klassekulturelle orienteringer gjennomsyret store deler av ungdommenes jaktverden.

5.4 Arbeiderklassekultur – en gjennomgående kontekst

Although class relations are essentially economic relations, this does not mean that their impact can only (or even primarily) be read off through calculating instrumental pursuit of material interests. Norms and cultural patterns will indeed reflect material and social conditions and provide interpretations of them which are tenable to a given group of people (Skogen 1999: 102).

Mange av ungdommenes kulturelle uttrykk markerte en intendert kontrast til mye av det som kjennetegner dagens middelklassekultur. Kulturell motstand utgjorde en tydelig del av deres væremåter på jakt. Arbeiderklassekultur dannet et bakteppe for ungdommenes opposisjonelle holdninger og væremåter, og det var sannsynligvis også årsaken til at det ofte var uklart akkurat mot hvem, eller hvor hen, protestene deres var rettet. Det var ingen tydelig definert opposisjonell agenda blant jegerne, men heller snakk om kulturelle orienteringer som i mange tilfeller så ut til å være på (en intendert) kollisjonskurs med middelklassekulturelle orienteringer. Middelklassekultur omfatter så mangt. Blant annet er fokus på sunnhet, helse og kosthold noe som ofte knyttes til middelklassen (Krange og Skogen 2007a), og dette var noe flere av jegerne bevisst markerte en avstand til, i hvert fall på jakt. Innledningsvis ble det også påpekt at akademisk kunnskap er et av de mest fremtredende kjennetegnene som dagens middelklasse assosieres med, mens mer praktisk orientert kunnskap er betegnende for arbeiderklassen.

Vitenskap og teknologiske fremskritt er tett integrert i kapitalismens utvikling. Dette har skapt et grunnlag for middelklassens veldige ekspansjon gjennom industrikapitalismens tidsalder og bidratt til at vitenskap har fått en dominerende posisjon i forhold til folkelig praktisk kunnskap (Krange og Skogen 2007a: 232).

Middelklassens sosiale posisjon gjenspeiles i vitenskapens dominerende posisjon (Krange og Skogen 2007a: 241). Jakt *skulle* være en arena der man kunne slippe unna mye av middelklassens dominerende kulturformer. Dette var en kulturell kode. Mye av bakgrunnen til noen av regelbruddene som ble begått var, som tidligere beskrevet, at ungdommene viste liten tiltro til de personene de mente fastsatte visse regler. De var visstnok ikke jegere selv, og dermed var kunnskapen deres om jakt, og grunnlaget for å kunne utøve makt på jaktarenaen,

utilstrekkelig. Avvisning av ekspertkunnskap er ofte et viktig element til selvhevdelse og identitetskonstruksjon blant folk i sosialt underordnede posisjoner (Krange og Skogen 2007a: 231). Det var jegere som burde ha mest å si når det gjaldt påbud og forskrifter innen jakt. Dette eksemplifiserer en konflikt om hva som ansees som gyldig kunnskap, en konflikt utledet av forskjellige klassekulturelle utgangspunkt. Det var praktisk kunnskap (opparbeidet gjennom førstehånds erfaring med naturen) versus akademisk kunnskap; arbeiderklassekultur versus middelklassekultur.

Innledningsvis så vi at klassekulturelle forskjeller kommer til uttrykk i vårt forhold til naturen. Det ble påpekt at den debatten som har oppstått rundt jaktas posisjon i nyere tid, foregår på et felt der vitenskapelig kunnskap om naturen har en hegemonisk posisjon overfor praktisk kunnskap om naturen. Mange jegere føler de har lite å stille opp med i denne sammenhengen. Dyrevern- og miljøvernorganisasjoner stiller ofte spørsmålstegn ved jaktas moralske aspekter, og resultatet av dette blir i noen tilfeller en debatt som kan se ut til å ta form av en klassekonflikt. "Class and culture divide hunters from most people who think of themselves as environmentally concerned" (Dizard 1994: 129). Det kunne i tråd med dette også virke som om ungdommene mente at jakta, slik de ønsket å utøve den, var truet i dagens samfunn, og at jegere hadde lite å stille opp med. Denne oppfatningen så ut til å forsterke mye av opposisjonen mot det middelklassekulturelle.

Bildet av maktrelasjonene innen jaktverdenen er åpenbart mer nyansert enn at en dominerende middelklasse overkjører en arbeiderklasse. Som sagt: Jakt er en aktivitet som utøves innen alle sosiale lag i Norge. Poenget er hvordan ungdommene selv uttrykte sine standpunkt i denne situasjonen. Gjennom fremtoningen deres var det mye som tydet på at klassekulturelle motsetninger utgjorde mye av grunnlaget for de opposisjonelle holdningene de uttrykte. Det var helt åpenbart at de hadde mange meninger og mye å si om jaktrelaterte temaer, og at de følte at inkompetente personer stod bak en del av reglene. Jaktungdommene ytte motstand mot det de oppfattet som middelklassens hegemoni på gyldig kunnskap blant annet når de valgte å jakte med bly. Dette var det mest fremtredende lovbruddet som ble begått, og det var representativt for begge miljøene og for de fleste av deltakerne. Det var ingen av karene som tvilte på at bly var giftig, men de mente at de direkte observerbare fordelene ved å jakte med bly veide tyngre enn ulempene. Kort fortalt mente de at det ble mindre skadeskyting av å jakte med bly. Slik ble en mer human jakt opprettholdt. Dessuten verserte det beretninger om at den reelle forurensingen knyttet til blyhagl var langt lavere enn

de offisielle påstandene. I våtmarksområder var jegerne klare på at man kunne benytte seg av en annen form for ammunisjon.

Karene hadde store kunnskaper, og mange meninger, om jaktrelaterte temaer. På mange områder mente de nok at de selv visste mer enn de som definerte reglene for jaktutøvelse. De opplevde at jegere generelt (som hadde riktigst kunnskap om jakt) hadde for liten innflytelse rundt større beslutninger som ble tatt om jakta. Som ungdommer forventet de kanskje ikke å ha så stor innflytelse selv. Synet på jegeres manglende innflytelse var nok noe de hadde med seg fra fedre og andre betydningsfulle jegere: Ungdommene var altså ikke bare sosialisert til å drive med jakt, men også til å klage på øvrigheten. Forbudet mot å jakte med bly tydeliggjorde dette. Det var rundt dette betente temaet at jegernes mistillit overfor de som hadde makt til å lage regler for jaktutøvelse tydeligst kom til uttrykk. Inngruppe og utgruppe ble mer synlig, og de som bestemte over sentrale deler av jakta ble fortrinnsvis sett som utgruppe. Konflikten rundt blyforbudet kan sees som et *nøkkelsymbol* på mye av det opposisjonelle i jegernes fremtreden. Nøkkelsymboler er sentrale symboler som for et kulturelt miljø inneholder fortattede budskap om grunnleggende tenkesett og vurderinger (Ehn og Löfgren 2001: 21). At det ble forbudt å jakte med bly symboliserte på en måte at den dominerende middelklassen (som man ønsket å holde avstand til på jakt) entret deres arena og overkjørte deres egen autonomi og dømmekraft. I en del henseender var det nok slik det følte. Det er riktignok mange jegere som, uten å representere noe arbeiderklassekulturelt, er kritiske til blyforbudet og som jakter med bly. Poenget er at ungdommenes motstand mot dette inngikk i et mer omfattende mønster av klassekulturelle former. Denne motstanden artet seg dermed ofte som et av flere uttrykk i en bevisst kontrast til middelklassekultur.

Jegernes erkjennelse av egen, og andre jegeres, mangel på innflytelse innen jakt kan ha forsterket deres opposisjonelle fremtoning, noe som igjen kan ha bidratt til at enkelte regler ble brutt. Men det var stort sett gjennom ungdommenes jegeridentiteter at den kulturelle motstanden var mest fremtredende. I begge tilfeller var det klassekultur som så ut til å være den viktigste bakenforliggende faktoren for opposisjon. Av alle de kulturelle kjennetegnene og kodene så var det oppfatningen av at jakt skulle være en arena i kontrast til samfunnets legitimerede normer og regler som var den mest gjennomgripende. Denne koden kan spores i flest av jaktuttrykkene deres. På jakt bestemte man selv. Det handlet mye om autonomi, kanskje særlig fordi man i hverdagen opplevde dominerende kulturformer som var på kollisjonskurs med egne kulturelle utgangspunkt. Karene var ikke upåvirket av samfunnets

rådende normer og forventninger; ofte konstituert av middelklassekulturen. Men de gav uttrykk for at mye av dette (spesielt helse og kosthold) var slitsomt å ta hensyn til. En stor del av poenget med jakta var følgelig at denne arenaen egnet seg ypperlig til å slippe unna middelklassekultur, og til å uttrykke, og å reprodusere, arbeiderklassekultur. Dette var spesielt synlig blant karene fra Gruvebygda. Det virket noen ganger som om de jobbet aktivt for å opprettholde en arbeiderklasseidentitet, og at dette lettere lot seg realisere på jakt.

5.4.1 Kjennetegn på arbeiderklassekultur – idealtyper

Mange av de kulturelle formene som preget ungdommenes jaktvirksomhet er uttrykk som ofte ansees for å være karaktertrekk ved arbeiderklassekultur. Men dette betyr ikke nødvendigvis at ungdommenes opptredener på jakt representerte noe klassekulturelt. ”Of course, many cultural forms are not rooted in class in any obvious way, as there is no constant causal chain between class and culture” (Skogen 1999: 108). Som jeger kjente jeg meg igjen i mye av ungdommenes jaktkultur. Poenget er hvilken større kontekst jakta foregår innenfor. Husk: Symbolske uttrykk og handlinger får sin betydning på bakgrunn av kulturelle koder og kontekster. Jeg har nok et annet kulturelt utgangspunkt enn mange av deltakerne i denne studien. I motsetning til dem, så er flere av de verdiene jeg uttrykker på jakt noe som legges igjen når denne arenaen forlates. For ungdommene var mange av jaktverdiene deler av en større helhet; deler av en større klassekulturell kontekst. Det var et gjennomgående trekk at arbeiderklassekultur, både på og utenom jakta, preget deres *habitus*: ”(...) systemer av disposisjoner (...) som kjennetegner ulike klasser eller undergrupper av klasser” (Bourdieu 1995: 52). Derfor tolkes mange av de kulturelle kjennetegnene ved jaktmiljøene i sammenheng med dette. Klassekulturelle orienteringer var altså å finne igjen både på og utenom jakt, og det kunne se ut til at jakta fungerte som en egnet arena til uhindret å kunne uttrykke slike kulturelle former.

De kjennetegnene ved arbeiderklassekultur som nå presenteres, er i seg selv arbitrære symboler. Dette betyr at de isolert sett ikke har noen mening, verken på jakt, eller i andre sammenhenger. Det er nok mest hensiktsmessig å tenke på dem som idealtyper. Men i egenskap av å fremtre i en større klassekulturell kontekst, og i kombinasjon med andre idealtyper, mener jeg likevel at dette var tegn som pekte tilbake på ungdommenes

klassekulturelle utgangspunkt. Hensikten med å presentere disse idealtypene er altså å vise at arbeiderklassekultur så ut til å ha innflytelse for ungdommene både på og utenom jakt.

“A physical masculinity has been delineated as a staple element in the culture of the male working class, emphasizing strength, daring and practical knowledge and ingenuity, and encompassing a rather blatant male chauvinism” (Skogen 1999: 127). Det var en utbredt oppfatning blant deltakerne av at jakt var, og *skulle* være, noe mandig. Dette kom til uttrykk på mange forskjellige måter, og det gjorde seg til og med tydelig i noen av deltakernes forhold til mat og drikke. Situasjoner som innbar fare og dristighet konnoterte også noe tøft. Steinar sitt skudd i nærheten av Kristian, og særlig historien der Dag trakk av et skudd rett ved hodet til Leif, vitnet om dette. Jakt var en arena der maskulinitet aktivt ble uttrykt.

Men ungdommene signaliserte ikke bare en hang til maskuline orienteringer på jakt. Dette var et element som inngikk i den større klassekulturelle konteksten som jaktvirksomhetene deres opererte innenfor. Den røffe og fysiske væremåten til karene fra Gruvebygda var for eksempel ikke bare forbeholdt jaktarenaen; det var en del av deres generelle gruppeidentitet. På bowling og bytur, var Steinar litt utfordrende overfor Eivind, som dermed responderte med trusler om at Steinar ville få seg ”en på nebbet” om han ikke roet seg litt ned. Som jaktpratens vitnet om, kom det også denne kvelden frem at det så ut til å oppfattes som tøft å drikke mye alkohol. Steinar var nemlig frempå og mobbet Kristian for at han sikkert ikke tålte mer øl. Kristian refererte nok en gang til ”murermagasinet” og at murere tålte masse, og dermed kom også yrkesstoltheten enda en gang til syne.

Å skulle fremstå som litt røslig og sterk ble også tydeliggjort denne kvelden. Steinar slo ved en anledning armene sine rundt meg, og skulle av en eller annen grunn bære meg av gårde et lite stykke. Dette gjorde han også med noen av de andre karene. I den situasjonen der det så ut til å bli opptakt til tumulter med den albanske ungdomsgjengen, var det overraskende å se hvor rolige karene fra Gruvebygda var. De virket ikke redde eller pysete, og trakk seg ikke unna situasjonen. Etter denne hendelsen var det forbausende at ingen av dem snakket noe særlig om det som hadde skjedd. De virket lite oppskaket, og det kunne nok vitne om at det ikke var første gangen de hadde vært i slike situasjoner. Jeg derimot, hadde ganske høy puls. At jeg denne kvelden aldri var hundre prosent komfortabel kan vitne om forskjellige klassekulturelle utgangspunkt, men selvfølgelig også om forskjellige livsfaser mellom meg og deltakerne.

Karene fra Østvika ble aldri observert i slike situasjoner. Men at de var opptatt av å identifisere seg med maskuline karakteristikk utenom jakta kom likevel til uttrykk gjennom deres identiteter. Intendert kontrastering mellom dem selv og andre moderne ungdomstrender både på og utenom jakt vitnet om dette. Det kunne også vise seg i samtaler der yrkes stolthet stod sentralt:

Dag: Ja, heismontøra. Jeg har en kompis som var utplassert i to uker.

I: Ja.

Dag: Dem brukte hvite silkehansker, det er faen ikke kødd en gang ass!

(Latter)

(...)

Rasmus: Veit du hvorfor det? Det er for ikke å skade skinnet. Dem er så sterke i henda. Trenger beskyttelse.

Dag: Det er så mye tunge løft mener du? *(sarkastisk)*

Foruten at karene naturligvis var svært interessert i jakt, var også dette en arena som viste seg å være godt egnet til å uttrykke den formen for maskulinitet som de var opptatt av. Maskuliniteten som ble dyrket fikk ofte sin betydning i egenskap av å stå i intendert kontrast til beskrivelser som gjerne ble forbundet med finere middelklassekultur. Slik ble også det klassekulturelle lett synlig: Et sentralt trekk ved arbeiderklassekultur er nemlig distanse til det formelle, og ungdommens jaktmiljøer var grunnleggende uformelle. Det er også her, i den uformelle sonen, at den kulturelle motstanden hører hjemme (Krange og Skogen 2009: 114).

At jaktverdenen skulle være uformell ble nok særlig godt tydeliggjort gjennom all prompting til karene fra Gruvebygda, men kunne også merkes blant annet i hvordan flere av deltakerne snakket. Dag sa for eksempel ikke fugl, men ”fævvel” med tjukk L. Dette var ikke knyttet til noen utpreget dialekt i Østvika, men tydeliggjorde nok heller Dags intensjon om å markere en distanse til finere, middelklassekulturelle, måter å uttrykke seg på. Liknende tendenser er notert også i andre studier med fokus på klassekultur (Skogen 1999: 124).

Ungdommens tilbøyelighet til å fremstå som uformelle kunne også merkes i sammenhenger utenom jakta. Alle karene fra Østvika gikk fortrinnsvis i joggebukse eller arbeidsbukse til daglig. De var også veldig kritisk til å gå i olabukse; dette var upraktisk og ubehagelig.

Halvard: Fy faen, verste jeg veit er når du går i olabukser.

(...)

Rasmus: Det går jeg i en gang i året.

Dag: Det er ubehagelig.

Kristian gikk også i joggebukse på pizzarestauranten der intervjuet med Gruvebygda ble gjennomført. På bowlingen, og den påfølgende byturen med karene herfra, var det lett å merke at de ikke fremstod som noen jålebukker, selv om de hadde kledd seg for anledningen. Også på denne arenaen var det tendenser til at luft i magen skulle sendes ut bakveien, og deles med gjengen. Selv om det nok er vanlig å slippe seg løs når man drikker alkohol, så var det påfallende hvor grunnleggende uformell deres opptreden var denne kvelden. Urinering i søppelbøtter, til og med foran inngangen til jernbanestasjonen, var ett av mange eksempler på dette.

På mange områder virket det som om ungdommene hadde mye til felles med det Bourdieu omtaler som ”folkelige klasser”. Disse er langt på vei situert innen arbeiderklassen. Her vektlegges ”en pragmatisk og funksjonalistisk ”estetikk”, hvor formeksperimenter og all slags kunst for kunstens egen skyld avvises som noe grunnløst og bortkastet” (Bourdieu 1995: 191). Dette kunne merkes i deltakerne fra Østvika sitt forhold til klær:

Halvard: Altså, jeg bare slenger på meg de fillene jeg ser jeg har i skapet som jeg kan bruke.

Dag: Jeg tar på meg det som ligger ytterst og lengst fram i skapet.

Rasmus: Ja. (*ler*)

Folkelige lag tenderer til å forbinde estetisk omtanke, med hensyn til kultur, språk og klær, både med feminine og borgerlige karakteristikk. Dette fremstår som ”tegn på en dobbel fornektelse av manndom” (Bourdieu 1995: 198). ”(...) Arbeiderklassens tilslutning til manndomsverdier (...) er en av deres mest autonome former for å bekrefte seg selv som klasse” (Bourdieu 1995: 201). At ungdommene var preget av maskuline orienteringer har blitt fylldig beskrevet, og det var ofte middelklassekulturelle former som fungerte som motpoler til konstitueringen av de maskuline verdiene.

Folkelige lag er også ”representert gjennom sanger som er helt uten kunstneriske ambisjoner” (Bourdieu 1995: 60). Spesielt karene fra Østvika sin hang til å høre på ”køntri og dånsebænd” (musikksjangere de mente passet godt inn i jakta) kan vitne om liknende tendenser. Tidligere

ble det også vist at både Steinar og Dag gav uttrykk for at jaktkort og jaktbekledning skulle ”væra verdt penga”. Akkurat denne holdningen er også betegnende for de folkelige klassene (Bourdieu 1995: 191).

Rasisme og skepsis overfor fremmedkulturelle har vist seg å være mest fremtredende blant arbeiderklasseungdom, særlig blant gutter (Pedersen 1996). Det var tendenser til fremmedfiendtlighet hos karene fra Gruvebygda, men dette var klart mest iøynefallende blant ungdommene fra Østvika. Dag hadde et noe mer nyansert syn på personer med minoritetsbakgrunn enn Halvard og Rasmus, men i utgangspunktet var dette et område som karene herfra hadde sterke og kritiske holdninger til. Disse synspunktene kom tydelig frem når de snakket om innvandring som et politisk tema. I etnografien så vi at jeg spurte karene herfra om noen politiske temaer, henholdsvis om innvandring, kriminalitet, alkohol, tobakk og miljøvern. Det er verdt å merke seg at miljøvern var det eneste temaet som karene ikke viet oppmerksomhet til i det hele tatt. Miljøvern er i all hovedsak et interesseområde blant personer fra middelklassen. At dette ble helt oversett av deltakerne fra Østvika kan vitne om at det var andre kulturelle innflytelser som dominerte hos dem.

Her må det for øvrig påpekes at det tross alt er ungdom jeg har studert. Karene interesserte seg naturligvis for temaer som hadde betydning for dem i den livssituasjonen de befant seg i. Selvfølgelig var mye av opptredenene deres også resultater av den livsfasen de befant seg i, og alt kan ikke forklares ut i fra klassekultur alene. Jeg kan vanskelig tenke meg at karene fra Gruvebygda er like opptatt av å signalisere sine uformelle orienteringer gjennom like mye prompting når de er godt voksne. Samtidig tror jeg ikke Dag fortsetter å skyte med hagle rett ved siden av hodet til kameratene sine når han er blitt litt eldre.

Ungdommene gav uttrykk for at trim for trimmens skyld ikke var noe for folk som dem. Blant karene fra Østvika var innstillingen at jakt, fiske og en time gym i uka var nok. Helse og kosthold brydde man seg etter sigende lite om. “Klasseforskjeller i livsstilsrelatert helse ser ut til å forekomme overalt” (Krange og Skogen 2007a: 230). Riktignok hadde Kristian og Morten tidligere drevet aktivt med styrketrening, men dette kan nok heller sees som et uttrykk for deres hang til maskuline orienteringer, der vektlegging av styrke er en egenskap som står sentralt. Men som vi har sett var ikke helse og kosthold noe som ble helt oversett i hverdagslige sammenhenger: ”Denne var det mye kallerier i ass (*om kaka*)” (Steinar). Dermed var det ekstra viktig at jakta fungerte som en arena der man *skulle* slippe unna slitsomme

middelklassekulturelle normer. Steinar uttrykte denne holdningen også i forhold til fiske der det gjaldt å være ”minst mulig aktiv”.

Dag snakket ofte kritisk om ”dem som satt på toppen og bestemte disse regla”, og Steinar refererte noen ganger til staten i negative ordelag. Karene så i sin helhet ut til å være kritiske overfor mye av det som forbindes med middelklassekultur, og statsinstitusjonen spiller en viktig rolle i denne forbindelsen. Staten bidrar ofte til å fremme, og å legitimere, kulturelle former som først og fremst assosieres med middelklassen (Skogen 1999: 89).

Det ble uttrykt en sterk skepsis til den akademiske skolekulturen (og skole i seg selv) hos en del av ungdommene, særlig blant deltakerne fra Østvika. Å være imot skolegang er noe som arbeiderklasseungdom er overrepresentert i (Skogen 1999: 205). Den kritiske holdningen overfor dette er dermed også i tråd med den generelle distanseringen til middelklassekulturen der akademisk kunnskap er et av de mest sentrale kjennetegnene. “Willis (1977, 1979) points to the informal group as the principal social unit where working class cultural forms are rooted, and draws a line from the shop floor to the anti-school peer groups” (Skogen 1999: 192-3).

I sammenheng med en tendens til anti-skole holdninger blant noen av deltakerne kunne det, på liknende vis med det Willis har beskrevet, se ut til at de dro på en del klassekulturelle former i jaktsammenheng som de hadde med seg fra sine yrkesfaglige studier eller jobber. Et av de første tegnene på at klassekulturelle verdier kunne se ut til å ha en grunnleggende rolle innen jaktmiljøene, var nemlig at nesten samtlige av deltakerne gikk i lære eller hadde yrkesfaglige jobber. Bourdieu (1995: 57) påpeker at det er et nært samspill mellom kulturelle virksomheter og den utdanningskapitalen man har. Dessuten: ”Det var Gramsci som et sted sa at arbeideren har en tendens til å overføre sine disposisjoner fra arbeidslivet til alle områder” (Bourdieu 1995: 202). Det var slående å se at mange av de kulturelle mekanismene som fungerte innen ungdommenes jaktverden også er kjennetegnet som arbeiderklassekulturelle uttrykk, og denne sammenhengen var neppe tilfeldig.

”[I kulturer] der hvor oppøvingen av guttenes kroppskontroll og utviklingen av manuelle ferdigheter begynner tidlig og blir assosiert med tilegnelsen av maskuline ferdigheter, blir faren og bestefarens rolle uhyre viktig (....)” (Mead 1971: 85). At fedre hadde en viktig rolle, særlig i karene fra Gruvebygda sitt liv, var tydelig. Dette var fremtredende på jakt, men det virket også til å være av stor betydning i andre sammenhenger, for eksempel i forhold til valg

av utdanning. Dette så ut å gjelde for samtlige av deltakerne; nesten alle hadde fedre som holdt yrkesfaglige jobber. Det var tydelige tegn til sosial reproduksjon, og det er særlig i denne forbindelsen jeg mener det klassekulturelle var mest åpenbart. Selv om noen mener at dagens samfunn kan karakteriseres ved at vi stadig blir mer individuelle og frie i våre valg (Beck og Beck-Gernsheim 2008), så viser studier at det fortsatt er en sterk sammenheng mellom valg av utdanning og sosial bakgrunn (Nordli Hansen og Mastekaasa 2005). Gjennom ungdommenes sosiale bakgrunn ble de påvirket av arbeiderklassekultur, og dette var blant annet synlig i deres valg av utdanning, og i deres måte å utøve jakt på.

6 Konklusjon

Jakt blir ofte sett på som noe tradisjonelt og, i forbindelse med dette, en måte å kople av fra det moderne liv på. I Norge er det stadig flere kvinner som jakter, men jakt fortsetter å være en tydelig mannsdominert aktivitet. Jakt signaliserer på mange måter noe maskulint. Selv om man finner jegere innen alle samfunnslag, så ser jakt ut til å være en særlig populær aktivitet blant menn fra arbeiderklassen. "Hunters are overwhelmingly male and are disproportionately drawn from small town yeomanry – men who work with their hands or who service those who do" (Dizard 1994: 110). Disse kjennetegnene ved jakt er noe som også har kommet til syne blant deltakerne i denne studien.

I nyere tid har blant annet oppblomstringen av miljø- og dyrevernorganisasjoner, i tråd med middelklassens ekspansjon i kapitalismens tidsalder, medført at jakta har kommet i et kritisk søkelys. Jakt innebærer våpen som er ment til å ta livet av dyr, og i noen tilfeller ser det ut til at dette bildet passer dårlig med vår tids dominerende normer. Mange jegere opplever i denne sammenhengen at jakta er i en utsatt posisjon.

I dagens samfunn foregår mye av debatten rundt jakt på en arena der vitenskapelig kunnskap om naturen har en hegemonisk posisjon overfor praktisk kunnskap om naturen. Akademisk kunnskap er et av middelklassens fremste kjennetegn, mens mer praktisk orientert kunnskap ofte knyttes til arbeiderklassen. Når denne debatten likner en konflikt mellom sosiale klasser, er det naturligvis av betydning at jakt er en særlig populær aktivitet blant menn i arbeiderklassen, men en nesten viktigere faktor er at jaktmotstandere i all hovedsak er fra middelklassen. Middelklassens dominerende kunnskapsformer er noe en del jegere opplever som ekskluderende i forhold til deres mulighet til å kunne bestemme over egen jaktvirksomhet. Som vi har sett kan denne situasjonen bidra til kulturell motstand i større skala, der samfunnets dominerende normer og uttrykksformer representerer referansepunkter for opposisjonell fremferd. I denne studien fungerte middelklassekulturen langt på vei som en motpol som jegerne orienterte jaktas kulturelle betydninger opp imot.

Jakt er en virksomhet som ofte knytter til seg noen særegne kulturelle elementer. Gjennom deltakende observasjon, i form av jaktturet og ungdomsmøter, og gruppeintervjuer har to ungdomsmiljøer som driver med jakt vært under lupen. Det viktigste fokuset har vært å kartlegge gruppens mest fremtredende kulturelle aspekter. Grunnen til at deltakende

observasjon er en egnet metode til å studere kulturer er nettopp at "(...) du deltar i samhandling med de menneskene hvis uttrykk du vil fortolke" (Fangen 2008: 175). I den perioden som datainnsamlingen foregikk viste det seg også at denne metoden kunne være utfordrende. Deltakende observasjon krever ikke bare mye av forskeren. Man er også avhengig av en innsats fra deltakerens side, uten å kunne tilby dem mye igjen for deres medgjørighet.

Ungdommene fra Gruvebygda var en mer sammensveiset vennegjeng enn sine kolleger fra Østvika, og det var også i Gruvebygda jeg måtte nedlegge mest arbeid for å få etablert den nødvendige tilliten som medførte innpass. Jeg har hatt en stor fordel i denne studien. Jeg var en ung mann, ikke mye eldre enn mine informanter, og jeg fikk innpass i miljøene etter relativt kort tid. Et potensielt problem i denne forbindelsen, noe som har vært gjenstand for mange refleksjoner, er om jeg har fått for mye tillit; om deltakerne har latt meg få innblikk i områder av deres verden som de helst ville holdt for seg selv. Det var i mange sammenhenger lett å glemme at jeg var sammen med disse karene først og fremst i egenskap av å være forsker. Gjennom et sterkt fokus på å opprettholde deltakernes og foreningenes anonymitet mener jeg at tilliten deres ikke er blitt misbrukt.

Det som har kommet frem om ungdommenes jaktverden kan ikke frigjøres fra at dette er en subjektiv gjengivelse, og tolkning, av virkeligheten. Jeg har også påvirket feltet i form av hvem jeg er. En annen forsker ville garantert endt opp med et annerledes datamateriale. Mitt kulturorienterte fokus har medført at jeg har fått mye relevant data til mitt formål. Teoretiske perspektiver genererer visse typer kunnskap, men de utelukker naturligvis også andre former for informasjon. Slik vil det alltid være, og derfor er det viktig å tydeliggjøre ens eget teoretiske ståsted.

Målet med analysen har vært å kartlegge de mest fremtredende kulturelle trekkene ved ungdommenes jaktvirksomhet, og å finne ut hvilke bakenforliggende faktorer som har hatt innflytelse. Kulturforståelsen som ligger til grunn for analysen har et sterkt fokus på symbolers betydning innen grupperes meningsproduksjon, samt på den sentrale rollen kulturelle koder og kontekster spiller i slike sammenhenger. Vi har blant annet vært vitne til at ulike kulturelle koder og kontekster har fremhevet symbolske uttrykks arbitraritet: Trangen til å lette på trykket hos karene fra Gruvebygda markerte både et mannlig samhold og det understreket normen om uformalitet på jakt. Dermed pekte det også tilbake på den intenderte kontrasteringen til mer hverdagslige (og middelklassekulturelle) rolleforventninger.

Det er særlig tre kulturelle koder jeg mener å ha identifisert i ungdommenes jaktvirksomhet. Disse dreide seg om at jakt var noe mandig, at jakt stod i kontrast til det typisk hverdagslige, samt at deltakerne oppfattet jakt som en viktig, og i vår tid ofte misforstått, aktivitet. Disse kodene dannet også grunnlaget for andre kulturelle særtrekk. Det er viktig å påpeke at kodene i varierende grad gjorde seg gjeldende fra person til person, og fra miljø til miljø. De fløt ofte mer eller mindre i hverandre, men var likevel såpass distinkte at det har vært hensiktsmessig å behandle dem hver for seg. Det er altså disse kodene, i kombinasjon med sentrale kontekster, som ligger bak mye av betydningen ungdommenes symbolske uttrykk produserte.

Det var åpenbart at fedre, og eldre mannlige jegere, hadde stor innflytelse på ungdommene. I tråd med dette gav karene tydelig uttrykk for at jakt var, og *skulle* være, noe mandig. Dette kunne merkes i selve væremåtene på jakta, men det ble også reflektert i selve jaktpraten; der man fortrinnsvis snakket om tøffe ting.

Opposisjon og arbeiderklassekultur (som opposisjonen ofte hadde et feste i) er de viktigste underliggende drivkreftene jeg har tolket som formgivende for ungdommenes kulturelle uttrykk. Det var tydelig at jakta *skulle* være en arena i tilsiktet kontrast til middelklassekulturelle orienteringer. Dette kom blant annet til uttrykk gjennom karenes fokus på å kose seg på jakt; noe som ofte var synonymt med en legitimering av helserelevant atferd som i andre sammenhenger blir negativt bedømt. På jakt skulle man tillate seg litt usunne vaner. Denne kulturelle koden impliserte også en oppfatning av at man på jakt skulle bestemme selv. Dermed ble også noen regler tolket etter eget forgodtbefinnende.

De reglene som ble brutt handlet mye om en diskreditering av lover man ofte mente var fastsatt av inkompetente personer. De var visstnok ikke jegere, og det var jegere som burde ha mest å si innen jaktrelaterte områder. At karene valgte å jakte med bly handlet ikke om en prinsipiell forakt for regler eller etikk, men heller om at de stolte mer på egen dømmekraft enn på ignoranter som tilsynelatende satt og bestemte over deler av jakta. Karene mente at selv om bly er giftig og forbudt, så veide de positive sidene ved bruk av denne formen for ammunisjon tyngst. Bly medførte mindre skadeskyting, og bidro dermed til en mer human jakt.

Det var tydelig at karene hadde en brennende jaktinteresse, og at de oppfattet at jakta ble misforstått i vår tid. I tråd med denne interessen hadde de store kunnskaper om jakt, kunnskaper som strakte seg langt ut over pensum til jegerprøven, og som ofte var lærdom

videreformidlet av fedre eller andre betydningsfulle jegere. Det var følgelig inngående kunnskap om jakt som lå bak meningene de hadde; meninger som på en del områder var motstridende noen av vedtakene som påvirket jakta.

Diskrediteringen av visse regler var basert på stor kjennskap til naturen, men dette var i all hovedsak erfaringsbasert lærdom. Akademisk kunnskap ser ut til å ha størst gjennomslagskraft når regler for jaktutøvelse skal fastsettes, og denne kunnskapsformen er mest utbredt blant middelklassen. Dermed var regelbruddene som ble begått ikke bare et resultat av uenigheter om hva som var riktig i forhold til jakt. Det dreide seg også om en trang til å markere avstand til personer og institusjoner man mente stod bak disse reglene. De som fastsatte visse regler representerte nemlig samfunnsmessige impulser som konnoterte middelklassekultur.

Følelsen av at deres egen jaktvirksomhet ble påvirket av uvitende ikke-jegere bidro til opposisjonell framferd, og et ønske om å oppnå autonomi. Dette kom tydeligst til uttrykk gjennom regelbrudd, men ungdommene uttrykte oftest opposisjon, og kulturell motstand, gjennom sine jegeridentiteter. Arbeiderklassekultur så ut til å være utgangspunktet for den kulturelle motstanden. Et resultat av dette var at de opposisjonelle uttrykksformene ofte stod i en intendert kontrast til middelklassekulturen, og at denne kulturelle motstanden dermed bidro til å synliggjøre det klassekulturelle ved ungdommenes fremferd.

Jaktmiljøenes kulturelle uttrykksformer liknet ofte sentrale trekk ved arbeiderklassekultur. Men slike symbolske uttrykk betyr i seg selv lite. Jeg kjente meg igjen i mye av det som foregikk på jakt. Et sentralt poeng i denne studien er at mange av ungdommenes uttrykksformer på jaktarenaen hadde et feste i en større klassekulturell kontekst. Jakta så ut til å fungere som et fristed, der de kunne dyrke kulturelle former som i hverdagen var under press. Selv om karene var tydelig kritiske til en del av dagens dominerende kulturelle impulser, så var de ikke upåvirket av dette. Dermed ble det ekstra viktig at jakta skulle være en arena de hadde for seg selv, og hvor de uhindret kunne leve ut sine klassekulturelle orienteringer.

Klassekultur var i utgangspunktet ikke et sentralt fokus i dette prosjektet, men under feltarbeidets gang vokste det frem som noe jeg mener var av stor betydning. Karenes identiteter bar i sin helhet preg av arbeiderklassekultur. I mange sammenhenger kunne det lett registreres et fokus på en røff og fysisk orientert maskulinitet. Dessuten var deres væremåter

stort sett grunnleggende uformelle, noe som enkelte ganger virket litt påtatt. De politiske meningene til karene fra Østvika vitnet også om andre kulturelle utgangspunkt enn middelklasse.

At nesten samtlige av deltakerne gikk i lære, eller hadde yrkesfaglige jobber, var kanskje det tydeligste tegnet på den klassekulturelle innflytelsen. Det var åpenbare tegn til en anti-skoleholdning blant deltakerne, særlig hos ungdommene fra Østvika. Denne karakteristikken knyttet ofte til arbeiderklassekultur, og den tydeliggjør en distansering fra den akademisk orienterte middelklassekulturen. Både jakt som lidenskap og valg av yrkesfaglig utdanning vitnet om sosial reproduksjon, der fedre spilte en særlig viktig rolle. At karene så ut til å orientere sin jaktvirksomhet, og sine identitetskonstruksjoner, retrospektivt kan sees i forbindelse med dette. Fedre og eldre mannlige jegere liknet det Gramsci kaller ”organisk intellektuelle”: Personer som har avgjørende betydning for miljøers verdiorienteringer og konsensus (Lewis 2002: 98).

Spørsmålet som har meldt seg i løpet av dette prosjektet er ikke *om* jakt appellerer til ungdom med utgangspunkt i en arbeiderklassekultur, men *hvorfor*? På mange måter er jakt et håndverk. Det er først og fremst gjennom tålmodighet og opparbeidelse av erfaring at man blir en god jeger. Teori er viktig for å kunne komme i gang med jakt på en lovlig måte, men for å bli en dyktig jeger er det i all hovedsak praktisk lærdom opparbeidet gjennom direkte interaksjon med naturen, og erfaringer videreformidlet av betydningsfulle andre jegere, som har vist seg å være viktigst. Dette er kunnskapsformer som står sentralt innen arbeiderklassen.

I denne forbindelsen har jakt vist seg som en arena hvor uttrykksformer ofte forbundet med arbeiderklassen ser ut til å passe godt inn. Men grunnen til at jakt har noe med arbeiderklassekultur å gjøre i denne studien, handler ikke bare om hva som isolert sett framtrø på jakta. Selv om mye av det som foregikk her kunne likne på klassekultur, må dette tolkes med bakgrunn i den større konteksten som jaktvirksomhetene var en del av. Symbolske uttrykk har ikke i seg selv noen mening, de produserer mening med utgangspunkt i kulturelle koder og kontekster. Ungdommenes jaktvirksomhet var del av en gjennomgående klassekulturell kontekst. I et samfunn der middelklassekulturelle uttrykksformer har en dominerende posisjon, og representerer normer og forventninger som ungdommene opplevde som slitsomme, var det viktig for dem at de hadde jakta for seg selv. Jakt var en arena der de oppnådde autonomi, og hvor de uhindret kunne, og *skulle*, følge egne kulturelle mønstre.

Litteraturliste

Bauman, Zygmunt & Tim May (2004), *Å tenke sosiologisk*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Beck, Ulrich og Elisabeth Beck-Gernsheim (2008), "A Life of One's Own in a Runaway World". I: SOS4011 *Teoretiske perspektiver I kulturstudier*. (25-34). Oslo: Unipub AS.

Blakar, Rolv Mikkel (1996), *Språk er makt*. 6. Utgave. Oslo: Pax Forlag A/S.

Bourdieu, Pierre (1995), *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Bourdieu, Pierre (2008), "Habitus og livsstilenes rom". I: SOS4011 *Teoretiske perspektiver i kulturstudier*. (319-358). Oslo: Unipub AS.

Cahoone, Lawrence (2009), "Hunting as Moral Good". *Environmental values*, nr 18: 67-89.

Charrière, Henri (2007), *Papillon*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS.

Dizard, Jan. E. (1994): *Going Wild. Hunting, Animal rights, and the Contested Meaning of Nature*. (95-130). Amherst: University of Massachusetts Press.

Douglas, Mary (1996), *Thought Styles – Critical Essays on Good Taste*. London: SAGE Publications.

Dunk, Thomas (2002), "Hunting and the Politics of Identity in Ontario". CNS, nr 13: 36-66.

Ehn, Billy og Orvar Löfgren (2001), *Kulturanalyser*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Fangen, Katrine (2008), *Deltakende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.

Frønes, Ivar (1987). *Jevnaldermiljø, Sosialisering og Lokalsamfunn*. Oslo: Institutt for Sosialforskning.

Frønes, Ivar & Ragnhild Brusdal (2001), *På sporet av den nye tid – kulturelle varsler for en nær fremtid*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Goffman, Erving (1992), *Vårt rollespill til daglig*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Gripsrud, Jostein (2002), *Mediekultur. Mediesamfunn*. 2. Utgave. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Halvorsen, Tor S. (1998), *Bedre Jakt*. 2. Utgave. Oslo: Bokklubben Villmarksliv.

Hell, Bertrand (1996), "Enraged Hunters. The domain of the wild in north-western Europe". I: Philippe Descola og Gísli Pálsson (red.) *Nature and Society: Anthropological Perspectives*. (205-17). London: Routledge.

Johansson, Ella (2000): "Skogslöpare och vedbodsstökare". I Kaldal, Ingar, Ella Johansson, Bo Fritzbøger og Hanna Snellman (red.) *Skogsliv, kulturella processer i nordiska skogsbygder*. (37-62). Falun: Historiska Media.

- Krange, Olve og Ketil Skogen (2007a), "Kodebok for den intellektuelle middelklassen".
Nytt Norsk Tidsskrift 2007 (3): 227-242.
- Krange, Olve og Ketil Skogen (2007b), "Reflexive Tradition: Young working-class hunters between wolves and modernity". I: *Young, Nordic Journal of Youth research* 2007:15. (215-233). SAGE Publications.
- Krange, Olve og Ketil Skogen (2003), "Skudd I løse lufta? Unge jegere og Rovdyrpolitikken". I: Fredrik Engelstad og Guro Ødegård (red.) *Ungdom, makt og mening*. (215-233). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Krange, Olve og Ketil Skogen (2009), "The Hammertown Mechanism: Cultural resistance and political marginalization". I: SOS4006 *Kulturell motstand – trassens sosiologi*. (83-119). Oslo: Unipub AS.
- Lewis, Jeff (2002), *Cultural Studies – The Basics*. London: SAGE Publications.
- Marvin, Garry (2006), "Wild Killing: Contesting the Animal in Hunting". I: *Killing Animals. The Animal Studies Group*. (10-29). Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- Mead, Margaret (1971), *Broen over generasjonskløften*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nordli Hansen, Marianne og Arne Mastekaasa (2005), "Utdanning, ulikhet og forandring". I: Frønes, Ivar og Lise Kjølsvold (red.) *Det norske samfunn*. (69-98). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Pedersen, Willy (1996), "Working class Boys at the Margins: Ethnic Prejudice, Cultural Capital and Gender". *Acta Sociologica*, 39, 257-79.

Scott, James C. (1990), *Domination and the Arts of Resistance: Hidden Transcripts*. New Haven and London: Yale University Press.

Silverman, David (2008), *Doing Qualitative Research*. 2. Utgave. London: SAGE Publications.

Skogen, Ketil (1998), *Cultures and Natures – Cultural Patterns, Environmental Orientations and Outdoor Recreation Practices among Norwegian Youth*. Oslo: NOVA.

Skogen, Ketil (2001), “Friluftsliv som seismograf for sosial endring: Jegere og snowboardere i det senmoderne”. I: Heggen; Kåre, Myklebust; Jon Olav og Tormod Øia (red.) *Ungdom – I spenninga mellom det lokale og det globale*. (56-67). Oslo: Det Norske Samlaget.

Webreferanser:

URL: <http://www.ssb.no/emner/10/04/10/jeja/> (Lesedato: 8.8.2010)

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord: 37456

Vedlegg 1 – Intervjuguide

BAKGRUNN

Hvem er gutta?

Alder

Arbeid og utdanning

Kunne dere like gjerne ha valgt allmennfaglig utdanning? Var det et seriøst alternativ?
Hvilke grunner for valg?

Familie: Yrker, jegere?

Hvor er de fra?

Hvordan ser de på seg og fremtiden?

JAKT

Rekruttering

Hvordan/når begynte de å jakte?

Føler gutta at det var naturlig å velge jakt som fritidsaktivitet eller kunne de godt endt opp med en annen hobby?

Jakt knyttet til tid og ressurser

Hvordan går det med rekrutteringen av ungdom?

Hvem begynner å jakte og hvem begynner ikke å jakte?

Som jegere, føler de seg noen ganger som arvtakere av en gammel tradisjon som de viderefører?

Jakt - en del av lokalkulturen og tilhørighet?

Har dere noen forbilder i forhold til jakt? Monsen etc

Gruppa

Bakgrunn: Hvordan/når ble de en "gruppe"?

Flere dere pleier å jakte med?

Teamfølelse på jakt?

Intern konkurranse?

Sikkerhetsfokus etter boka eller tar det litt på skjønn?

Rivalisering med andre typer jegere eller fremmede jegere fra andre plasser?
Hemmeligholdelse og lignende?

Produkter og andre elementer i forhold til jakt – noe som er spesielt viktig?

Klær

Våpen

Ammunisjon

Bly (hvilke grunner har du for å jakte med bly?)

Annet tilbehør

Bikkjer

Priser

Eiendomsrett og jaktrett – burde det være lettere tilgjengelig for folk flest å få tilgang til å jakte?

Kommersialisering – ønsker dere at jakta skal bli en større mer populær aktivitet som det norske folk driver med?

Føler de at de sitter på lokalkunnskap som blir overkjørt av maktinnehaverne? Folkelig versus vitenskapelig kunnskap

Type vilt

Hva jaktes og hvor

Ulik status?

Trofeer?

Ritualer og sosialt samvær

For første vilt skutt?

Første/siste dag av jaktseasonen

Overtro? Hva bringer lykke/ulykke

Etikk – noe spesielt som er forbudt eller noe spesielt som forventes av en på jakt?

Noe spesielt som pleier å være med på jakt?

Snus

Røyk

Mat

Drikke

En knert

Kjønn

Typisk maskulin aktivitet?

Syn på jenter i forhold til jakt

Viktig å ha noe som er forbeholdt gutta eller?

JAKTAS BETYDNING I ANDRE RELASJONER

Hva er spesielt med jakt i forhold til andre aktiviteter?

Jaktas rolle og innflytelse i andre hverdagslige situasjoner

Jakt kontra tur i marka og friluftsliv for øvrig, ta bilder og lignende: Like givende?

Tenker dere noen ganger over at dere liksom ved å være jegere også viser at dere tar litt avstand fra mye av det som er typisk moderne?

SAMFUNSSYN

Militæret: Vært/skal? Meninger rundt dette

Noe som er spesielt bra eller dårlig ved dagens samfunn?

Miljøvern

Alkohol, røyk og snus politikk

Innvandring

Kriminalitet

FRITID (LITT ALTOMFATTENDE)

Andre aktiviteter enn jakt?

Hva slags aktiviteter velger dere bevisst bort?

Noen andre typiske ungdomsgrupper dere synes er bra eller dårlig?

Rockere eller rappere osv.

Idrettsfolk

Skatere eller snowboardere

Sport – supportere, utøvere eller begge deler?

Følger de noen spesiell sport eller heier på noen spesielle lag?

Jevnaldrende venner/bekjente som ikke jakter: Merker dere forskjell på dem og dere?

Blir dere sett på som ”jaktgutta” blant disse?

Hvilket aldersspenn er det på venner dere har?

Opptatt av helse og kosthold? Meninger rundt dette for øvrig

Fins det noen spesielle merkevarer som er viktig for dem?

Musikk: Noe som er spesielt bra eller dårlig?

Er det noe spesielt populærkulturelt, musikk, tv-program, filmtyper, blader, og lignende, dere liker godt eller dårlig.

ROVDYR

Meninger for eller imot eller vanskelig å avgjøre.

Er meningen forbundet med eget lokalmiljø?

Vedlegg 2 – Informasjonsskriv fra NINA

Norsk institutt for naturforskning (NINA) holder på med en undersøkelse av nordmenns holdninger til jakt. NINA er med i et stort EU-finansiert forskningsprosjekt ("HUNT") som skal kartlegge jaktas status og betydning både i og utenfor EU.

Jakt er en aktivitet som har stor betydning for mange mennesker. Jakt er en viktig form for friluftsliv, jakt har stor økonomisk betydning og jakt betraktes som en del av den lokale kulturen i mange bygder. Jakt påvirker også naturmiljøet fysisk, og det rettes kritikk mot moderne jakt både fra et miljøvernperspektiv og fra et dyrevernperspektiv. Blant jegere og grunneiere er det mange som bekymrer seg for at jakta mister støtte i en urbanisert befolkning, og for sviktende rekruttering av jegere. Jakt er altså en viktig, mangfoldig og omstridt virksomhet. Det kommer derfor til å intervjues en rekke mennesker, både jegere og ikke-jegere, om deres syn på jakt for å få best mulig innblikk i holdningene rundt dette.

Som en del av prosjektet ønsker vi å se nærmere på rekruttering til jakt, og vil gjerne bli bedre kjent med et ungdomsmiljø der jakt er viktig. Den beste måten å gjøre dette på er å tilbringe tid sammen med unge jegere for å få vite mer om hvordan de ser på jakta, og hvordan jakta passer inn i det vi kan kalle en "moderne ungdomskultur". Det viktigste her blir uformelle samtaler, men det er også ønskelig med noen intervjuer.

Det er mastergradsstudent i sosiologi Olav Årstad Borgen som skal gjennomføre denne delen av undersøkelsen. Han veiledes av seniorforsker Ketil Skogen ved NINA. Olavs undersøkelse inngår i NINAs jaktprosjekt, men skal også brukes til å skrive masteroppgave ved Universitetet i Oslo.

For å være sikre på at vi får med oss alt og ikke misforstår, ønsker vi å ta opp intervjuer elektronisk. Dette gjelder bare det som tydelig defineres som intervjuer og ikke vanlige samtaler. Når det er aktuelt å gjøre opptak blir det sagt tydelig fra om dette. I tråd med norsk personvernlovgivning og alminnelig etiske retningslinjer i samfunnsforskning vil alle utsagn som refereres i rapporter etc. bli anonymisert. Det skal altså ikke være mulig for andre enn forskerne å identifisere noen deltaker i prosjektet. Alle har rett til å trekke seg fra prosjektet på et hvilket som helst tidspunkt, også etter at intervjuene er gjennomført.

Prosjektene avsluttes 31.12.2010. Lydopptak der informanten kan identifiseres vil da enten bli slettet eller redigert slik at full anonymisering oppnås.

Vi synes det er viktig å gi god tilbakemelding om forskningsresultater til alle som deltar i våre prosjekter, enten de blir intervjuet eller hjelper oss på annen måte. Vi vil derfor ta kontakt igjen senere for å gi slike tilbakemeldinger. Vi vil også stå til rådighet for organisasjoner, kommuner, og andre som har bidratt. Alle publikasjoner (rapporter, artikler, med mer) er selvsagt offentlige og kan distribueres til alle deltakere etter ønske.

Med hilsen

Ketil Skogen

Seniorforsker

Bjørn Kaltenborn (sign.)

Seniorforsker

Olve Krange (sign.)

Seniorforsker

Helene Figari (Sign.)

Forsker

Vedlegg 3 – Sikring av anonymitet

Gruvebygda og Østvika er pseudonymer for områdene, med sine respektive jeger- og fiskerforeninger, som ungdommene i denne studien er tilknyttet. Disse plassene er såpass små at foreningene og deltakerne ville vært lett gjenkjennelige om de virkelige stedsnavnene hadde blitt brukt. Å sikre deltakernes, og de lokale jeger- og fiskerforeningenes, anonymitet har vært viktig i dette prosjektet, særlig fordi det har foregått saker og ting på jakt som ikke burde kunne identifiseres med de virkelige personene og foreningene.

For å verne om anonymitet har jeg sett det nødvendig ikke å oppgi kildene som har blitt brukt for å finne demografisk informasjon om disse plassene. Det er hovedsakelig internettsider som har blitt benyttet, og disse ville avslørt de virkelige områdene. Dermed ville deltakerne og foreningene lett kunne blitt gjenkjent. Statistisk Sentralbyrå sine nettsider (www.ssb.no) har stått sentralt, samt nettsidene til kommunene som Gruvebygda og Østvika er tilknyttet.